

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
SOCIĀLO ZINĀTŅU FAKULTĀTE
POLITIKAS ZINĀTNES NODAĻA

**NATO UN BALTIJAS VALSTU MIJEDARBĪBA ATTURĒŠANAS ATTIECĪBĀS AR
KRIEVIJU**

MAĢISTRA DARBS

Autors: **Evija Vagale**

Studenta apliecības Nr.: ev11037

Darba vadītājs: Dr.sc.pol. Toms Rostoks

RĪGA 2017

SATURS

TERMINU TULKOJUMS	5
IEVADS	7
1. ATTURĒŠANAS KONCEPTS	11
1.1. Aturēšanas koncepta būtība	11
1.2. Atturēšanas klasifikācija	14
2. SEKMĪGAS ATTURĒŠANAS PRIEKŠNOTEIKUMI	20
2.1. Racionalitāte atturēšanas politikā	20
2.2. Ticamība un stabilitātes aspekts attālinātās atturēšanas apstākļos.....	25
3. NATO UN BALTIJAS VALSTU ATTURĒŠANAS STRATĒGIJAS ATTIECĪBĀ UZ KRIEVIJU ANALĪZE	32
3.1. Stabilitātes aspekts NATO un Baltijas valstu atturēšanas politikāno militārās perspektīvas	37
3.1.1. NATO militārās gatavības pasākumi no Velsas samita līdz Varšavas samitam	37
3.1.2. ASV loma NATO atturēšanas politikā attiecībā uz Baltijas valstīm	45
3.1.3. NATO militārās pielāgošanās darbību efektivitātes šķēršļi	48
3.1.4. Baltijas valstu īstenotie pasākumi aizsardzības spēju stiprināšanā	50
3.1.5. NATO militārās atturēšanas stratēģijas kopsavilkums un nākotnes perspektīvas ..	57
3.2. Stabilitātes aspekts NATO un Baltijas valstu atturēšanas politikā no diplomātiskāperspektīvas	61
3.2.1. NATO diplomātija Ukrainas krīzes drošības situācijas izmaiņu kontekstā	61
3.2.2. Baltijas valstis post - Ukrainas drošības diplomātijā	67
3.2.3. ASV faktors NATO politikajās perspektīvās	68
SECINĀJUMI	73
IZMANTOTIE INFORMĀCIJAS AVOTI.....	76

ANOTĀCIJA

Darba nosaukums : NATO un Baltijas valstu mijiedarbība atturēšanas attiecībās ar Krieviju

Darba mērķis: noskaidrot, kā tiek īstenota NATO - Baltijas valstu atturēšanas politika attiecībā uz Krieviju un kādi faktori to ietekmē?

Izpēts jautājumu: Kāds ir galvenais NATO un Baltijas valstu atturēšanas politiku attiecībā uz Krieviju ietekmējošais apsvērumš?

Darba struktūra:

Teorētiskā daļa: Veikt ieskatu atturēšanas koncepta būtībā, atturēšanas veidu klasifikācijā; noskaidrot atturēšanu ietekmējošos faktorus; izpētīti sekmīgas attālinātās atturēšanas priekšnoteikumus

Empīriskā daļa: Veicot gadījuma izpēti, tiks analizēta NATO un Baltijas valstu īstenotā atturēšanas rīcībpolitika militārā un politiskā griezumā laika posmā pēc Krimas aneksijas.

Atslēgvārdi : attālinātā atturēšana, NATO, Baltijas valstis, Krievija

ANNOTATION

Title: The Interaction of NATO and the Baltic States within deterrence relationship towards Russia.

Objective: To understand how the deterrence policy of NATO - Baltic States is being implemented towards Russia and what are the factors affecting it?

Research question: What is the main consideration influencing deterrence policy of NATO and the Baltic States towards Russia?

Structure of the paper:

Theoretical part: to get insight in deterrence concept, classification of deterrence; to acquaint oneself with factors affecting deterrence; to learn conditions of successful extended deterrence.

Empirical part: Deterrence policy of NATO and the Baltic States after the annexation of Crimea will be analyzed from military and political perspective by carrying out a case study.

Key words: extended deterrence, NATO, The Baltic States, Russia

TERMINU TULKOJUMS

Darbā autore lieto terminus, kuru tulkojums no angļu valodas vēl nav viennozīmīgi nostiprinājies latviešu valodā, tādēļ autore izmanto jomas speciālistu lietotās tulkojumu versijas. Gadījumos, kur tulkojums vēl nav izstrādāts, autore piedāvā savu jēdzienu tulkojumu, balstoties Tildes tulkotāja tulkojumos, ko autore pielāgo, saglabājot jēdzienu būtību.

Norietoša lielvara (*declining power*)¹

Paplašinātā militāra klātbūtne (*enhanced forward presence*)²

Piespiešana (*compellence*)³

Vispārējā atturēšana (*general deterrence*)⁴

Attālināta atturēšana (*extended deterrence*)⁵

Atturēšana ar noliegumu (*deterrence by denial*)⁶

Atturēšana ar soda mēru (*deterrence by punishment*)⁷

Kaulēšanās uzvedība (*bargaining behavior*)⁸

Kaulēšanās reputācija (*bargaining reputation*)⁹

Viens - pret - vienustratēģija (*tit - for - tat strategy*)¹⁰

Savstarpīguma stratēģija (*reciprocity strategy*)¹¹

Bez brīdinājuma izsludinātas mācības¹² (*snap exercises*)

Pieejas nodrošināšanas stratēģija (*assured access strategy*)

Dārgā signalizēšana (*costly signaling*)¹³

Apsteidzošs uzbrukums (*preemptive attack*)¹⁴

„No papēža - līdz - īkšķim” stratēģija (*heel - to - toe strategy*)¹⁵

¹Tildes tulkotājs

²Sargs. (2017). *Baltijas valstu bruņoto spēku komandieris Latvijā pārrunā aktualitātes aizsardzības jomā*. Sargs, militārs žurnāls
<http://www.sargs.lv/lv/Zinas/Baltija/2017/04/21-01.aspx#lastcomment>

³Tildes tulkotājs

⁴Tildes tulkotājs

⁵Rostoks, T. (2016). *Atturēšana*. Sargs, militārs žurnāls.

<http://www.sargs.lv/Viedokli/2016/08/05-02.aspx#lastcomment>

⁶BNS. (2016) Latkovskis: jāspēj likt Krievijai saprast, ka uzbrūkot tā cietīs lielus zaudējumus. TVNET.

http://www.tvnet.lv/zinas/latvija/616182latkovskis_jaspej_lik_t_krievijai_saprast_ka_uzbrukot_ta_cietis_lielus_zaudejumus

⁷LR Saeima. (2016). Latvijas Republikas 12. Saeimas ziemas sesijas trešā(ārkārtas) sēde 2016. gada 26. janvārī.

<http://www.saeima.lv/lv/transcripts/view/340>

⁸Tildes tulkotājs

⁹Tildes tulkotājs

¹⁰Tildes tulkotājs

¹¹Tildes tulkotājs

¹²Sargs. (2017). *Ilvess: Profesionālā armija mazām valstīm neder; pēc vienas kaujas viss varētu būt beidzies*. Sargs, militārs žurnāls.

<http://www.sargs.lv/Zinas/Baltija/2014/07/03-04.aspx#lastcomment>

¹³Tildes tulkotājs

¹⁴Tildes tulkotājs

„Palaišanas mehānisma” spēki (*tripwire force*)¹⁶

¹⁵Tildes tulkotājs

¹⁶Tildes tulkotājs

IEVADS

Starptautisko attiecību teorija liecina, ka norietošas lielvaras (*declining powers*) ir neprognozējamas un tendētas uz agresiju¹⁷. Krievijas ekonomika sarūk, dzīves līmenis ir zems, sabiedrība noveco un iedzīvotāju skaits smazinās turklāt indivīdam nav iespējas pilnvērtīgi praktizēt savas pilsoniskās brīvības. *The Economist*, raksturojot mūsdienu Krieviju, apgalvo: „vāja, nedroša, neparedzama valsts ar kodolieročiem ir bīstama ...”¹⁸ Īpaši tad, ja agresīva ārpolitika tiek izmantota iekšpolitisku problēmu aizmiglošanai.

Līdz ar Krimas aneksiju 2014. gada februārī pirmo reizi kopš Otrā pasaules kara tika pārzīmētas robežas Eiropas kartē, kas kopā ar Krievijas iesaisti Sīrijas konfliktā un militārajām aktivitātēm Gruzijā 2008. gadā liek spekulēt par lielvaras turpākajām darbībām un ilgtermiņa stratēģiskajiem mērķiem.

Kopš 2008. gada Krievija īsteno vērīgu militāro reformu, kas cita starpā pārstrukturē un pastiprina tās klātbūtni Baltijas valstu tuvumā.¹⁹

Pēdējo 10 gadu laikā par 87 procentiem ir palielinājušies Krievijas militārie izdevumi²⁰. Laika posmā no 2012. - 2015. gadam Krievija ir attīstījusi spējas ātri un bez brīdinājuma Rietumu karaapgabālā pārvietot teju 100 000 vīru lielu karaspēku. Reformas ietvaros tika papildināts dislocēto vienību skaits *Vladimisky Lager* militārajā bāzē pie Piepusa ezera Igaunijas pierobežā, atjaunota Ostrrovas aviobāzes darbība Pleskavas apgabalā 35 kilometru attālumā no Latvijas robežas, kur izvietota aptuveni 50 modernāko kaujas helikopteru vienība. Kopš 2016. gada ir papildinātas Krievijas Baltijas flotes spējas ar vairākiem *Sizzler* tipa distances reķešu nesēju kuģiem un pastāvīgai palikšanai Kaļiningradas apgabalā Lietuvas pievārtē ir izvietotas vairākas ballastisko rakešu sitēmas, kā „Iskander”, S-400 un "Bastion"²¹ un „Bal”²².

¹⁷Levy, J.(2005). *Declining Power and the Preventive Motivation for War. Research Note*. World Politics (Vol. 40, No. 1). New York: Cambridge University Press.p. 82

<http://fas-polisci.rutgers.edu/levy/articles/1987%20Preventive%20motivation.pdf>

¹⁸The Economist.(2016).*The threat from Russia. How to contain Vladimir Putin's deadly, dysfunctional empire.*

<http://www.economist.com/news/leaders/21709028-how-contain-vladimir-putins-deadly-dysfunctional-empire-threat-russia>

¹⁹Rathke, J.(2015). *Can NATO Deter Russia in View of the Conventional Military Imbalance in the East?* Washington:Center for Strategic & International Studies.

<https://www.csis.org/analysis/can-nato-deter-russia-view-conventional-military-imbalance-east>

²⁰Stocholm International Peace Institute.(2017).*World military spending: Increases in the USA and Europe, decreases in oil-exporting countries.*

<https://www.sipri.org/media/press-release/2017/world-military-spending-increases-usa-and-europe>

²¹BBC.(2016).*Kaliningrad: New Russian deployments angers NATO.*

<http://www.bbc.com/news/world-europe-38070201>

²²Kaas, K.(2014). *Russian Armed Forces in the Baltic Sea Region.*

<https://www.diplomaatia.ee/en/article/russian-armed-forces-in-the-baltic-sea-region/>

Masīvā bruņošanās Baltijas valstu pierobežā kopā ar naidīgu retoriku un nedraudzīgiem diplomātiskajiem signāliem rada pamatotas bažas par Krievijas nodomiem arī šajā reģionā.

2004. gadā trīs Baltijas valstis - Latvija, Lietuva un Igaunija pievienojās Ziemeļatlantijas līguma organizācijai, turpmāk NATO, ar mērķi atturēt jebkuru potenciālu agresoru no iespējamām militārām darbībām savā teritorijā, balstoties NATO kolektīvās aizsardzības principā. Tomēr RAND korporācijas 2014. un 2015. gadā veiktās kara izspēles skaidri iezīmēja - "NATO nespēj sekmīgi aizstāvēt savu visneaizsargātāko biedru teritorijas²³". Tūlītējā spēka līdzsvara izkārtojumā Baltijas valstis tika atzītas par NATO aizsardzības vājo punktu, kurā ātras reaģēšanas militāro spēju asimetrija nozīmēt *fait accompli* situāciju Krievijas iebrukuma gadījumā.

Tādējādi, reaģējot uz izmaiņām Eiropas drošības situācijā, 2014. gadā Velsas samitā NATO dalībvalstis vienojās atturēšanu nostiprināt kā NATO centrālo politisko diskursu attiecībās ar Krieviju²⁴. Konceptuāli atturēšana paredz īstenot tādu rīcībpolitiku, balstoties oponenta racionalitātes pieņemumā, kas tiecas pārliecināt pretinieku, pielāgojot militārās gatavības līmeni, ka izvēle par labu spēka lietošanai, lai sasniegtu ārpolitiskos mērķus, radīs zaudējumus, kas atsvērs šādas rīcības ieguvumus. Līdz ar to Velsas samita un sekojošā NATO Varšavas samita lēmumu ietvaros aliance uzsāka reģionālās militārās spēka paritātes paaugstināšanas darbības, lai veicinātu alianses ticamību un mazinātu potenciālā agresora sekmīga uzbrukuma iespējas.

Gatavības rīcības plāna (*Readiness Action Plan*) ietvaros 2014. gadā NATO Reaģēšanas spējas tika papildinātas ar Sevišķi ātras reaģēšanas vienību. 2015. gadā tika izveidotas NATO Spēku integrācijas vienības sešās NATO austrumu pierobežas valstīs tostarp Baltijas valstīs, kā arī tika pieņemts lēmums nodrošināt NATO paplašinātoklātbūtni (*enhanced forward presence*) reģionā, formējot multinacionālas kaujas grupas Baltijas valstīs un Polijā. Arī Baltijas valstis individuāli apņēmas strādāt pie militārās gatavības paaugstināšanas. Tika nodrošināts politiskais atbalsts militāro tēriņu palielināšanai, bruņojumaatjaunošanai, papildus personāla iesaistei militārajā dienestā un uzņemošās valsts sagatavošanās darbību veikšanai. Turklāt militārās gatavības pasākumus papildināja arī attiecīgas alianses diplomātiskās darbības NATO - Krievijas padomes ietvaros.

²³Shlapak, D., Johnson, M.(2016). *Reinforcing Deterrence on NATO's Eastern Flank. Wargaming of the Defences of the Baltics*. Rand Corporation. p. 1
https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR1200/RR1200.pdf

²⁴Wales Summit Declaration.(2014).
http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm

Apkopojot, var secinātn, ka jau īstenoto un notiekošo atturēšanas manevru spektrs ir plašs, taču neatbildēts paliek asas diskusijas raisījušais jautājums, kādi NATO un Baltijas valstu atbildes soļi var tikt uzskatīti par adekvātu un vienlaikus pietiekamu atbildes reakciju, lai nodrošinātu alianses ticamību un atturētu potenciālo agresoru? Tā, piemēram, kamēr Baltijs valstis augsti novērtē Lietuva aicina turpināt NATO spēku klātbūtnes palielināšanu reģionā²⁵, Krievija jau esošos manevrus dēvē par destabilizējošiem²⁶, iezīmējot šī darba centrālo fokusu - atturēšanas ticamības un stabilitātes dilemmu.

Prominentais atturēšanas autors Pauls Huts (Paul Huth) darbā „*Extended Deterrence and the Outbreak of War*”²⁷, analizējot faktoros, kas veicina attālinātās atturēšanas izdošanos konflikta apstākļos, apgalvo, ka, no vienas puses, tūlītējā militāro spēju līdzsvara krasa palielināšana sekmē atturēšanas izdošanos, jo starptauriskie aktieri nav īpaši ieinteresēti iesaistīties konfliktos, kuros to iespējas īztenot ātru, lētu un efektīvu uzbrukumu ir zemas. Taču, īstenojot *vairāk - nekā- līdzvērtīgu* atbildes manevru atturēšanas stratēģiju un ieturot nepiekāpīgu diplomātisko pozīciju, tiek nodrošināta atturēšanas draudu ticamība, bet, saasinoties drošības dilemai, pastāv agresora apsteidzošā uzbrukumu (*preemptivestrike*) risks šķietami neizbēgama kara priekšā.

No otras puses, īstenojot piekāpīgas un *mazāk - nekā - līdzvērtīgas* atturēšanas darbības netiek apdraudētas agresora pozīcijas. Atturēšana ir stabila, taču politikaitrūkst kredibilitātes, kā rezultātā agresijas novēršana ir maz ticama.

Turklāt sekmīgu atturēšanu ietekmē arī pārrunu procesa gaita. Īstenojot pilnīgi nepiekāpīgu diplomātisko pieeju, potenciālajam agresoram tiek demonstrēta atturēšanas nodoms ticamība, taču tiek palielināts spiediens uz tāpolitiskajām pozīcijām. Savukārt, izrādot piekāpšanos potenciālā agresora prasībām, mazinās atturēšanas ticamība.

Līdzar tokā optimālu un visai racionālu autors izskata atturēšanas stabilitātes un ticamības kombinēšanu stratēģiju, līdzvērtīgi atbildot uz agresora manevriem un skaidri paužot nostāju, bet paverot iespēju savstarpējiem kompromisiem. Šāda stratēģija saglabā draudu ticamību, kamēr nav militāri vai politiski destabilizējoša attiecībā uz oponentu.

Reflektējot augstākminēto, aktuālo NATO atturēšanas politiku var raksturot Tartu Universitātes transatlantisko attiecību pētnieka Eiona Maikla MakNamara (*Eoin Micheál McNamara*) vārdiem: „, notiek nosarežģīta balansēšanu, no vienas puses, starp militāro

²⁵Sytas A. (2017). *Baltic States seek more NATO help ahead of Russian exercise*. Reuters News Agency. <http://www.reuters.com/article/us-baltic-nato-russia-idUSKBN15O2HZ>

²⁶Нагрускин, А. (2017). *МИД: развертывание сил НАТО в Прибалтике представляет угрозу для России*. РИА Новости. <https://ria.ru/world/20170209/1487518415.html>

²⁷Huth, P. (1988). *Extended Deterrence and the Outbreak of War*. The American Political Science Review (Vol. 82, No. 2). Washington: American Political Science Association. https://www.jstor.org/stable/1957394?seq=1#page_scan_tab_contents

klātbūtni ierobežojošo 1997. gada līguma saistību ievērošanu, lai izbēgtu bruņošanās kāpināšanu NATO austrumu flangā, taču, no otras puses, starp apliecināšanu NATO austrumu dalībvalstīm, ka jebkura iespējamā agresija tiks ticami atturēta”²⁸, tādējādi paverot telpu detalizētākai NATO un trīs Baltijas valstu īstenotās atturēšanas stratēģijas izpētei, lai noskaidrot, kā alianse lavierē starp atturēšanas ticamības un stabilitātes pretpoliem ar militāru un diplomātisku paņēmieni palīdzību.

Līdz ar to par darba **mērķi** autore izvirza noskaidrot, kā tiek īstenota NATO - Baltijas valstu atturēšanas politika attiecībā uz Krieviju un kādi faktori to ietekmē?

Savukārt mērķim tiek pakārtots **izpēts jautājumu**: Kāds ir galvenais NATO un Baltijas valstu atturēšanas politiku attiecībā uz Krieviju ietekmējošais apsvērums?

Balstoties teorijā izteiktajā apgalvojumā, ka pārāk liels militārs un diplomātisks spiediens uz sāncensi var izraisīt spirālveida militāru eskalāciju, autore tiecas pieņemt, ka NATO un Baltijas valstis, balstoties racionalitātes apsvērumos, īsteno atturēšanas ticamību veicinošus pasākumus tiktāl, cik tie nav provokatīvi un politiski destabilizējoša attiecībā uz Krieviju. Līdz ar to autore pieņem, ka noteicošais faktors NATO – Baltijas valstu atturēšanas rīcībpolitikā ir politiskās un militārās stabilitātes saglabāšana attiecībās ar oponentu, neizslēdzot arī citu faktoru ietekmi uz NATO – Baltijas valstu īstenotajām atturēšanas darbībām.

Sekojoši par **darba hipotēzi** autore izvirza: NATO mijiedarbībā ar Baltijas valstīm īsteno atturēšanas politiku, kas sekmēalianses ticamību, bet vienlaikus nodrošina situācijas stabilitāti, lai izvairīties militāri un politiski destabilizēt situāciju attiecībā uz Krieviju.

Lai atbildētu uz izpētes jautājumu un pārbaudītu izvirzīto hipotēzi, tiek izvirzīti sekojoši darba **uzdevumi**:

1. Noskaidrot atturēšanas koncepta būtību;
2. Iepazīties ar atturēšanas klasifikāciju;
3. Veikt atturēšanu ietekmējošo faktoru izpēti;
4. Noskaidrot sekmīgas atturēšanas priekšnoteikumus;
5. Analizēt, kā militāri un kā diplomātiski tiek īstenota NATO – Baltijas valstu atturēšanas politika attiecībā ar Krieviju;
6. Noskaidrot, kādi faktori ietekmē alianses īstenoto atturēšanas rīcībpolitiku Baltijas valstīs.

Darba teorētiskajā daļā autore iepazīsies ar atturēšanas konceptu starptautiskajās attiecībās un noskaidrots, kā iedalās atturēšanas attiecību veidi. Tiks veikta aspektu, kas

²⁸McNamara, E. (2016). *Securing the Nordic-Baltic Region*. NATO Review Magazine.
<http://www.nato.int/docu/Review/2016/Also-in-2016/security-baltic-defense-nato/EN/index.htm>

ietekmē atturēšanas panākumus, izpēte, kā arī tiks noskaidroti sekmīgas atturēšanas galvenie priekšnoteikumi.

Darba empīriskajā daļā tiks veikta NATO un Baltijas mijiedarbības izpēte īstenotās atturēšanas politikas ietvaros attiecībā uz Krieviju laika posmā pēc Krimas aneksijas. Analizējot īstenoto militārās gatavības uzlabošanas pasākumu un diplomātisko gājienu kontekstu, tiks noskaidroti apsvērumi, kas ietekmē un formē NATO – Baltijas valstu atturēšanas rīcībpolitiku attiecībā uz Krieviju. Darba empīriskajā daļā tiks veikta gadījuma izpētes formā, pārbaudot teorijā izteikto apgalvojumu par atturēšanas draudu stabilitāti kā racionālu atturēšanas politikas atskaites punktu.

1. ATTURĒŠANAS KONCEPTS

Atturēšana (*deterrence*) ir specifisks starptautisko aktieru attiecību praktizēšanas veids, kam raksturīgs draudu lietojums cita aktiera nevēlamas rīcības novēršanai. Tas ir sens koncepts starptautiskajās attiecībās, kas īpaši aktualizējās pēc Otrā pasaules kara, kad kodolieroču attīstība un Aukstais karš atturēšanu pacēla jaunā līmenī, padarot par sarežģītu doktrīnu, kā īstenot savu un citu valstu drošību ASV un Padomju Savienības akūta un absolūti polarizēta konflikta apstākļos²⁹.

Vispārīgā nozīmē atturēšana ir apziņas stāvoklis, kāds rodas, pastāvot ticamiem draudiem par nepieņemamu atbildes reakciju³⁰, un ietekmē viena aktiera vēlmi īstenot nelabvēlīgu darbību attiecībā uz citu aktieri. Līdz ar to, lai noskaidrotu, kā NATO un Baltijas valstu īstenoto pretdarbības pasākumu kopumu attiecībā uz Krieviju ir iespējams definēt atturēšanas ietvaros, autore darba iesākumā veiks ieskatu atturēšanas koncepta būtībā.

1.1. Atturēšanas koncepta būtība

Starptautisko attiecību teorijā klasiski atturēšanai tiek skatīta kā oponenta pārliecināšana par iecerētās darbības riskantumu un/vai darbības augstajām izmaksām, kas pārsniegs ieguvumus³¹. Respektīvi atturēšana ir situācija, kurā A ir iecerējis nelabvēlīgu rīcību, kas apdraud B pašreizējo stāvokli, tāpēc B, izmantojot pieejamos līdzekļus, mēģina pārliecināt A par iespējamās rīcības nelietderību, rēķinoties ar tās sekām. No šī izriet, ja iespējamie zaudējumi pārsniegs ieguvumus, atturēšana izdosies.

²⁹George, A., Smoke, R. (1974). *Deterrence in American Foreign Policy*. New York: Columbia University Press. p. 28

³⁰Major Reynolds, J. *Deterring and Responding to Asymmetrical Threats*. Kansas: School of Advanced Military Studies United States Army Command and General Staff College Fort Leavenworth. p. 11

³¹George, A., Smoke, R. (1974). *Deterrence in American Foreign Policy*. New York: Columbia University Press. p. 11

Skaidrojums parāda, ka vispārīgi atturēšanu ir iespējams praktizēt attiecībā uz dažāda veida potencialām nevēlamām darbībām un īstenot ar dažādiem ietekmes paņēmieniem. Atturēšana var attiekties gan uz militāriem, gan ne militāriem draudiem un tikt īstenota, lai atturētu sāncensi kā no militārām, tā arī ne militārām darbībām, skaidro Pauls Huts. Turklāt atturēšanas paņēmieniem var būt ne vien negatīvs raksturs, kā draudi, bet arī pozitīvus stimulus, fokusējoties uz to, kā padarīt esošo situāciju maksimāli vērtīgu oponenta acīs.³²

Tomēr starptautiskajās attiecībās atturēšana galvenokārt tiek skatīta militāras agresijas un atbēdības perspektīvā.

Viens no atturēšanas ievērojamākajiem autoriem Patriks Morgans (*Patrick Morgan*) skaidro: „militāra spēka draudi, lai atbildētu uz agresiju tiek pielietoti, kā veids, kādā novērst sāncensa spēka lietojumu pirmajam³³”. Ar šo definīciju autors izmēģina koncepta centrālo uzdevumu - novērst oponenta militāru darbību un saglabāt esošo *statusu quo* nemainīgu. Tāpat caur militāras atbēdības draudiem sekmīga atturēšana novērš esošā stāvokļa izmaiņas, piemēram, teritoriālus zaudējumus. Par fundamentālu atturēšanas problēmjaucību, kā to dēvē Kristofers Ahens un Dankans Snidals (*Christopher Achen; Duncan Snidal*), tādējādi kļūst - kā pielietot draudus tā, lai pamudināt oponentu rīkoties iecerētā veidā³⁴.

No otras puses, militāri draudi vai pozitīvi stimuli var tikt pielietoti, lai izaicinātu esošo drošības stāvokli - īstenotu revizionistisku politiku. Tāpēc daudzi autorimilitāru draudu lietojumu, lai izmainītu esošo situāciju, nodala no atturēšanas un apraksta drīzāk kā piespiešanu (*compellence*)³⁵.

Lai arī abas iepriekšminētās situācijas nav savstarpēji izslēdzošas, analītiskos nolūkos tās tiek nošķirtas - atturēšanā pretinieks tiek pārliecināts neveikt iecerēto darbību, kamēr piespiešanā ar militāras šantāžas palīdzību oponents tiek piespiests rīkoties noteiktā veidā. Tādējādi spēka drauds atturēšanas apstākļos tiek pielietots defensīvos nolūkos, bet piespiešana paredz spēka lietojumu ofensīvos nolūkos.

Nākais būtiskais aspekts iezīmējas oponenta pārliecināšana. Atturēšana tiecas pamudināt sāncensi caur militāras atbēdības draudiem, ka centiens īstenot ārpolitiskus mērķus ar militāra

³²Huth, P. (1999). *Deterrence and International Conflict: Empirical Findings and Theoretical Debates*. Annual Review of Political Science (Vol.2). Michigan: University of Michigan. p. 26
<http://www.annualreviews.org/doi/abs/10.1146/annurev.polisci.2.1.25>

³³Morgan, P. (2003). *Deterrence Now*. New York: Cambridge University Press. p.2

http://content.schweitzernline.de/static/catalog_manager/live/media_files/representation/zd_std_orig_zd_schw_ori_g/002/189/353/9780521822572_content_pdf_1.pdf

³⁴Achen, C., Snidal, D.(1989). *Rational Deterrence Theory and Comparative Case Studies*. World Politics (Vol. 41, Issue 2). New York: Cambridge University Press. p.151
<http://www.sas.rochester.edu/psc/clarke/214/AchenSnidal.pdf>

³⁵Danilovic, V. (2002). *When the stakes are high : deterrence and conflict among major powers*. Ann Arbor: The University of Michigan Press. p 48
<https://www.press.umich.edu/pdf/0472112872-ch3.pdf>

spēka palīdzību izraisīs zaudējumus, kas pārsniegs ieguvumus, apgalvo Glens Snaiders³⁶. Var pieņemt, ka drauds kalpo kā atturētājs tiktāl, cik tas pārliecina drauda adresātu neīstenot iecerēto darbību paredzamo zaudējumu dēļ. Līdz ar to pārliecināšana ir cieši saistīta ar oponenta spēju uztvert pozicionēto draudu tā, kā tika iecerēts.

Roberts Džerviss rakstā „*Deterrence and Perception*” skaidro, ka atturēšanas panākumi lielā mērā ir atkarīgi no uztveres. Lai drauds par nepieņemamām rīcības sekām atturētu oponentu, pirmkārt, oponentam ir jāuztver iespējamās militārās agresijas izmaksas, kā iecerējusi aizstāvības puse, un, otrkārt, atbilstoši jāuztver iespēja, ka zaudējumi tiešām tiks nodarīti. Draudu iespējamo zaudējumu apmēru noteikt ir relatīvi vienkārši, bet izskaitļot varbūtību, ka tie tiešām tiks realizēti ir daudz grūtāk, domā Džerviss. Līdz ar to nepietiekamas informācijas, kalkulāciju kļūdas, analītisko spēju trūkuma vai citu apstākļu dēļ nereti atturamais redz situāciju atšķirīgi no „objektīvās realitātes” vai no atturētāja perspektīvas, kā rezultātā oponentam rodas maldīgs priekšstats par draudu ticamību un tiek pieņemti kļūdaini lēmumi, kas parasti noved pie atturēšanas neveiksmes.³⁷

Visbeidzot, Viljama Kaufmana atturēšanas analīze paver iespēju skatīt atturēšanas vienādojumu trīssegmentu perspektīvā aspektus, apkopojot būtību. Lai pārliecinātu oponentu, pirmkārt, ir nepieciešamas efektīvas militārās spējas. Otrkārt, tām jābūt pietiekamām, lai radīt oponentam būtiskus zaudējumus, un, treškārt, jāspēj oponents pārliecināt, ka spējas tiks pielietotas uzbrukuma gadījumā.³⁸

No šī izriet, ka sāncensis izdara izvēli par labu vai pret militāru ofensīvu, izvērtējot oponenta militāro spēju kapacitāti un to pielietošanas varbūtību – pozicionēto militāro draudu ticamību un adekvāti apzinoties savu ieguvumu un zaudējumu attiecību iespējamo rīcību gadījumā. Līdz ar to var pieņemt, ka aizstāvības puse, tiecas īstenot tādas darbības, kas palielina draudu ticamību ar mērķi ietekmēt agresora uztveri par iespējamā zaudējumu apmēru uzbrukuma gadījumā sev labvēlīgā veidā.

Apkopojot nodaļā apskatīto informāciju, var seicināt, ka starptautiskajās attiecībās atturēšana tiek skatīta galvenokārt militāru draudu un atriebības kontekstā kā defensīvs paņēmieni *statusa quo* saglabāšanai. Tā balstās oponenta pārliecināšanā par efektīvu militāro spēju esamību un nodomu tās pielietot, ja agresors īsteno nelabvēlīgu darbību, kā rezultātā oponenta iecerētās darbības izmaksas atsvērs ieguvumus. Teorija skaidro, ka

³⁶Snyder, G. (1960). *Deterrence and Power*. The Journal of Conflict Resolution (Vol. 4, No.2). Los Angeles: Sage Publications. p. 163

https://www.jstor.org/stable/172650?seq=1#page_scan_tab_contents

³⁷Jervis, R. (1982). *Deterrence and perception*. International Security (Vol. 7, No. 3). Cambridge: MIT Press. pp. 3-5

³⁸Kaufmann, W. (1954). *The Requirements of Deterrence' in William Kaufmann*. Center of International Studies. Princeton: Princeton University. p. 6

<https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=mdp.39015034327646;view=1up;seq=12>

racionāla oponenta atturēšana būs sekmīga tiktāl, cik pozicionētais drauds tam šķitīs ticams - tāds, kas rada nepieņemami augstas izmaksas un padara iecerēto darbību nelietderīgu. Vienlaikus nepieņemamas atbildes drauda ticamība ir atkarīga no aizstāvības puses spējas to sekmīgi nokomunicēt un no oponenta spējas draudu atbilstoši uztvert.

Krievijas agresīvās ārpolitikas un reģionālās bruņošanās rezultātā, 2014. gadā NATO uzsāka militārās klātbūtnes paritāti veicinošus pasākumus, lai signalizētu oponentam par fizisku iespēju efektīvi aizstāvēt sabiedrotos un gatavību to darīt, turklāt samazinātu vai noliegtu potenciālā agresora ieguvums militāras agresijas gadījumā, kamēr palielinātu zaudējumus ofensīvas apstākļos. Līdz ar to NATO atturēšanas dialogs mijiedarbībā ar Baltijas valstīm attiecībā uz Krieviju *a priori* ir uzskāms par aizstāvības politiku, īstenotu, lai novērst apdraudējumu Baltijas valstu teritoriālajai integritātei un suverenitātei, tātad, lai nodrošināties pret izmaiņām esošajā situācijā. Konceptuāli apkopojot – Krievija sūta draudīgus signālus, uz kuriem NATO – Baltijas valstis īsteno tādu atbildes stratēģiju, kas tiecas pārliecināt oponentu par iespējamās nevēlamās rīcības neizdevīgumu, tādējādi saglabājot esošos apstākļus nemainīgus.

Teorētiskā materiāla izpētes gaitā tostarp tika noskaidrots, ka atturēšanas attiecības variē atkarībā no apstākļiem un situācijas īpatnībām. Lai noskaidrotu, kādās atturēšanas attiecībās ir iesaistītas Baltijas valstis, NATO un Krievija, darba turpinājumā autore pievērsīsies atturēšanas veidu izpētei.

1.2. Atturēšanas klasifikācija

Starptautisko attiecību teorijā izšķir dažāda veida atturēšanas gadījumus un klasificē pēc dažādiem kritērijiem.

Atkarībā no subjekta, attiecībā uz kuru atturēšana tiek īstenota, teorijā iedala tiešo (*direct deterrence*) un attālināto (*extended deterrence*) atturēšanu.

Tiešā veidā saspīlējumā iesaistītā puse, kas īsteno uz atturēšanu vērstu politiku attiecībā uz otru pusi, ir iesaistīta tiešas atturēšanas attiecībās³⁹. Attiecīgi - viens aktieris mēģina atturēt otru no uzbrukuma tā teritorijai. Tiešā atturēšana parasti tiek attiecināta uz kaimiņvalstu attiecībām teritoriālo konfliktu ietvaros, kuros lielvaras tieši neiesasītās, piemāram, Izraēlas – Palestīnas konflikts⁴⁰.

³⁹Huth, P. (1988). *Extended Deterrence and the Outbreak of War*. The American Political Science Review (Vol. 82, No. 2). American Political Science Association. Washington: American Political Science Association.
https://www.jstor.org/stable/1957394?seq=1#page_scan_tab_contents

⁴⁰Huth, P. (1999). *Deterrence and International Conflict: Empirical Findings and Theoretical Debates*. Annual Review of Political Science (Vol.2). Michigan: University of Michigan. p. 26
<http://www.annualreviews.org/doi/abs/10.1146/annurev.polisci.2.1.25>

Faktiski visās tiešās atturēšanas situācijās draudi pretoties militārai agresijai ir ticami. Kad viena valsts apdraud otras valsts teritoriju, aiztāvošās puses draudu īstenošanas lietderība un varbūtība ir nepārprotami augsta. Tādējādi, lai saglabātu *stausu quo*, pamatā ir nepieciešamas efektīvas militārās spējas. Šajā sakarā jāmin daudzu atturēšanas klasiķu, reālisma skolas pārstāvju, atbalsts kontrolējamai kodolieroču izplatībai. Masu iznīcināšanas ieroču klātesamība nopietni paaugstina draudu ticamību un konfliktā iesaistītā agresora iespējamās izmaksas uzbrukuma gadījumā, tādējādi sekmējot tiešās atturēšanas izdošanos⁴¹.

Gadījumos, kad kāda puse (aiztāvis) mēģina atturēt agresoru no uzbrukuma citam spēlētājam (protežē), piemēram, sabiedrotajam, klient valstij vai draudzīgi noskaņotai neitrālai valstij - tiek īstenota attālinātā atturēšana. Šāda veida attiecības galvenokārt praktizē lielvaras attiecībā uz vājākām valstīm, neizslēdzot iespēju praktizēt savstarpējās drošības saistības.⁴² Mūsdienās lielākais paplašinātās atturēšanas praktizētājs ir Amerikas Savienotās Valstis (turpmāk – ASV). Šobrīd ASV ir noslēgusi aizsardzības līgumus ar 32 nācijām, no kurām 27 valstis ir tās NATO sabiedrotie.⁴³ Līdz ar to NATO var uzskatīt par nozīmīgāko funkcionējošo paplašinātās atturēšanas un savstarpējās aizsardzības multinacionālo modeli kopš Otrā pasaules kara, kur ASV- vadošā lielvara ir tās centrālais spēlētājs.

Tomēr, salīdzinot ar tiešās atturēšanas situāciju, paplašinātās atturēšanas apstākļos problemātisks, pirmkārt, ir ticamības aspekts⁴⁴, kā skaidro Morgans, Huts un citi autori. Pat, ja aizstāvīm ir pieejamas efektīvas militārās spējas, iespējamība, ka tās tiks pielietotas, iestājoties par protežē, nav acīmredzama. Piemēram, nav iespējams ar pārliecību atbildēt, vai Aukstā kara militāras eskalācijas gadījumā ASV būtu bijusi gatava aizstāvēt sabiedrotos Rietumeiropā ar kodolieroču palīdzību, riskējot saņemt atbildes kodoltriecienu savai teritorijai⁴⁵.

Otrkārt, attālinātās atturēšanas attiecībās aizstāvis var nākties saskarties ar situāciju, kurā protežē pārliecībā par militāru atbalstu kļūst pārgalvīgs un ievēl aizstāvi negribētā karā. Līdz ar

⁴¹Zagare, F., Kilgour, M. (2006). *The Deterrence-Versus-Restraint Dilemma in Extended Deterrence: Explaining British Policy in 1914*. International Studies Review 8. Oxford: Oxford Academic. p.24

<https://www.acsu.buffalo.edu/~fczagare/Articles/Explaining%20Brit%20For%20Policy.pdf>

⁴²Tertrais, B. (2010). *The Future of Extended Deterrence: A brainstorming paper. Perspective On Extended Deterrence*. Paris: Fondation pour la Recherche Stratégique. p.7

<https://www.frstrategie.org/publications/recherches-documents/web/documents/2010/201003.pdf>

⁴³Manning, R. (2014). *The Future of US Extended Deterrence in Asia by 2025*. Executive summary. Washington: The Atlantic Council of the United States. p. 6

http://espas.eu/orbis/sites/default/files/generated/document/en/Future_US_Ext_Det_in_Asia.pdf

⁴⁴Huth, P. (1988). *Extended Deterrence and the Outbreak of War*. The American Political Science Review (Vol. 82, No. 2). Washington: American Political Science Association. p. 438

https://www.jstor.org/stable/1957394?seq=1#page_scan_tab_contents

⁴⁵Kilgour, M., Zagare, F. (2006). *Deterrence – Versus – Restraint Dilemma in Extended Deterrence : Explaining British Policy in 1914*. International Studies Review 8. Oxford: Oxford Academic. p. 624

<https://www.acsu.buffalo.edu/~fczagare/Articles/Explaining%20Brit%20For%20Policy.pdf>

to attālinātās atturēšanas gadījumā aizstāvis tiecas balansēt ticamību un protežē pārliecināšanu ar tā ambīciju savaldīšanu⁴⁶.

Teorijā atturēšana tiek klasificēta arī atkarībā no iesaistīto aktieru attiecību saspīlējuma pakāpes.

Vispārējā atturēšana (*general deterrence*) ir apstākļi, kuros oponenti caur militāru spēju uzturēšanu regulē savstarpējās attiecības, taču neviena puse nav tuvu militāra uzbrukuma īstenošanai. Šādās attiecībās (gan tiešā, gan paplašinātās atturēšanas apstākļos) pastāv zināma kara iespējamība, vienai valstij pastiprināti apdraudot otras vai kādas trešās puses drošību, taču nav novērojams tāda apmēra konfliktā, kas varētu rezultēties karā. Netiek izvirzītas prasības, ko pavada militāri draudi un nav uzsākta sagatavošanās spēka lietojumam, skaidro Huts. Vispārējā atturēšana parasti izpaužas kā militāro spēka līdzsvara samērošana esošos varas attiecību robežās, alianšu veidošana vai deklaratīvi valstu līderu paziņojumi.⁴⁷

Vienlaikus vispārējās atturēšanas apstākļos faktisku uzbrukuma draudu neesamība automātiski nenorāda uz veiksmīgu atturēšanas politiku, tāpēc tās izdošanos ir grūti konstatēt. Pastāv iespējam, ka „uzbrucējs” nekad nav plānojis uzbrukt, tātad netiek arī nav ticis atturēts. Turklāt iespējams, ka agresors neveic uzbrukumu, jo laika gaitā ir izmainījušās tā prioritātes un situācija vai nomainījies pats lēmējs. Līdzīgas neskaidrības apstākļus šobrīd var vērot NATO attiecībās ar Krieviju.

Pušu savstarpējās attiecībās pastāv zināma spriedze Krievijas nedraudzīgo militāro un diplomātisko signālu dēļ, kā rezultātā NATO atbild ar atturēšanas un apliecināšanas (*assurance*) pasākumiem, lai novērstu iespējamo agresiju. Taču ar pārliecību nevar apgalvot, ka Krievija jebkad būtu nopietni apsvērusi uzbrukumu Baltijas valstīm, tālab nevar pateikt, vai tā ir NATO atturēšana, kas uzbrukumu līdz šim ir novērsusi.

Vispārējās atturēšana tiek īstenota kā ilgtermiņa politiskā stratēģija militāra konflikta vai tūlītēju tā, lai novērstu iespēju, ka pretinieks nopietni apsver jebkāda veida militāru izaicināšanu. Savukārt krīzes saasināšanās vai konflikta izraisīšanās norāda uz vispārējās atturēšanas neveiksmi un noved pie tūlītējās atturēšanas nepieciešamības.

Tūlītējās atturēšanas apstākļos vismaz viena no iesaistītajām pusēm nopietni apsver uzbrukumu citai pusei, kamēr otra puse apzinās situāciju un mobilizē atbilstošas draudu spējas, lai uzbrukumu novērstu, skaidro Morgans⁴⁸. Par tūlītēju krīzi liecina, piemēram, agresora retorika un prasības, kas brīdina par militāra spēka lietojumu, militārās klātbūtnes palielināšana

⁴⁶Turpat. p. 625

⁴⁷Huth, P.(1988). *Extended Deterrence and the Outbreak of War*. The American Political Science Review (Vol. 82, No. 2). American Political Science Association. Washington: American Political Science Association. p. 424
https://www.jstor.org/stable/1957394?seq=1#page_scan_tab_contents

⁴⁸Morgan, P. (2003). *Deterrence Now*. New York:Cambridge University Press. p. 11

pie oponenta vai protežē robežām, militāro spēju dislocēšana uz oponenta vai protežē robežām⁴⁹. Tūlītējās atturēšanas neizdošanās teju neizbēgami noved pie kara. Uzskatāms tūlītējās atturēšanas piemērs ir Kubas raķešu krīze.

Atturēšanu teorijā klasificē tostarp atkarībā no pozicionētā draudu veida. Tiek izšķirta atturēšana ar soda mēru (*deterrence by punishment*) un atturēšana ar noliegumu (*deterrence by denial*).

Atturēšana ar soda mēru tiecas novērst agresora uzbrukumu pašam vai sabiedrotajam ar draudiem graujoši nodarīt agresoram pāri uzbrukuma gadījumā. Tādējādi atturēšana caur sodu (izmaksām, kā tās dēvē Tomas Šelings (*Thomas Schelling*)⁵⁰) balstās bailēs no tādas atbildes reakcijas un zaudējumiem, kas atsvērtu jebkurus cerētos ieguvumus. Lai šāds atturēšanas veids būtu iespējams, ticams un tādējādi veiksmīgs, pirmkārt, aizstāvības pusei ir nepieciešamas letālas spējas draudu īstenošanai. Letālās spējas ietver bruņojumu, ar kura palīdzību ir iespējams fiziski sasniegt uzbrucēju, apiet vai iznīcināt tā aizsardzības sistēmu, sagraut tā militārās spējas, izpostīt infrastruktūru un iznīcināt sabiedrību⁵¹.

Atriebības ar draudu atturēšana, Džons Meršaimers (*John Mearsheimer*) apgalvo, būs ticama tieša visu - uz- spēles (*all - out*) konflikta gadījumā, taču visdrīzāk netiks pielietota vai nebūs ticama limitēta reģionāla konflikta gadījumā, kurā iesaistīts sabiedrotais⁵².

Atturēšana ar soda mēru dēvēta arī par atturēšanu caur atribību tiek galvenokārt saistīta ar Aukstā kara laiku un skatīta kodolatturēšanas perspektīvā. Mūsdienās avancētu tehnoloģisko risinājumu laikmetā atturēšana ar soda mēru ir visai dārga un potenciāli pakļauta nekontrolējamai eskalācijai riskamāri nepielietojot masu iznīcināšanas ieročus. Tādēļ ir mazāk ticama arī mūsdienu apstākļos īpaši paplašinātās atturēšanas gadījumā.⁵³ Līdz ar to alternatīvi var tikt īstenota atturēšana ar noliegumu.

Atturēšana ar noliegumu ir tendēta padarīt fiziski sarežģītu agresora mērķu sasniegšanu. Tā paredz noliegt agresoram iespēju īstenot ārpolitiskas ieceres pieņemamā laika intervālā un ar pieņemamām izmaksām, skaidro Meršaimers. Šajā gadījumā atturēšana balstās bailēs no zaudējumiem galvenokārt agresijas laikā un sadursmes vietā. Tādējādi

⁴⁹Huth, P. (1988). *Extended Deterrence and the Outbreak of War*. The American Political Science Review (Vol. 82, No. 2). American Political Science Association. Washington: American Political Science Association. . p. 424
https://www.jstor.org/stable/1957394?seq=1#page_scan_tab_contents

⁵⁰Schelling, T. (1967). *The Strategy of Inflicting Costs*. p. 105
<http://www.nber.org/chapters/c5161.pdf>

⁵¹Demus, A. (2012). *Conventional Versus Nuclear: Assessing Comparative Deterrent Utilities*. Washington: American University, School of International Service. p. 9
<https://www.american.edu/sis/usfp/upload/A-Demus-SRP-COPY-AU-Website-2-10-13.pdf>

⁵²Mearsheimer, J., Hardin, R. (1985). *Ethics*. (Vol. 95 Ed. 3). Special Issue: Symposium on Ethics and Nuclear Deterrence. p.414
<http://mearsheimer.uchicago.edu/pdfs/B0001.pdf>

⁵³Petersen, M. (2016). *The Perils of Conventional Deterrence by Punishment*.
<https://warontherocks.com/2016/11/the-perils-of-conventional-deterrence-by-punishment/>

aktierim, kas aizstāvas vai īsteno aizstāvību pār protežē, ir jābūt spējām (parasti konvencionālajām), ar ko ātri un efektīvi atbidēt uz dažāda veida militāram situācijām pašā eskalācijas sākumposmā⁵⁴. Atturēšanas ar noliegumu mērķis ir agresiju padarīt neizdevīgu teritoriju iegūšanai vai noturēšanai.

Salīdzinājumā ar atturēšanu caur atriebību, noliegšanas stratēģija ietver limitētus mērķus un neparedz nodarīt tiešu kaitējumu oponenta teritorijai, tādēļ pastāv lielāka izdošanās iespēja un mazāki riski⁵⁵. Turklāt var sagaidīt, ka, piemēram, attālinātās atturēšanas situācijā, aizstāvis tiešām pielietos nolieguma konvencionālās spējas, jo šāda darbība prognozējami neeskalēsies nepieņemamā atbildes triecienā no agresora puses. Tātad atturēšanai ar noliegumu ir augstāka ticamība attālinātās atturēšanas gadījumā. Vienlaikus netiek noraidīta letālo spēju nepieciešamība, kam jābūt sasniedzamā attālumā, lai demonstrētu agresora uzvaras neiespējamību vai sarežģītību.⁵⁶

Pēc būtības atturēšana ar noliegumu paredz liegt agresora miespēju gūt ātru un relatīvi „lētu” uzvaru. Šo atturēšanas veidu pārsvarā praktizē mazas valstis vai lielvaras attiecībā uz sabiedrotajiem alianšu ietvaros.

Visbeidzot, atturēšanu iedala atkarība nomilitāro spēju veida - konvencionālajā un kodolatturēšanā.

Konvencionālās spējas, kas iekļauj bruņotu militārpersonālu un mehanizētu bruņutehniku, bet neietver masu iznīcināšanas ieročus parasti pielieto, lai noliegtu potenciālu uzbrukumu limitēta konflikta apstākļos⁵⁷ vai aizkavētu uzbrucēju. Kā apgalvo Meršaimers,⁵⁸ konvencionālo spēju loma ir novērst oponenta zibenskara stratēģiju, bet iesaistīt to ilgstošā un novājinošā kara darbībā. Šādi var skatīt NATO atturēšanas stratēģiju attiecībā uz Padomju Savienību Aukstā kara kontekstā caur. Sabiedroto paplašinātu konvencionālo klātbūtni Rietumberlīnē, ilgtermiņa pārspēku un kodolarsenālu rezervē.

Konvencionālā atturēšana mūsdienu apstākļos tiek uzskatīta par leģitīmāku un reālistiskāku karadarbības vešanai, ja atturēšana neizdodas, iepretim kodolatturēšanai un kodolspēju lietojumam humāno apsvēru un potenciāli graužošo seku dēļ.

⁵⁴Huth, P. (1999). *Deterrence and International Conflict: Empirical Findings and Theoretical Debates*. Annual Review of Political Science (Vol.2). Michigan: University of Michigan. p. 30
<http://www.annualreviews.org/doi/abs/10.1146/annurev.polisci.2.1.25>

⁵⁵Petersen, M. (2016). *The Perils of Conventional Deterrence by Punishment*.
<https://warontherocks.com/2016/11/the-perils-of-conventional-deterrence-by-punishment/>

⁵⁶Mitchell, A. (2015). *The Revisionists: The Case for Deterrence by Denial*. The American Interest.
<https://www.the-american-interest.com/2015/08/12/the-case-for-deterrence-by-denial/>

⁵⁷Markey, M. *Extended Deterrence and Japan: How Much is Enough?* Livermore: Center for Global Security Research. p. 7
<https://cgsr.llnl.gov/content/assets/docs/Japan.pdf>

⁵⁸Mercheimer, J. (1985). *Prospects for the conventional deterrence in Europe*. p. 158
<http://mearsheimer.uchicago.edu/pdfs/A0009.pdf>

Laikā pēc Ukrainas notikumiem notiek diskusijas par nepieciešamību aizvien palielināt NATO konvencionālo klātbūtni tās kritiskajā punktā – Baltijas valstīs ar mērķi noliegt mūsdienu Krievijai zibenskara iespēju, bet agresijas gadījumā iesaistīt pilna apmēra novājinošā pret NATO kā multinacionālu aliansi. Tomēr debatē joprojām būtisks neskaidrais mainīgais ir, kāda apmēra tūlītējo spēju koncentrācija ir pietiekama, lai noraidītu uzbrukumu, bet neradītu draudus oponentam.

Kodolatturēšana. Iepretim lielā mērā tiek skatīta kā novecojusi stratēģiskās atturēšanas pieeja, raksturīga Aukstajam karam, taču mūsdienu apstākļiem pārāk riskanta un neatbilstoša. Lai arī kodolatturēšana mūsdienās netiek pilnībā izslēgta, tā gan individuāli, gan paplašinātās atturēšanas ietvaros drīzāk tiek skatīta kā papildinājums konvencionālajām spējām, nevis atturēšanas pamatlīdzeklis, kombinējot konvencionālās spējas ar taktiskajiem kodolieročiem akūtas nepieciešamības gadījumā⁵⁹.

Apkopojot iepriekš minēto, var secināt, ka NATO un Baltijas valstu mijiedarbība attiecībās ar Krieviju var tikt klasificēta kā attālināta atturēšana. Šīs ir trīspusējas attiecības, kurās NATO kā 28 valstu kolektīvās aizsardzības organizācija - aizstāvis garantē Baltijas valstīm - protežē 25 pārējo dalībvalstu drošības aizbildniecību, balstoties Vašingtonas līguma noteiktajās alianses saistībās.

Vienlaikus, var pieņemt, ka NATO un Krievijas atturēšanas dialogs, lai arī saasinājies pēc agresijas Ukrainā, šobrīd nevar tikt pielīdzināts tūlītējas atturēšanas apstākļiem. Ir maz ticams, ka esošajā situācijā kāda no iesaistītajām pusēm nopietni apsver tūlītēju militāru intervenci vai attiecību saspīlējuma eskalāciju kara darbībā. Drīzāk ir vērojama savstarpēja apmainīšanās ar militāriem un diplomātiskiem manevriem, balansējot spēka līdzsvaru esošo attiecību robežās, kur NATO atrodas iedzinēja lomā. Turklāt potenciālais agresors nav izteicis kara draudus balstītas prasības un uzstādījis ultimātus, tādēļ NATO un Krievijas dialogu pašreizējā situācijā drīzāk varētu drīzāk pielīdzināt vispārējās atturēšanas apstākļiem. Tomēr vienlaikus, NATO palielinot konvencionālās ātrās reaģēšanas spējas Austrumu flangā un tiecoties liegt potenciālajam agresoram iespēju īstenot uzbrukumu, nodrošinās gadījumam, ja vispārējā atturēšana izrādītos neveiksmīga un eskalētos tūlītējās atturēšanas situācijā. Līdz ar to šī darba ietvaros autore NATO un Baltijas valstu mijiedarbību atturēšanas attiecībās ar Krieviju skatīs kā attālinātas atturēšanas gadījumu, kurā tiek īstenoti vispārējās atturēšanas pasākumi, tostarp attīstot militāro kapacitāti ātri un efektīvi reaģēt tūlītējās atturēšanas nepieciešamības gadījumā.

⁵⁹George, A., Smoke, R. (1974). *Deterrence in American Foreign Policy*. New York:Columbia University Press. p.172

2. SEKMĪGAS ATTURĒŠANAS PRIEKŠNOTEIKUMI

Kā tika noskaidrots iepriekš, atturēšanas pamat uzdevums ir novērst oponenta nevēlamu darbību un saglabāt pašreizējo stāvokli nemainīgu. Tādēļ, lai identificētu NATO – Baltijas valstu atturēšanas attiecību ar Krieviju kritiskos aspektus un to, kāda nozīme attiecībās ir draudu stabilitātei, galvenā teorētiskā izpēte šī darba ietvaros tiks veltīta tam, kādi aspekti ietekmē potenciālā agresora lēmumu īstenot vai atturēties no agresijas akta, proti, kas ietekmē atturēšanas izdošanos.

Atturēšana ir starptautisko attiecību reālistu skolas koncepts, kurā racionalitātes pieņēmums ir centrālais atskaites punkts atturēšanas stratēģijas plānošanā. Līdz ar to, lai noskaidrotu, kāda atturēšanas politika sekmē atturēšanas izdošanos, *a priori* pieņemot, ka potenciālais agresors ir racionāls un unitārs starptautiskās sistēmas dalībnieks, darba turpinājumā autore, pirmkārt, veiks ieskatu stratēģisku racionālu aktieru uzvedības likumsakarībās konflikta apstākļos, ko sniedz racionālā atturēšanas teorija ar mērķi konceptuāli iepazīties ar atturēšanu ietekmējošajiem aspektiem un identificēt ticamas atturēšanas politikas nosacījumus. Savukārt nodaļas otrajā daļā autore pievērsīsies identificēto aspektu empīriski pamatotai analīzei ticamības - stabilitātes kontekstā.

2.1. Racionalitāte atturēšanas politikā

Balstoties racionālas izvēles pieņēmumā, racionālā atturēšanas teorija skaidro, ka potenciālā agresora lēmumu krīzes situācijā nosaka iespējamo situācijas atrisināšanas veidu lietderības aprēķins - potenciālo ieguvumu un zaudējumu attiecība. Tādējādi, piemēram, paplašinātās atturēšanas apstākļos agresorvalsts līderis, apsverot uzbrukumu, salīdzina spēka lietojuma sagaidāmo lietderību ar lietderību atturēties no militāra spēka lietojuma par labu pašreizējam stāvoklim un iespējamību, ka katrā no situācijām iecerētā lietderība tiks sasniegta. Proti, atkarībā no tā, vai aizstāvis iesaistīsies protežē aizsardzībā, kāda zaudējumu un ieguvumu attiecība radīsies agresoram militāras darbības vai bezdarbības rezultātā. No tā izriet, ka racionāla agresora lēmums noslieksies par labu tādai rīcībai, kas sola augstāko sagaidāmo lietderību.⁶⁰

⁶⁰Huth, P., Russett, B. (1984). *What Makes Deterrence Work? Cases from 1900 to 1980*. An Expected - Utility Model. *World Politics* 36. New York: Cambridge University Press. p. 499
https://www.jstor.org/stable/2010184?seq=1#page_scan_tab_contents

Balstoties Patrika Morgana darbā „*Deterrence Now*”⁶¹ un Kristofera Ahena un Danakna Snaidela (*Christopher Achen; Duncan Snidal*) darbā „*Rational Deterrence Theory and Comparative Case Studies*”⁶², autore aplūkos galvenos apstākļus, no kā ir atkarīgi potenciālā agresora iespējamo rīcību liederības pieņēmumi, attiecīgi apstākļus, kas ietekmē atturēšanas izdošanos.

Pirmkārt, kā tika noskaidrots atturēšanas stratēģijas izdošanos ietekmē opotenta racionalitāte. Racionalitāte paredz, ka lēmumu pieņēmējs aptver uz spēles liktos ieguvumus un zaudējumus, lēmējam ir nojausma par iespējamo iznākumu varbūtības pakāpi un ir skaidrība par interesēm, ko pārstāv oponents⁶³. Tātad ideālā gadījumā agresors atturēšanas situācijā salīdzina maksimālo lietderību militārai *satstusa quo* izmainīšanai ar maksimālo lietderību atsakoties no darbības par labu esošajam stāvoklim un izdara loģisku izvēli. Tomēr par spīti šādam pieņēmumam, viennozīmīga racionalitāte teorijā tiek spēcīgi apšaubīta.

Tā, piemēram, vienlīdz racionālu aktieru lietderības izpratne var atšķirties, kā skaidro Ričards Lebovs un Dženisa Grosa Steina (*Richard Lebow; Janice Gross Stein*) darbā „*Deterrence Theory: I Think, Therefore I Deterre*”⁶⁴. Daži aktieri ir tendēti uz mazākiem zaudējumiem (defensīvi), bet citi uz lielākiem ieguvumiem (ofensīvi). Vienlaikus aktieri var būt uz risku virzīti vai vairīties no tā, neatkāpjoties no racionalitēs robežām. Ātturēšanas teorētiski, prognozējot racionālu rīcību, parasti uztver agresoru kā tendētu uz risku un maksimāliem ieguvumiem, taču, kā apgalvo autori, agresors var būt arī tendēts uz risku un iespējami mazākiem zaudējumiem, var būt uz maksimāliem ieguvumiem virzīts, bet riskēt negribošs, vai tendēts uz minimāliem zaudējumiem un riskēt negribošs.

Turklāt nav izslēgts arī, ka aktieris vienkārši nav racionāls vai to vada cita motivācija, kas ir ārpus teorijas redzesloka, piemēram, iekšpolitiskie faktori. Vienlaikus Morgans norāda - absolūta racionalitāte nemaz nepastāv. Tā paredz pilnīgu informāciju un pareizu tās apstrādi, izslēdzot jebkādu neskaidrību. Realitātē šāda līmeņa skaidrības apstākļi faktiski nav iespējami. Iespējams, tieši šis aspekts ļauj atturēšanai izdoties⁶⁵.

⁶¹Morgan, P.(2003). *Deterrence Now*. New York: Cambridge University Press.

http://content.schweitzeronline.de/static/catalog_manager/live/media_files/representation/zd_std_orig_zd_schw_orig/002/189/353/9780521822572_content_pdf_1.pdf

⁶²Achen, C., Snidal, D.(1989). *Rational Deterrence Theory and Comparative Case Studies*. World Politics (Vol.41, Issue 2). New York: Cambridge University Press.

<http://www.sas.rochester.edu/psc/clarke/214/AchenSnidal.pdf>

⁶³Tur pat. 148 lpp.

⁶⁴Lebow, R., Stein, J.(2011). *Rational Deterrence Theory: I Think, Therefore I Deter*. World Politics (Vol. 41 Issue 2). New York: Cambridge University Press. p. 209

<https://www.acsu.buffalo.edu/~fczagare/PSC%20504/Lebow&Stein.pdf>

⁶⁵Stein, J.(1979). *Reviewed Work: Deterrence: A Conceptual Analysis by Patrick M. Morgan*. International Journal. Knowledge and Power (Vol. 34, No. 2). Los Angeles: Sage Publications. p. 303

http://www.jstor.org/stable/40201760?seq=1#page_scan_tab_contents

Līdz ar to maksimālo ieguvumu kalkulācijas ir subjektīvas un variē atkarībā no lēmēja tipa. Tātad lietderības jēdziens ir relatīvs un cieši saistīts ar potencialā agresora uzstādītajiem mērķiem. No kā izriet – racionalitāte ir nenoliedzami galvenais atturēšanas politikas atskaites punkts, taču būtiski ir pielāgoties konkrētajam oponentam, balstot rīcībpolitiku iespējami precīzos minējumos par tā mērķiem un prioritātēm.

Otrkārt, būtisks ir aizstāvja pozicionētais drauds. Proti, kas ir tas, ko aizstāvis un protežē var likt pretī agresoram uzbrukuma gadījumā. Nesamērīgi liels aizstāvja pozicionētais drauds ir labākais racionāla agresora atturētājs, jo tas tiecas samazināt potenciālā agresora iespējamās rīcības lietderību, paaugstinot agresijas sagaidāmās izmaksas. Šī sadaļa primāri ietver aizstāvja un protežē kopējo militāro spēju pārsvaru, salīdzinot ar agresora spējām. Pieņemot, ka agresors iesaistās konfliktā, spēju balanss noska, vai agresors spēs ne tikai iegūt iecerēto, bet arī noturēt sagrābto teritoriju. Turklāt, pat pieņemot, ka agresors var noturēt kontroli pār iegūto teritoriju, kļūst būtisks aizstāvja pozicionētais letālais atriebības drauds. Kalkulējot uzbrukuma izmaksas, agresors nekad nebūs pilnīgi pārliecināts, kāda atbildes reakcija sekos un vai aizstāvja maksimālais drauds tiks pielietots, taču vienmēr paturēs prātā, ka tāda iespēja pastāv. „Lai ko jūs darītu un cik neveiksmīgi mēs aizstāvētos, jebkurā brīdī mēs ar jums varam izdarīsim briesmu lietas”, skaidro Morgans. Atturēšana paredz manipulēt ar oponenta neziņu attiecībā uz iespējamās atbildes apmēru. Šādi ir iespējams atturēt oponentu gadījumos, kad aizstāvības puse pozicionē tādus draudus, kas oponentam ir spējīgi radīt nepieņemamus zaudējumus.

Tādēļ īpaši būtisks jautājums ir, cik liels drauds būtu pietiekams, lai atturētu oponentu no uzbrukuma. No kā izriet nākamais atturēšanu ietekmējošais aspekts - nepieņemami zaudējumi.

Saskaņā ar iepriekš minēto, atkarībā no agresora mērķiem, zaudējumu nepieņemamība variē dažādu agresoru gadījumā. Ahens un Snaidels skaidro - nepieņemami zaudējumi agresoram ir tad, kad uzbrukuma subjektīvās paredzamās lietderības koeficients ir mazāks nekā *statusa quo* koeficients⁶⁶. Tātad efektīva atturēšanas politika samazina agresoram uzbrukuma lietderību, kamēr nesamazina esošās situācijas vērtību. Optimālā gadījumā rīcībpolitika pat vairo pašreizējā stāvokļa subjektīvās lietderības vērtību oponenta acīs, kā skaidro Pauls Huts⁶⁷.

⁶⁶Achen, C., Snidal, D. (1989). *Rational Deterrence Theory and Comparative Case Studies*. World Politics (Vol. 41, Issue 2). New York: Cambridge University Press. p. 152

<http://www.sas.rochester.edu/psc/clarke/214/AchenSnidal.pdf>

⁶⁷Huth, P. (1999). *Deterrence and International Conflict: Empirical Findings and Theoretical Debates*. Annual Review of Political Science (Vol. 2). Michigan: University of Michigan. p. 29

<http://www.annualreviews.org/doi/abs/10.1146/annurev.polisci.2.1.25>

Nepieņemamus zaudējumus var radīt kaujas laukā, noliedzot agresora mērķus, vai īstenot letālas atbēdības veidā, atbildot uz agresiju. Tostarp, pozicionējot draudus par nepieņemamiem zaudējumiem, tos ir iespējams kombinēt ar pozitīviem stimuliem, lai padarītu citas alternatīvas vēl pievilcīgākas.

Turklāt lēmumu pieņemēja subjektīvās lietderības kalkulācija ietver gan militārās, gan arī politiskās sekas. Politiskā spiediena apstākļos arī riskanta rīcībpolitika aktierim var šķist labāks risinājums, nekā atturēšanās no rīcības. Tapēc atturēšana var neizdoties attiecībā uz oponentu, kas ir pilnībā apņēmis īstenot uzbrukumu, atzīst Ahens un Snaidens.⁶⁸ Līdz ar to arī agresora rīcības vai bezdarbības politiskās sekas spēlē zīmīgu lomu atturēšanas iznākumā.

Nākamais svarīgais aspekts atturēšanā ir ticamība. Pirmkārt, tā ir spēja pārliecināt oponentu, ka pozicionēto draudu par nepieņemamu atbildes reakciju uzbrukuma gadījumā ir fiziski iespējams īstenot. Proti, aizstāvja un protežē rīcībā ir efektīvas militārās spējas, par kurām oponents ir vismaz daļēji informēts, ar kuru palīdzību ir iespējams agresoram radīt nepieņemamus zaudējumus.

Otrkārt, ticamība ir atkarīga no aizstāvja spējas paust skaidrunodomu aizstāvēt protežē agresijas gadījumā, kas ir īpaši relevants aspekts attālinātās atturēšanas kontekstā, kā tika noskaidrots iepriekšējā nodaļā. Tostarp nodoms īstenot militāru atbildi uz agresora darbību paredz skaidri definēt, kāda tieši oponenta rīcība netiks tolerēta. Ja nodoms un „sarkanās līnijas” nav viennozīmīgas, paveras telpa maldīgiem pieņēmumiem, kas var rezultēties neveiksmīgā atturēšanā.

Savukārt, lai nodrošinātu aizstāvja nodoma ticamību, agresors ir jāpārliecina par aizstāvja apņemšanos īstenot nodomu, kas radītu oponentam nepieņemamas sekas - tātad jāpārliecina, ka oponentam nebūtu racionāli īstenot uzbrukumu.

Saskaņā ar starptautisko attiecību teoriju, par gribu objektīvi liecina dārgā signalizēšana (*costly signaling*). Tādas darbības, kas rada nozīmīgas politiskas vai finansiālas sekas (izmaksas) aizstāvim⁶⁹. Pie „dārgas rīcības”, piemēram, var pieskaitīt, publiskus apņemšanās apliecinājumus (galvojums kā nācijas goda jautājums), skaļus amatpersonu paziņojumus par nodomiem un saistībām (prezidenta galvojums kā goda jautājums) vai attiecīgus militāros manevrus, piemēram, militārās mācības. Tostarp situācijas eskalācijas

⁶⁸Achen, C., Snidal, D. (1989). *Rational Deterrence Theory and Comparative Case Studies*. World Politics (Vol. 41, Issue 2). New York: Cambridge University Press. p. 152
<http://www.sas.rochester.edu/psc/clarke/214/AchenSnidal.pdf>

⁶⁹Yarhi – Milo, K. (2013). *In the Eye of the Beholder. How Leaders and Intelligence Communities Assess the Intentions of Adversaries*. International Security (Vol. 38, No. 1). Cambridge: MIT Press. p. 11
http://www.mitpressjournals.org/doi/pdf/10.1162/ISEC_a_00128

gadījumā aizstāvis militāri var apliecināt gatavību iestāties par protežē, izvietojot militārās spējas sabiedrotā teritorijā, kur potencialā sadursme varētu izvērsties.

Attālinātās atturēšanas gadījumā nodoma ticamība ir atkarīga arī no tā, cik racionalā un lietderīga varētu šķist saistību izpilde, skatoties no aizstāvja perspektīvas. Situācijā, kurā A un C ir sabiedrotie un C tiek uzbrukts, tas nozīmē, ka C jau cieš, bet A vēl necieš un varētu neciest, ja atkāptos no saistībām. Tādēļ būtiska ir protežē vērtība aizstāvim kā iemesls, kādēļ aizstāvis ir gatavs uzņemties militāra konflikta risku proteže vārdā. Jo lielāka ir protežē vērtība, jo zemāka būs aizstāvja iespējamās bezdarbības subjektīvā lietderība, tāpēc jo vairāk aizstāvja nodoms iestāties par protežē agresoram šķitīs racionāli pamatots un ticams.

Visbeidzot, arī aizstāvja pozicionēto draudu stabilitāte ir īpaši būtisks atturēšanas aspekts. Atturēšanas apstākļos tiek pastiprināti mobilizētas militārās spējas un pausti stingri uzskati ar mērķi pārliecināt oponentu pret agresijas veikšanu, bet nesekmīgas atturēšanas gadījumā aizstāvēties. Tomēr saspīlētu attiecību apstākļos atturēšanas pasākumus oponents var uztvert nevis kā plānus īstenot atriebību vai aizstāvību, bet gatavošanos uzbrukumam, , paaugstinot tā nepieciešamību īstenot uzbrukumu. Pārlietu ticamas atturēšanas apstākļos iek iedarbināta drošības dilemmas situācija. Katras puses centieni palielināt savu drošību noved pie otras puses drošības situācijas samazināšanās. Šādos apstākļos agresoram aktualizējas pirmā uzbrukuma (*first-strike*) un apsteidzošā (*preemptive strike*) uzbrukuma jautājums bailēs, ka „aizstāvošās puses draudi ir prelūdijs uzbrukumam”, kā to raksturo Huth⁷⁰. Līdz ar to sekmīgas atturēšanas nodrošināšanai izšķiroši ir tas, vai aizstāvis mijiedarbībā ar protežē spēj veiksmīgi balansēt draudu par nepieņemamu atbildes reakciju ticamību un stabilitāti. Īstenot tādu atturēšanu, kas ir pietiekami ticama, lai krasī samazinātu agresora iecerētā uzbrukuma lietderību, savukārt pietiekami stabila, lai neradītu draudus oponenta drošības stāvoklim.

Līdz ar to darba turpinājumā autore iepazīsies ar Paula Huta veikto pētījumu un tā rezultātiem, apkopotiem darbā *Extended Deterrence and Outbreak of War*”, kasskaidro, kā attālinātās atturēšanas apstākļos, īstenojot militāras un diplomātiskas darbības, ir iespējams nodrošināt alianses draudu ticamību un saglabāt situācijas stabilitāti. Izpētes secinājumi par ticamas un stabilas tād veiksmīgas atturēšanas politikas priekšnosacījumiem tiks izmantoti, lai analizētu NATO un Baltijas valstu atturēšanas politiku attiecībā uz Krieviju autores darba empīriskajā daļā.

⁷⁰Huth, P. (1999). *Deterrence and International Conflict: Empirical Findings and Theoretical Debates*. Annual Review of Political Science (Vol.2). Michigan: University of Michigan. p. 29
<http://www.annualreviews.org/doi/abs/10.1146/annurev.polisci.2.1.25>

2.2. Ticamība un stabilitātes aspekts attālinātās atturēšanas apstākļos

Viens no zīmīgākajiem attālināto atturēšanu ietekmējošo faktoru empīriskas analīzes darbiem ir Paula Huta un Brūsa Raseta (*Bruce Russett*) pētījums „*What Makes Deterrence Work? Cases from 1900 to 1980*”. Empīriskā 54 attālinātās atturēšanas gadījumu analīze apliecina - ticama, bet vienlaikus stabila atturēšanas politika paaugstina atturēšanas efektivitāti. Proti, no vienas puses, aizstāvības puses pozicionētie draudi ir pietiekami ticami, lai novērst agresora spēka lietojumu attiecībā uz protežē potencionālo zaudējumu dēļ, savukārt, no otras puses, aizstāvja draudu ticamība nemazina politisko stabilitāti un neapdraud agresora drošības stāvokli.

Pētījums apliecina iepriekšējās nodaļas novērojumus, ka racionāla potenciālā agresora darbību konflikta apstākļos nosaka tā uzstādītie mērķi, spēka līdzsvars kā militārā un pārrunu iespējas kā politiskā dimensija un agresijas iespējamo zaudējumu un ieguvumu attiecība. Tādējādi atturēšanas rīcībpolitika, ņemot vērā oponenta nodomus, ar militārām darbībām (militāro spēju mobilizācijas līmenis) un diplomātiskiem paņēmieniem (apņēmības demonstrēšana un pārrunu gaita) tiecas atbildēt uz agresora subjektīvās lietderības kalkulācijām tā, lai oponentam paaugstināt agresijas izmaksas - pastiprināt atturēšanas ticamību, bet izvairīties radīt draudus agresora drošībai vai lēmēja reputācijai.

Šādā kombinācijā galvenie ticamību un stabilitāti ietekmējošie faktori, no kuriem atkarīga paplašinātās atturēšanas izdošanās, pētījuma gaitā iezīmējās spēka līdzsvars starp aizstāvi un protežē iepretim agresoram un kaulēšanās uzvedība (*bargainig behaviour*) esošajā saspīlējuma situācijā. Tiem pakārtojās arī aizstāvja uzvedība iepriekšējos konfliktos un aizstāvja motivācija iestāties par protežē.

Militāras darbības, ar kurām notiek spēka līdzsvara balansēšana, kā apliecina pētījums, ir objektīvs aizstāvības puses atturēšanas draudu ticamības katalizators. Balstoties racionāla oponenta pieņēmumā, aizstāvja īstenotie spēka līdzsvara pielāgošanas pasākumi tiecas ietekmēt potenciālā agresora subjektīvās lietderības kalkulāciju par labu esošajam *statusam quo* attiecībā uz kādu no trim iespējamajām agresora uzbrukuma taktikām, ko tas īsteno atkarībā no uzstādītajiem mērķiem.

Limitētu mērķu taktika paredz iegūt kontroli pār konkrētu oponenta teritoriju. To var panākt, piemēram, ar taktisko militāro pārsteigumu, tas ir, spēju graujoši parspēt nepietiekamās vai nepietiekamā gatavībā esošās protežē spējas pirms tās tiek mobilizētas vai tiek nogādāti papildspēki konkrētā ģeogrāfiskajā punktā. Šādā situācijā agresora mērķis nav iesaistīties pilna apmēra militārā konflikta, bet relaizēt lokālu militāru pārkumu. Lai tiktikas lietderība tiktu minimizēta, aizstāvim un protežē ir nepieciešams tūlītējs militāro spēju

līdzsvars vai pārsvars pār agresoru. Tādējādi tiks īstenota atturēšana caur noliegumu ar priekšplāna spēju (*forward presence*) palīdzību, tūlītējai teritoriāla iebrukuma noraidīšanai.

Tūlītējo spēka līdzsvaru Huts piedāvā salīdzināt pēc sauszemes spēju apmēra (karaspēka lieluma), kas var nekavējoties tikt iesaistīts cīņā konflikta vietā protežē un aizstāvja pusē iepretim agresoram. Lai būtu iespējams veikt manevru, karaspēkam ir jābūt dislocētam potenciālā konflikta vietā un jābūt mobilizācijas gatavībā transformēties no priekšplāna klātbūtnes tūlītējā kaujas gatavībā.

Ātra uzbrukuma taktika savukārt paredz ātri un grajoši pārspēt protežē militāros spēkus, neaprobežojoties ar teritoriālu kontroli noteiktā apgabalā. Šāds scenārijs ir tendēts iesaistīt protežē pilna apmēra kaujās, ar mērķi pilnībā sagraut tā bruņotos spēkus. Ja ir iespējams tos pārspēt ātri un masīvi, oponents drīzāk padosies pirms tiks mobilizētas tā ilgtermiņa kapacitātes (populācija, ekonomika) karam vai ieradīsies aizstāvja papildspēki.

Lai izvairītos no šāda scenārija, kritiskas ir sauszemes militārās spējas un smagā bruņutehnika, kas var tikt nekavējoties mobilizēta pilna apmēra cīņām kaujas laukā. Ir nepieciešamas tūlītējs spēka un īstermiņa spēka līdzsvars. Ar īstermiņa līdzsvaru tiek saprastas protežē un aizstāvja spējas, kas efektīvi papildina tūlītējās militārās spējas, mobilizējot zemes un gaisa spēkus un gatavībā esošās militārpersonu rezerves.

Visbeidzot, novājināšanas taktika paredz ilgtermiņa kara darbības vešanu ar mērķi iznīcināt protežē militārās spējas. Šāda stratēģija paredz nopietnus zaudējumus abās pusēs un balstās iespējās paciest lielus zaudējumus ilgstoši. Taktikas noliegšanai ir nepieciešamas ilgtermiņa spēju balanss, ieskaitot sabiedrības politisko atbalsts, birokrātiskās pilnvaras mobilizēt cilvēkresures, atjaunot bruņutehnikas zaudējumus un absorbēt cilvēkzaudējumus. Ilgtermiņa spēka līdzsvaru nosaka, piemēram, pēc tādiem parametriem, kā populācijas lielums, ekonomiskā attīstība, militārie tēriņi un citiem rādītējiem.

Līdz ar to spēka līdzsvaram ir būtiska loma atturēšanas politikas efektivitātē.

Pētījums, apstiprinot iepriekšējus novērojumus par to, ka valstis ir tendētas drīzāk iesaistīties ātru un graujošu uzvaru sološos konfliktos nekā ilgtermiņa militārās intervencēs, uzrāda - atturēšanas izdošanos sekmē nevis kopējo aizstāvja un protežē stratēģisko (konvencionālo un nekonvencionālo) vai kopējo potenciālo spēju (militāro un ekonomisko) pārākums ilgtermiņa perspektīvā, bet faktiskais lokālo konvencionālo spēju pārspēks, ar kuru palīdzību iespējams atvairīt un noliegt agresoram tā mērķus pašā konflikta sākumā. Dati uzrāda, ja lokālais militārais pārsvars aizstāvības pusē sastāda vien 0,1 no agresora vietējām spējām, atturēšanas varbūtība ir 26 %. Savukārt, ja pārākums ir aizstāvības pusē, tas ir, par 1 % pārsniedz oponenta spējas, atturēšanas varbūtība pieaug līdz 32 %. Bet, ja aizstāvības pārspēks ir, piemēram, 10 pret 1, tad atturēšanas iespējamība saniedz 83%. Tādējādi

pētījums acīmredzami apliecina sakarību starp lokālo faktisko militāro līdzsvaru un atturēšanas izdošanos. Turklāt, tā kā kodolarsenāla pielietošana nav visai relevanta virknē situāciju īpaši reģionālu limitētu konfliktu ietvaros un situācijās, kad abām konfliktējošajām pusēm ir pieejamas kodolspējas, lokālais konvencionālais arsenāls ir daudz svarīgāks nekā kopējais stratēģiskais tostarp kodolarsenāls.

No iepriekšminētā izriet - tūlītējs un īstermiņa konvencionālais spēka līdzsvars ir būtisks atturēšanas izdošanās priekšnosacījums, kamēr ilgtermiņa stratēģiskais militārais pārsvars nespēlē īpašu loma atturēšanas nodrošināšanā.

Kā nākamais būtiskais aspekts saspīlējuma iznākuma noteikšanā pētījumā iezīmējās kaulēšanās uzvedība (*bargaining behavior*) saspīlējuma situācijā. Ar to tiek saprasts veids, kādā noris pušu militārais un diplomātiskais dialogs esošajā situācijā.

Paplašinātās atturēšanas neskaidrības apstākļos attiecībā uz aizstāvja nodomiem iestāties par protežē, aizstāvja tirgošanās uzvedība ir īpaši būtiska. Veiksmīga kaulēšanās gaita samazina agresora neskaidrību un palielina aizstāvja draudu ticamību, taču neveiksmīga pretēji – samazina ticamību vai arī veicina provokāciju attiecībā uz agresoru.

Aizstāvja un protežē kaulēšanās darbības tiek īstenotas divās paralēlās dimensijās - caur militārās gatavības pakāpes pielāgošanu un pārrunu vešanu. Dimensijas ir iespējams praktizēt ar dažādu ietekmes stratēģiju palīdzību, kas variē no diplomātiskas piekāpšanās un minimālām militārām darbībām, līdz pat nepiekāpīgai pozīcijai un pilnīgai militārai gatavībai. Ietekmes stratēģijas tiek attīstītas, vadoties pēc pieredzē balstītiem vai spontāniem pieņēmumiem ar to, kādi faktori vislabāk motivēs oponentu piekāpties prasībām. Tādējādi konflikta prasības parasti pavada pamudinājumi, kā draudi, sods (negatīvie pamudinājumi) solījumi, atalgošana (pozitīvie pamudinājumi) un „pātaga un burkāns” (jaukata tipa pamudinājumi).

Balstoties Rasela Lenga un Huga Vīlera (*Russell Leng; Hugh Wheeler*) analizē „*Influence Strategies, Success, and War*”⁷¹, Huts iedala trīs militārās stratēģijas un trīs pārrunu procesa pieejas, kas var tikt īstenotas kaulēšanās gaitā.

Spēka stratēģijā uz agresora militāram darbībām tiek atbildēts ar vairāk - nekā - līdzvērtīgām militārās gatavības darbībām. Vienkāršoti spriežot, ja agresors protežē pievārtē izvieta 10 tankus, tad aizstāvis atbild ar, piemēram, 20 tanku dislocēšanu. Savukārtviens-

⁷¹Leng, R, Wheeler,H.(1979).*Influence Strategies, Success, and War*. Journal of Conflict Resolutions (Vol 23, Issue 4). Los Angeles: Sage Publications
<http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/002200277902300404>

pret - vienu (*tit for tat*) militārajā stratēģijā aizstāvis atbild uz agresora militārām darbībām ar viens - pret - vienu līdzvērtīga apmēra militāriem manevriem. Visbeidzot, piesardzības militārajā stratēģijā aizstāvis īsteno mazāk - nekā - līdzvērtīgus militārās gatavības manevrus salīdzinājumā ar tiem, ko īsteno agresors.

Arī diplomātijai un pārrunu procesa vešanai līdzīgi tiek piedāvāti trīs norises scenāriji. Šajā kontekstā, jāatzīmē, ka pārrunu procesā agresoram konfrontācijas iznākums būs būtisks no kaulēšanās reputācijas viedokļa. Ar to tiek saprasts agresora piekāpšanās vai nepiekāpšanās līmenis aizstāvja prasībām bruņota konflikta varbūtības priekšā. Proti, vai agresoru ir iespējams un cik lielā mērā „atrunāt” no iecerētās darbības – vai agresors pakļaujas spiedienam. Stingra kaulēšanās reputācija uzlabo līdera starptautiskās pozīcijas, palielina ietekmi starp sabiedrotajiem un nodrošina ticamību attiecībā uz sāncenšiem. Tostarp, konflikta iznākums un veids, kādā tas tiek atrisināts atstāj iespaidu uz agresorvalsts līdera iekšpolitiskajām pozīcijām, kā tika noskaidrots iepriekš. Tātad reputācija ir būtisks faktors lietderības kalkulācijā, agresoram lemjot par labu darbībai vai bezdarbībai.

Kā pirmā tiek piedāvāta iebiedēšanas (*bullying*) diplomātiskā pieeja. Tā paredz aizstāvim ieņemt viennozīmīgu un nepiekāpīgu nostāju parrunās attiecībā uz savām prasībām pret agresoru. Šajā gadījumā aizstāvis nav gatavs nekādā mērā atkāpties no savām prasībām vai izvirzīt salīgšanas iniciatīvas. Stingra - bet - elastīga (*firm -but- flexible*) diplomātiskā pieeja savukārt paredz, ka aizstāvis praktizē nepiekāpšanos agresora prasībām un draudiem, taču piedāvā virzīties uz kompromisiem un savstarpēji samierināties kādā citā konflikta šķautnē. Visbeidzot, samierināšanās (*conciliatory*) pieeja ietver vienus pusēju aizstāvja piekāpšanos agresora izvirzītajām prasībām.

Piedāvāto stratēģiju variācijas uzskatāmi iezīmē atturēšanas ticamības un stabilitātes dilemmu. Īstenojot mērenas un piesardzīgas militārās darbības, tiek minimizēta drošības situācijas destabilizācija. Savukārt uz samierināšanos vērsta nostāja pārrunās nodrošina agresora tirgošanās reputācijas saglabāšanu, līdz ar to tiek veicināta atturēšanas stabilitāte. Taču, kā apgalvo Huts, šādas stratēģijas ir adekvāts risinājums tikai defensīvi noskaņota agresora gadījumā. Ja agresora motīvi ir ambiciozāki un mērķi drīzāk ofensīvi (vai tāds ir pats agresors), minētā atturēšanas politika nebūs sekmīga. Tāpēc uz stabilitātes rēķina tiek palielināta atturēšanas ticamība. Īstenojot spēka militāro stratēģiju un ieņemot nepiekāpīgu diplomātisko stāju, tiek apliecināta aizstāvja gatavība iesaistīties bruņotā konfliktā par protežē, tātad nodrošināta draudu ticamība. Spēka militārā stratēģija paaugstina arī aizstāvja gatavību noraidīt agresora potenciālo uzbrukumu vai iesaistīties konfliktā, ja atturēšana izrādīsies nesekmīga. Taču, bruņojoties atturēšanas nolūkos, agresors apstākļus var maldīgi

uztvert par agresijas sagatavošanās fāzi un tikt izprovocēts uz pirmo uzbrukumu šķietami

neizbēgama kara gaidās. Otrkārt, aizstāvja atteikšanās piedāvāt vai pieņemt savstarpēju limitētu piekāpšanos pārrunu gaitā veicinās agresora bažas, ka tā atkāpšanās tiks uztverta par līdera kapitulācija spiediena rezultātā, kā rezultātā cietīs tā iekšpolitiskās un ārpolitiskās pozīcijas. Tādējādi izteikts diplomātiskais spiediens ierobežos agresora rīcības iespējas līdz situācijai „visu vai neko”, noraidot iespēju noregulēt konfliktu to militāri neeskalējot. Kā apgalvo autors, spēka militārā stratēģija un iebiedēšanas diplomātiskā pozīcija varētu būt efektīva tikai absolūti ofensīvi noskaņota agresora gadījumā.

Nemot vērā iepriekš minēto, kā optimālu, paredzot, ka agresoru vada tostarp defensīvi apsvērumi un kalkulācijas ietekmē arī drošības dilemmas jautājums, pētījums identificē savstarpīguma rīcībpolitiku (*policy of reciprocity*). Šāds secinājums apstiprina arī citu iepriekš veiktu pētījumu rezultātus.

Savstarpīguma rīcībpolitikas ietvaros militāri tiek īstenota viens - pret - vienu līdzvērtīgu militārās eskalācijas manevru stratēģija, kas apliecina gatavību aizstāvēt protežē interese, bet neapdraud un neprovocē agresorum, jo spēka līdzsvars netiek pārsvērts aizstāvja labā. Savukārt diplomātiski tiek apliecināta gatavība atbalstīt protežē, un pētījums apliecināja līderu pausto politisko signālu lomu, vienlaikus signalizējot, ka no agresora netiek sagaidīta pilnīga piekāpšanās vienpusīgi izdevīgam atrisinājumam. Ar šādu pārrunu pieeju tiek paredzēta iespēja agresoram iziet no situācijas ar minimālām reputācijas problēmām. Kā apgalvo Lengs un Vīlers, aktieris, kas īsteno savstarpīguma rīcībpolitiku iesaistās uz sadarbību vērsta gājieni sērijā, līdzvērtīgi atbildot katrai agresora darbībai. Savstarpīguma ietekmēšanas stratēģija atslābina prasības.⁷²

Savstarpīguma rīcībpolitikas efektivitāti atturēšanā skaidri vizualizē arī pētījuma statistika: viens - pret - vienu militārā stratēģija veicina atturēšanas izdošanos par 33 %, savukārt stingra - bet - elastīga diplomātiskā stratēģija paaugstina veiksmīgas atturēšanas iespējamību par 32 %. Tikmēr nepiekāpīgas un izaicinošas stratēģijas pielietošana samazina atturēšanas sekmīgumu par 42 % un pilnīga piekāpšanās to samazina par 32 %.

Visbeidzot, lielā kaulēšanās manieres ietekme uz atturēšanas rezultātu apliecina, ka izvēlēta agresora ietekmēšanas stratēģija labāk nekā citi faktori parāda protežē stratēģisko vērtību aizstāvja acīs, kas savukārt ir būtisks atturēšanas ticamības priekšnoteikums tāpat arī sekmīgas atturēšanas nosacījums paplašinātās atturēšanas apstākļos. To, kādas likmes ir liktas uz spēles aizstāvim attiecībā uz protežē, var atsevišķi analizēt, piemēram, pēc aiztāvja un protežē ekonomiskajām (tirdzniecības apgrozījums) vai politiski militārajām (ieroču

⁷²Leng, R., Wheeler, H. (1979). *Influence Strategies, Success, and War*. Journal of Conflict Resolutions (Vol 23, Issue 4). Los Angeles: Sage Publications. pp. 659-660
<http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/002200277902300404>

piegāde) attiecībām, atkarībā no attiecību ciešum izdarot pieņēmumu par aizstāvja gatavību iestāties par protežē. Tomēr pētījuma rezultāti liek domāt, ka konkrētā situācijā īstenotā aizstāvja ietekmēšanas stratēģija daudz skaidrāk un precīzāk ilustrē aizstāvja interesi iestāties par protežē, tādējādi demonstrējot cik vērtīgas aizstāvja intereses tiek apdraudētas.

Atziņu apstiprina arī novērojums, ka, piemēram, alianses saistības starp aizstāvi un protežē nav sekmējušas atturēšanas izdošanos. Lai arī savstarpējie pienākumi teorētiski pastāv, tie ir formāli un saistības pašas par sevi nav pilnībā ticamas. Tātad arī alianse nevar tikt automātiski uzskatīta par atturēšanas garantu. Par alianses nozīmīgumu aizstāvim attiecīgi arī alianses ticamību drīzāk liecina nevis saistības, bet faktiskas darbības, kas apliecina saistību aktualitāti. Par šādām darbībām krīzes apstākļos var uzskatīt protežē nodrošināšanu ar spējām, kas garantē tūlītēju un īstermiņa spēka līdzsvaru attiecībā uz agresoru.

Apkopojot var secināt – jo lielāka aizstāvim ir protežē vērtība, jo vairāk tā liek aizstāvim veikt tūlītējus praktiskus ticamību veicinošus pasākumus, īstenojot kādu no ietekmēšanas stratēģijām. Izvēlēta stratēģija savukārt signalizē par pozicionēto draudu nopietnību, tādējādi veicinot vai tieši otrādi samazinot atturēšanas izdošanos. Šāda loģiskā kombinācija vēlreiz apliecina kaulēšanās manieres un īstenotās ietekmes stratēģijas nozīmi atturēšanā.

Teorētiskās daļas ietvaros tika noskaidrots, ka racionalitāte ir atturēšanas koncepta pamatuzstādījums, kas balstās pieņēmumā, ka katra saspīlējumā iesaistītā puse rīkojas atbilstoši savām interesēm un mērķiem. Militārā kontekstā interešu īstenošanas atskaites punkts abās pusēs - aizstāvības un agresijas - ir militārā kapacitāte. Tādējādi, balstoties empīriski pamatotā vēstures pieredzē, kas tika izklāstīta darba teoētiskās daļas noslēgumā, spēka līdzsvara pozīciju stiprināšana (īpaši noteiktā ģeogrāfiskā lokācijā – potenciālajā krīzes punktā), ir atturēšanas rīcībpolitikas virziens, kuru īsteno racionāls aizstāvības puses aktieris, palielinot potenciālajam agresoram uzbrukuma zaudējumus, kas sekmē atturēšanas izdošanos. Tomēr spēka līdzsvarošanas taktiku iespējams īstenot dažādi – vairāk ticami un mazāk ticami. Virzīties prom no disproporcionalitātes ir iespējams ar maznozīmīgām, samērīgām vai pārspēka militāro gatavību paaugstinošām darbībām. Vēsture apliecina, ka sekmīga atturēšana tiecas balansēt ticamību un stabilitāti samērīgumā, kamēr arī reģionālais militārais pārspēks uzrāda labu statistiku, jo tiek liegta oponentam iespēja īstenot ātru un graužošu uzvaru un tā uzbrukuma lietderības kalkulācija krasi sarūk. Vienlaikus pārlietu nozīmīgs spēju gatavības pieaugums ir destabilizējošs un provokatīvs – tāds, kas rada apstākļus neprognozējamai drošības dilemmas attīstībai. Līdz ar to var pieņemt, ka racionāls aktieris tiecas īstenot ticamību atturēšanas politikā, taču tā, lai minimizēt apdraudējumu oponenta drošības stāvoklim. Attiecīgi notiek lavierēšana starp samērīgumu un pārkāpumu

spēka līdzsvarā, kas vēsturiski sevi ir apliecinājušas kā veiksmīgas atturēšanas militārās taktikas.

Teorētiskās daļas ietvaros tostarp tika noskaidrots, ka oponenta lēmumu par nelabvēlīgu rīcību ietekmē arī tā politiskās intereses un pārrunu iespējas attiecībā uz iespējam apmierināt savu politisko motivāciju ar vai bez militāra spēka palīdzības. Līdz ar to vienlaikus adekvātām militāro gatavību paaugstinošām darbībām, palielinot spēka līdzsvara pozīcijas aizstāvības pusē, arī izvēlēta diplomātiskā pieeja ir būtiska.

Saskaņā ar Paula Huta attālinātās atturēšanas modeli, pārrunu procesā ir iespējams praktizēt vairākas oponenta ietekmēšanas stratēģijas - pilnīgu nepiekāpību, orientēšanos uz savstarpējiem limitētiem kompromisiem vai piekāpību oponenta prasībām, lai izvairītos no militāras konfrontācijas - kas dažādi ietekmē oponenta politiskās perspektīvas.

Vēstures emīriskā izpēte apliecina, ka aizstāvības puses iespējas nodrošināt savu interesi, proti, saglabāt esošo situāciju nemainīgu, no politisko pozīciju skatu punkta, ir pielietojot daļējas nepiekāpības diplomātiju. Tādējādi racionāli šķiet ieturēt skaidru un nepiekāpīgu pozīciju attiecībā uz krīzes pamat sadursmes punktiem, kamēr meklēt kompromisus un savstarpēju piekāpšanos citās mazāk svarīgās krīzes dimensijās. Tādējādi oponenta valsts lēmēja politiskā reputācija netiek nozīmīgi izaicināta ar provokatīvu aizstāvības puses nepiekāpību, kas atsāj oponentam divu galēju lēmumu iespējas - uzbrukt vai atkāpties, kamēr saglabā atturēšanas nodoma ticamību caur nepiekāpību konfrontācijas galvenajos aspektos.

Līdz ar to sekojošajā empīriski analītiskajā daļā autore pievērsīsies NATO un Baltijas valstu īstenotās atturēšanas rīcībpolitikas analīzei ar mērķi noskaidrot, vai pieņemums, ka aizstāvības alianses izvēlēto militārās gatavības paaugstināšanas taktiku un diplomātisko pieeju nosaka pragmatiski stabilitātes apsvērumi, atbilst īstenībai.

3. NATO UN BALTIJAS VALSTU ATTUR ĒŠANAS STRATĒGIJAS ATTIECĪBĀ UZ KRIEVIJU ANALĪZE

Kopš NATO pirmsākumiem 1949.gadā alianse kā multinacionāla drošības saistību organizācija īsteno Rietumvalstu spēka dialogu ar Krieviju. Aukstā kara laikā par simbolisku civililizāciju sadursmes punktu un lielvaru ietekmes zonu konfrontācijas robežu kļuva Berlīne - uz austrumiem Padomju Savienība un Varšavas pakta valstis ar „komunistu pasauli”, bet uz rietumiem ASV un NATO sabiedrotie ar „brīvo pasauli”⁷³. Toreiz Rietumberlīne - principiāli būtiska, taču, par spīti pārdesmit amerikāņu, britu, franču un pašu rietumberlīniešu karaspēka divīzijām zibenskara noraidīšanai, faktiski neaizstāvama Padomju karaspēka pārspēka priekšā – kļuva NATO par „sarkano līniju”. Kā to apliecināja ASV tā laika prezidents Džons Fīdžeralds Kenedijs slavenajā 1963. gada runā „*Ich bin ein Berliner*”⁷⁴, šīs līnijas pārkāpšana Padomju Savienībai nozīmētu neparedzama apmēra daudznacionālu konfrontāciju ar pilna apmēra NATO spēkiem. Tādējādi „Rietumu Berlīnes labākā un vienīgā aizsardzība bija Padomju Savienības pārlicība – visdrīzāk pareiza – ka jebkura agresija rezultēsies Trešajā pasaules karā”⁷⁵.

Vairāk nekā 25 gadus pēc Padomju Savienības sabrukuma un divas dekādes ilguša stabilitātes posma kontinentālajā Eiropā, atturēšana kā spēka attiecību praktizēšanas forma no jauna ir ieguvusi aktualitāti Rietumu attiecībās ar Krieviju, bet, reālpolitikas perspektīvā skatoties, interešu sfēru sadursmes punksts ir pavisam tālāk uz Eiropas ziemeļaustrumiem, proti, Baltijas valstīm.

7 miljonu iedzīvotāju apdzīvotās Latvija, Lietuva un Igaunija ir NATO stratēģiski visvieglāk ievainojamā un visgrūtāk aizstāvamā teritorija. Valstu ģeogrāfiskā izvietojuma dēļ tās no vienas puses ieskauj Krievijas pamatteritorija, kur Rietumu militārajā apgabalā ir izvietoti 22 bataljoni un vēl tikpat divīziju liels smagi bruņots un ātri pārvietoties spējīgs karaspēks. No otras puses Baltijas valstīm atrodas Krievijas anklāvs Kaļiņingrada, kurā ir dislocētas un aizvien tiek attīstītas nozīmīgas pieejas ierobežošanas un reģiona bloķēšanas spējas, ieskaitot pretgaisa aizsardzības sistēmas, kruīza un ballastisko raķešu sistēmas, radaru sistēmas ar vairāk nekā 6000 kilometru darbības rādus, kas var identificēt objektus teju visā

⁷³J.F. Kenney's speech in Berlin. (1963)

<https://www.youtube.com/watch?v=56V6r2dpYH8>

⁷⁴Turpat

⁷⁵Lucas, E. (2014). *Against Putin, It's Time to Channel JFK.*

<http://www.politico.com/magazine/story/2014/08/only-obama-can-stop-putin-now-110264>

Eiropā un līdz pat pusei Atlantijas okeāna⁷⁶. Savukārt pa vidu starp divām Krievijas teritorijām 150 kilometru platumā atrodas tā sauktais Kaļiņingradas jeb Suvalki koridors. Krievijas un NATO sauszemes robeža Polijā ir vienīgais zemes ceļš – gan lielceļa, gan dzelzsceļa, pa kuru sabiedrotie var sasniegt Baltijas valstis. Aizmugurē savukārt trīs kaimiņvalstu teritorija robežojas ar Baltijas jūru, kā dēļ tām trūkst taktiski būtiskās atkāpšanās teritorijas jeb tā sakuktā atkāpšanās dziļuma. Līdz ar to lielvara bauda nozīmīgu vietas – laika priekšrocības Baltijas valstu tuvumā un NATO austurmu pierobežā. „Baltijas valstis atrodas „sviestmaizes stāvoklī”⁷⁷ starp nedraudzīgi noskaņotas kaimiņvalsts teritorijas daļām un ģeogrāfiskiem šķēršļiem. Turklāt Baltijas valstis līdzīgi kā Berlīne ir iekļuvušas mūsdienu Rietumu un Austrumu ģeopolitiskajās krustugunīs. Stāsts par Baltijas valstīm NATO kolektīvās aizsardzības kontekstā šobrīd nav tikai par NATO skaidri novilkām robežām Putina militārajam avantūriskam. Baltijas trijnieks mūsdienās iedzīvina komunisma sakāvi un Post-aukstā kara veiksmes stāstu, padarot Baltijas valstu drošību par Rietumu pārākuma un NATO eksistenciālas ticamības jautājumu, kā skaidro Edvards Lukas (*Edvard Lucas*), analītiskā izdevuma *The Economist* Centrālās un Austrumeiropas pētnieks⁷⁸. Tas savukārt padara Baltijas valstu drošību par militāri un politiski komplicētu problēmu.

1967. gada Beļģijas Ārlietu ministra Pjēra Harmela (*Pierre Harmel*) ziņojumā, zināmā kā Harmela ziņojums, skaidroja, ka galvenais NATO turpmāko gadu uzdevums ir „saglabāt adekvātu militāru spēku, politiku solidaritāti (...) un aizstāvēt dalībvalstu teritorijas.” Šim ir nepieciešamas „piemērotas militārās spējas, lai nodrošinātu spēka līdzsvaru, kas radīs pārliecības klimatu”. Tomēr kopš Berlīnes sienas krišanas NATO dalībvalstis ir nozīmīgi samazinājušas savu militāro spēju. Masveidā tika atvilkti bruņotie spēki no Eiropas centra, demontēta smagā bruņutehnika un ar retiem izņēmumiem aizsardzības tēriņi šķietamā miera apstākļos no 1990. gada līdz pat 2012. gadam tika samazināti⁷⁹. Vienlaikus NATO ilgstoši fokusēja galvenokārt uz *ad hock* eksteritorilām militārām ekspedīcijām pasaules karstajos punktos, kā Kosovā, Afganistānā, Irākā un citur, miera laikā nesaskatot nepieciešamību pievērsties reģionālā spēka paritātes un alianses ticamības jautājumiem, skaidro Lisa Sojera

⁷⁶Morozova, Y. (2016). *EXCLUSIVE - Putin's chilling 'missile base' in the heart of Europe: Inside Russia's secretive stronghold of Kaliningrad 'where World War Three could start'*. Daily Mail. <http://www.dailymail.co.uk/news/article-4005448/Putin-s-missiles-pointed-heart-Europe-Inside-Russia-s-secretive-stronghold.html>

⁷⁷Sokolsky, R. (2017). *The New NATO – Russia Military Balance: Implications for European Security*. Washington: Carnegie Endowment for International Peace. <http://carnegieendowment.org/2017/03/13/new-nato-russia-military-balance-implications-for-european-security-pub-68222>

⁷⁸Lucas, E. (2014). *Against Putin, It's Time to Channel JFK..* <http://www.politico.com/magazine/story/2014/08/only-obama-can-stop-putin-now-110264>

⁷⁹Financial and Economic Data Relating to NATO Defence.(2014). http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_topics/20140224_140224-PR2014-028-Defence-exp.pdf

Sampa⁸⁰ (*Lisa Sawyer Samp*). Turklāt 1997. gada NATO - Krievijas Pamataakta ēnā, reģionālā spēka līdzsvara augošā disproporcionalitāte ilgstoši tika atstāta pašplūsmā.

Līdz ar to 2014. gada Ukrainas notikumi Ziemeļatlantijas aliansei lika apzināties vairākas realitātes.

Pirmkārt, Krievija dažu gadu laikā ir divas reizes iebrukusi kaimiņvalstīs un tā aizvien biežāk īsteno izaicinoša darbības NATO austrumu pievārtē – Baltijas valstu pierobežā. Otrkārt, Krievijas militārā kapacitāte ir augusi ar aritmētisku progresiju desmit gadu garumā. Īpaši tur, kur Krievijas robežas savienojas ar NATO robežām un Rietumu interešu sfēras saduras ar Austrumu, turklāt sakritības pēc „muskuļu audzēšanas” reģions ģeogrāfiski ir izrādījies Sabiedroto kolektīvās aizsardzības vājais punkts. Un treškārt, spēcīgākā militārā savienība pasaulē ir nonākusi reģionālas militāras mazspējas situācijā, kas rada eksistenciālus draudus tās ticamībai. Šie savukārt, kā rāda vēsture, ir labvēlīgi apstākļi oportunistiskam oponentam īstenot mēģinājumu izaicināt *status quo*.

Kā apliecina teorija, oponenta lēmumu par militāru agresiju nosaka tā intereses un iespējas tās sekmīgi īstenot. Kas attiecas uz Krievijas valdošās elites interesēm, nešķiet aplami pieņemt, ka Krievija labprātāk redzētu Baltijas valstis arī mūsdienās kā savu interešu perifēriju drīzāk, nekā novērot NATO karaspēka klātbūtni 160 kilometru attālumā no Sanktpēterburgas. Turklāt NATO paplašināšanās par 12 Krievijas interešu zonā esošām valstīm salīdzinoši nelielā laika posmā, Krievijas skatījumā, par revizionistu padara NATO⁸¹. Nešķiet absurdi arī pieņemt, ka Vladimirs Putins būtu privāti ieinteresēts piedzīvot NATO šķelšanos un pašiznīcināšanos, kā personisku ambīciju triumfu.

Pievēršoties Krievijas uztverei attiecībā uz iespējām īstenot agresiju Baltijas valstīs, lielvaras jūtīgums pret NATO darbībām liek pieņemt, ka tās vadībai ir saglabājies zināms respekts pret alianses kopējām drošības garantijām par spīti Krievijas reģionālajam militārajam pārakumam. Alianses „sarkanās līnijas” ir testētas caur tādām provokācijām kā Igaunijas drošības dienesta darbinieka nolaupīšanu⁸², gaisa telpas robežu tuvumā īstenotiem lidojumiem, teritoriālo ūdeņu šķērsošanu un citiem, taču līdz šim nav tikušas pārkāptas.

⁸⁰Samp, L. (2017). *Statement before the House Foreign Affairs Committee Subcommittee on Europe, Eurasia, and Emerging Threats “U.S. Policy toward the Baltic States”*. Washington: Center for Strategic & International Studies. p. 7.

<http://docs.house.gov/meetings/FA/FA14/20170322/105756/HHRG-115-FA14-Wstate-SampL-20170322.pdf>

⁸¹Statements By Defense Minister Shoygu. (2015). *The Middle East Media Research Institute*.

https://www.memri.org/reports/statements-president-putin-defense-minister-shoygu-russias-intervention-middle-east#_ednref2

⁸²LETA. (2014). *Nolaupītais Igaunijas Drošības policijas darbinieks Kohvers atteicies no Tallinas izraudzītajiem advokātiem*. DELFI ziņu aģentūra.

<http://www.delfi.lv/news/arzemes/nolaupitais-igaunijas-drosibas-policijas-darbinieks-kohvers-atteicies-no-tallinas-izraudzitam-advokatiem.d?id=44986124>

Tādējādi varētu pieņemt, ka spēja racionāli izvērtēt iespējamās izmaksas nav pametusi Krievijas vadību un lielvaras mērķi nav akli uzbrūkoši.

Tāpēc vēl vairāk ir būtiski apzināties, ka lēmums par agresiju Baltijas valstīs tiktu pieņemts balstoties uz ko vairāk nekā tanku un lidmašīnu paritāti. Valdošā elite Krievijā meklē alternatīvus risinājumus valsts ekonomisko un sociālo problēmu risināšanai, lai noturētos pie varas esošajā sistēmā. NATO paplašināšanās tikmēr tiek skatīta kā daļa no Rietumu dzīvesveida tuvošanās nestabilajam režīmam, kas tikko no jauna aktualizējās Melnkalnei pievienojoties NATO. Krievijas skatījumā NATO paplašināšanās ir ASV ģeopolitikā ekspansija, kurā „demokratizējot” jeb pārvilīnot Krievijas sabiedotos, tiek īstenota izolējoša un režīma maiņu veicinoša politika.

Līdz ar to „ šādā situācijā lēmums par labu konvencionālam karam ar NATO tiktu pieņemts, balstoties aprēķinā par sekmīga militāra uzbrukuma politiskajiem ieguvumiem iepretim militāras darbības zaudējumiem⁸³,” kā skaidro Ričards Sokolski (*Richard Sokolsky*), Karnegi Starptautiskā miera fonda (*Carnegie Endowment for International Peace*) Krievijas un Eirāzijas programmas vecākais pētnieks. Politiskās dimensijas lomu atzīmēja arī ārlietu ministrs Harmels, 79. gada ziņojumā iezīmējot NATO atturēšanas politikas otru pīlāru: „pašreizējā situācijā (ausaucoties uz Auksto karu) Aliansei ir jāīsteno sava otra funkcija – jārisina problemātiski politiskie jautājumi, lai nodrošinātu progresa meklējumus stabilām attiecībām”.

No iepriekš minētā izriet, ka NATO atturēšanas postulāts ietver divus virzienus - militārā spēka līdzsvarošanu kā militārās taktikas pamatvirzienu un diplomātiju kā *détente* meklējumu pieeju, līdzīgi kā to identificē Pauls Huts. Šāda konfigurācija rīcībpolitikā paredz stiprināt aizsardzību tādā veidā, kas mazina sācensības eskalāciju attiecībās ar Krieviju - īstenot ticamību veicinošus pasākumus, kas balstās stabilitātes nodrošināšanā.

Līdz ar to darba empīriskās daļas ietvaros autore pievērsīsies NATO un Baltijas valstu īstenotās atturēšanas politikas analīzei divos virzienos: militārās taktikas izpētei, analizējot īstenotos militārās gatavības paaugstināšanas pasākumus un spēka līdzsvara kāpinājumu aizstāvības pusē, un diplomātiskās pieejas analīzei, apskatot aizstāvības alianses nostāju saspīlējuma centrālajos jautājumos un risinājumos citos sakares punktos, ar mērķi noskaidrot Krievijas aspekta un citu aspektu nozīmi NATO - Baltijas valstu atturēšanas pasākumos, balstoties Paula Huta novērojumos par vēsturiski sekmīgiem, tādējādi visai racionāliem atturēšanas rīcībpolitikas risinājumiem.

⁸³Sokolsky, R. (2017). *The New NATO – Russia Military Balance: Implications for European Security*. Washington: Carnegie Endowment for International Peace.

<http://carnegieendowment.org/2017/03/13/new-nato-russia-military-balance-implications-for-european-security-pub-68222>

ASV Stratēģisko un starptautisko pētījumu centra (*The Center for Strategic and International Studies*) vice - direktors Džefrijs Ratke (*Jeffrey Rathke*) skaidro: „ ja atturēšanas militārās un diplomātiskās komponentes kombinēšana ir post – 2014 Eiropas drošības centrālais jautājums, NATO ir jānodrošina, ka atturēšanas politikas militārā komponente ir pietiekama, lai nopietni pamudinātu Krieviju iesaistīties dialogā par drošības apstākļu uzlabošanu (...)”⁸⁴, ar ko NATO ir nopietni sākusī nodarboties dažu pēdējo gadu laikā. NATO militārie stratēģi, pēc ekspertu domām, šobrīd izskata iespēju trīs aktuālu nelabvēlīgu scenāriju iespējamai attīstībai Baltijas valstīs: zem konvencionālas agresijas izpausmēm - valstu politiskai destabilizācijai un mūsdienu zibenskaram⁸⁵ vai pilna mēroga konvencionālam uzbrukumam.

Apvērsuma scenārijs ietver Krievijas darbu pie Baltijs valstu krievu tautības minoritāšu „asprādes”, atbalstot atbilstoši noskaņotus politiskos spēkus, nodrošinot nepieciešamo mediju fonu, apelējot pie cilvēktiesībām un Igaunijā un Latvijā pie nepilsoņu situācijas. Tādējādi sabotāža balstītos mēģinājumā mainīt valstu politisko kursu ar minimālām spēka darbībām vai tādām, kas šķietami nāktu no sabiedrības, balansējot zem NATO 5. panta līmeņa. Tas varētu tikt panākts, piemēram, ar specdienestu vai iesūtītu aģentu palīdzību līdzīgi kā tika attēlots BBC ziņu aģentūras filmā „*World War Three. Inside the War Room*”.

Otrs scenārijs balstās Krievijas partizānu kara (*guerilla warfare*) un *coup de main* taktikā līdzīgi kā tas notika Ukrainas gadījumā, kad „zaļie cilvēciņi” iekļuva citas valsts teritorijā un ātri pārņēma kontroli pār noteiktu teritoriālo apgabalu. Šādā situācijā NATO nāktos lemt par teritorijas atgūšanas operāciju, neizslēdzot Krievijas stratēģisku kodoltirecienu draudus, vai samierināšanos ar jauno *statusu quo*, pilnīgi iespējams, bez turpmākas NATO pāstāvēšanas.

Visbeidzot, par spīti šķietamai neracionalitātei NATO kopējāmilitārā potenciāla priekšā, ārpus hibrīdkara scenārijiem netiek pilnībā izslēgts arī Krievijas konvenciāls uzbrukums kādai no Baltijas valstīm, iesaistot aliansi pilna apmēra kara darbībā pret austrumu lielvaru. Lai arī šāds scenārijs tiek skatīts kā vismazāk ticamais, efektīva, bet stabila atturēšana šajā gadījumā ir visgrūtāk sasniedzama NATO ietveros konkrētajā ģeogrāfiskajā lokācijā.

⁸⁴Rathke, J. (2016). *Dialogue: Defending the New Balance in View of the Warsaw Summit*. Washington: Center for Strategic & International Studies.

<https://www.csis.org/analysis/nato-needs-deterrence-and-dialogue-defining-new-balance-view-warsaw-summit>

⁸⁵Zapfe, M. (2015). *NATO's Spearhead Force*. Zurich: CSS Analyses in Security Policy (No.174, May) (CSS) . p.3.

<http://www.css.ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/gess/cis/center-for-securities-studies/pdfs/CSSAnalyse174-EN.pdf>

Eksperti gandrīz vienprātīgi uzskata, ka Krievijas agresija ir maz ticama, ko kādā intervijā uzsvēra arī prezidents Putins „, tikai jūcis cilvēks iedomātos, ka Krievija būtu gatava uzbrukt NATO⁸⁶”, tomēr norietoša režīma vēlmi iet uz risku nav vēlams novērtēt par zemu īpaši tad, ja pastāv „iespēju koridors”. Tādējādi darba turpinājumā autore sākotnēji veiks NATO un Baltijas valstu atturēšanas militāro pasākumu izpēti, analizējot, kā tika īstenota alianses militārās gatavības pielāgošana Baltijas valstu vajadzībām, mazinot oponenta iespēju logu un uzlabojot alianses reģionālā spēka pozīcijas.

3.1. Stabilitātes aspekts NATO un Baltijas valstu atturēšanas politikā no militārāsperspektīvas

Vairāk nekā 25 gadu garumā spēka līdzsvars starp Krieviju un NATO nav bijis alianses uzmanības centrā, taču šobrīd ir kļuvis par pastiprinātas uzmanības objektu un pat brīdinājuma signālu daudzos Rietumu apgabalos⁸⁷. Ukrainas krīzes rezultātā no „Vašingtonas līdz Briselei⁸⁸” radās vienprātība, ka kaut kas ir jādara un jādara ātri, lai uzlabotu NATO drošības situāciju, uz ko jau agrāk norādīja virkne jomas speciālistu Eiropā un NATO un par ko brīdināja Latvijas, Lietuvas, Igaunijas un Polijas valdības, aicinot palielināt NATO militārās spējas un klātbūtni Austrumeiropā⁸⁹. Līdz ar to 2014. gada septembrī Velsas samita laikā tika nolemts uzsākt pasākumus, ar ko kāpināt NATO spēka pozīcijas reģionā.

3.1.1. NATO militārās gatavības pasākumi no Velsas samita līdz Varšavas samitam

Sabierotie, pirmkārt, vienojās palielināt aizsardzības tēriņus, kā rezultātā 2016. gadā pirmo reizi kopš 2009. gada NATO militārie izdevumi pieauga⁹⁰. Otrkārt, samitā tika

⁸⁶Интервью итальянской газете *Il Corriere della Sera*. (2015). Kremlin: Krievijas Federācijas prezidenta oficiālā mājaslapa.

<http://kremlin.ru/events/president/news/49629>

⁸⁷Sokolsky, R. (2017). *The New NATO – Russia Military Balance: Implications for European Security*. Washington: Carnegie Endowment for International Peace.

<http://carnegieendowment.org/2017/03/13/new-nato-russia-military-balance-implications-for-european-security-pub-68222>

⁸⁸Sokolsky, R. (2017). *The New NATO – Russia Military Balance: Implications for European Security*. Washington: Carnegie Endowment for International Peace.

<http://carnegieendowment.org/2017/03/13/new-nato-russia-military-balance-implications-for-european-security-pub-68222>

⁸⁹Samp, L., Rathke, J., Bell, A. (2016). *Perspectives on Security and Strategic Stability: A Track 2 Dialogue with Poland and the Baltic States. A Report of the CSIS International Security and Europe programs*.

Washington: Center for Strategic & International Studies. p. 19

https://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/161007_Samp_PerspectivesSecurity_Web.pdf

⁹⁰NATO. *Warsaw Summit Communiqué*. (2016).

http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133169.htm

pieņemts Gatavības rīcības plāns⁹¹ kā NATO apliecināšanas (*assurance*) un atturēšanas rīcībpolitikas restarta dokuments ar 17 pasākumu kopumu, kas tika iecerēti alianses militāri stratēģisko pozīciju pielāgošanai jaunajai drošības situācijai⁹².

RAND kopoprācījas kara izspēles uzrādīja - ja ar esošajiem NATO gaisa spēkiem, attiecīgi Baltijas valstu gaisa telpas novērošanas misijas lidaparātiem un citviet Eiropā izvietotajam vienībām, kas kopā veido aptuveni 19 eskadras⁹³, būtu pietiekami, lai izdarīt spiedienu uz Krievijas karaspēku konflikta gadījumā⁹⁴, tad bez adekvātiem NATO sauszemes spēkiem, ar ko palēnināt uzbrukuma gaitu tā sākuma stadijā, būtu par maz laika, lai sagaidītu papildspēkus efektīvai ofensīvas atvairīšanai. NATO sauszemes elementa palielināšanu īpaši atbalstīja arī ASV militārie stratēģi⁹⁵, līdz ar to Gatavības rīcības plāns ietvēra galvenokārt NATO sauszemes militāro spēju stiprināšanu, fokusējoties alianses austrumu virzienā.

Ilgstoši Baltijas valstis uzsvēra nepieciešamību pēc sabiedroto militāro spēku pastāvīgas klātbūtnes to teritorijā, lai apliecinātu alianses atturēšanas nodoma ticamību⁹⁶. Tomēr tā vietā Velsas samītā tika nolemts pastiprināt 2003. gadā izveidotos NATO Reaģēšanas spēkus (*NATO Response Force*), turpmāk NRS, ar jaunu Sevišķi ātras reaģēšanas vienību (*Very High Readiness Joint Task Force*), turpmāk SĀRV. Vienības pamatsastāvu veido 5000 karavīru liela multinacionāla sauszemes brigāde ar 5 manevrēšanas bataljoniem, ko rotācijas kārtībā līdz 2022. gadam ir apņemušās vadīt septiņas NATO lielvalstis, šobrīd Lielbritānija ar 14 citu valstu kontingentu⁹⁷. Reaģēšanas spēku kodolu - sķēpa elementu (*spearhead element*), kā tas tiek dēvēts, ir paredzēts nogādāt nepieciešamajā vietā, parādoties pirmajiem brīdinājuma signāliem un apdraudējuma pazīmēm, pirmskrīzes posmā. Tādējādi jaunā Sevišķi ātras reaģēšanas vienība tika veidota kā krīzes menedžmenta instruments, ar ko

⁹¹Samp, L. (2017). *Statement before the House Foreign Affairs Committee Subcommittee on Europe, Eurasia, and Emerging Threats "U.S. Policy toward the Baltic States"*. Washington: Center for Strategic and International Studies. p. 7

<http://docs.house.gov/meetings/FA/FA14/20170322/105756/HHRG-115-FA14-Wstate-SampL-20170322.pdf>

⁹²NATO. *Warsaw Summit Communiqué*. (2016).

http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133169.htm

⁹³Shlapak, D., Johnson, M. (2016). *Reinforcing Deterrence on NATO's Eastern Flank. Wargaming of the Defences of the Baltics*. Rand Corporation. p.5

https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR1200/RR1253/RAND_RR1253.pdf

⁹⁴Shlapak, D., Johnson, M. (2016). *Reinforcing Deterrence on NATO's Eastern Flank. Wargaming of the Defences of the Baltics*. Rand Corporation. p. 6

https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR1200/RR1253/RAND_RR1253.pdf

⁹⁵Deni, J. (2016). *US LEADERSHIP AND NATO. Modifying America's Forward Presence in Eastern Europe*. p.38

https://ssi.armywarcollege.edu/pubs/parameters/issues/Spring_2016/7_Deni.pdf

⁹⁶Samp, L., Rathke, J., Bell, A. (2016). *Perspectives on Security and Strategic Stability: A Track 2*

Dialogue with Poland and the Baltic States. A Report of the CSIS International Security and Europe Programs. Washington: Center for Strategic & International Studies. p. 20

https://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/161007_Samp_PerspectivesSecurity_Web.pdf

⁹⁷Army. (2017). *British forces lead NATO spearhead force*.

<http://www.army.mod.uk/news/28881.aspx>

novērst tālāku situācijas eskalāciju un vienlaikus iedarbināt NATO pilna apmēra atbildes mehānismu⁹⁸, kam vajadzētu sniegt ātru atbalstu Baltijas valstīm krīzes situācijā.

2015. gada NATO aizsardzības ministru sanāksmē SĀRV struktūras izveide tika prezentēta kā nopietns solis alianses reaģēšanas un manevrēšanas kapacitātes stiprināšanā. Arī politiski SĀRV tika pasniegta kā pirmā nozīmīgā aizsardzības saikne starp alianses vistālāk austrumos esošajām valstīm un pārējām dalībvalstīm⁹⁹. Tomēr, kā liecina dati, pēc būtības šī nav jauna struktūrvienība, bet gan reorganizēts aizstājējs tam, kas līdz šim bija zināms kā NATO Tūlītējās gatavības vienība (*Immediate Response Force*)¹⁰⁰ ar 13 000 bruņotu karavīru lielu sastāvu. Tādējādi restrukturizācijas rezultātā ātrās reaģēšanas sēku kopējais lielums, ieskaitot gaisa, jūras un īpašo uzdevumu vienību, kvantitatīvi faktiski netika mainīts, jo arī šobrīd tas sasniedz aptuveni 13 000 karavīru¹⁰¹. Attiecīgi, kā norāda Dienviddānijas Universitātes politikas zinātnes un menedžmenta departamenta direktors Jens Ringsmos (*Jens Ringsmose*) „...tas nereprezentē dramatisku kāpumu tajā, ko NATO militārā ziņā ir darījusi līdz šim¹⁰²”. Vienlaikus reformas ietvaros tika palielināts NATO kopējais Reaģēšanas vienības potenciāls līdz aptuveni 40 000 vīriem un kopā ar jauno struktūrvienību SĀRV tie kļuva par paplašinātajiem NATO Reaģēšanas spēkiem¹⁰³. Tomēr militāro spēku struktūras reforma galvenokārt tika veikta efektivitātes uzlabošanas nolūkos.

Tika plānots uzlabot reaģēšanas spēku operacionalitāti un atvieglot kārtību, kādā notiek lēmumu pieņemšana par vienību sūtīšanu uz krīzes punktu, saīsinot ierašanās laiku, kas verētu būtu izšķirošais aspekts Baltijas valstu – Krievijas sadrusmes gadījumā, lielvaras tuvuma priekšrocību kontekstā.

2015. gada NATO aizsardzības ministru sanāksmē sabiedrotie vienojās piešķirt NATO spēku virspavēlniekam Eiropā papildus pilnvaras. Šobrīd militārpersona ir tiesīga pieprasīt dalībvalstu militāro spēku iesasti, nokomplektēt vienību sastāvu un sagatavot tās krīzes situācijai,¹⁰⁴ tomēr kaujas gatavībā esošo vienību sūtīšanai joprojām ir nepieciešams

⁹⁸NATO.(2015). *Defence Ministers Meeting Statement*.

http://www.nato.int/cps/ru/natohq/news_121133.htm?selectedLocale=en

⁹⁹NATO.(2015). *Statement by the NATO Defence Ministers on the Readiness Action Plan*.

http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_117222.htm

¹⁰⁰NATO Response Force. (2014). p. 1

http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/sede/dv/sede240914natoresponseforcecomplete_/sede240914natoresponseforcecomplete_en.pdf

¹⁰¹SHAPE. (2016). *NATO Response Force / Very High Readiness Joint Task Force*.

<http://www.shape.nato.int/nato-response-force--very-high-readiness-joint-task-force>

¹⁰²Ringsmose, J. (2016). *NATO's Response Force reloaded: How much support, to counter which threats?*

<http://www.friendsofeurope.org/security-europe/natos-response-force-reloaded-much-support-counter-threats/>

¹⁰³SHAPE. (2016). *NATO Response Force / Very High Readiness Joint Task Force*.

<http://www.shape.nato.int/nato-response-force--very-high-readiness-joint-task-force>

¹⁰⁴NATO. (2015). *Defence Ministers decide to bolster the NATO Response Force, reinforce collective defence*

http://www.nato.int/cps/en/natohq/news_120993.htm

Ziemeļatlantijas padomes mandāts, proti, visu valstu politiska vienprātība¹⁰⁵, kas krīzes situācijā var nebūt vienkārša. Tādējādi uzstādītais SĀRV mērķis atrasties konflikta vietā divās dienās varētu būt visai ambiciozs ne vien no loģistikas, bet arī politikās vienprātības viedokļa.

Šajā sakarā eksperti izsaka arī citas bažas¹⁰⁶. Vienošanās varētu būt īpaši sarežģīti sasniedzama situācijā, kurā „uzbrukums” nebūs viennozīmīgs NATO 5. panta pārkāpums.

2014. gadā ASV prezidents Baraks Obama uzbrukumu NATO nodefinēja kā NATO robežas šķērsošanu, taču nav pilnīgas pārliecības, vai, piemēram, netrafarētu karotāju ienākšanas

gadījumā kādā no Baltijas valstīm pat tad, ja pastāvētu pamatotas aizdomas par „zaļo cilvēciņu” valstisko piederību, visiem sabiedrotajiem šis varētu šķist pietiekami pamatots arguments, lai vienoties par SĀRV vai NRS sūtīšanu uz konflikta zonu, tā kā vienības nav pastāvīgi dislocētas potencialajā krīzes punktā. Ņemot vērā diezgan dalīto alianses attieksmi pret nepieciešamību iesaistīties sabiedroto aizstāvībā¹⁰⁷, piemēram, Vācijā, saskaņā ar *Pew*

pētījumu centra datiem, mazāk nekā 38 % respondentu uzskata, ka būtu nepieciešams iesaistīties militārā citu NATO dalībvalstu aizstāvēšanā¹⁰⁸, ko atspoguļo arī Vācijas vēsturiski

spēcīgā „*ostopolitik*” orientācija, partnerība ar Krieviju¹⁰⁹ un opozīcija pastāvīgai NATO spēku klātbūtnei Baltijas valstīs un Polijā¹¹⁰, sabiedroto iesaiste konfliktā ar Krieviju nav

viennozīmīga. Turklāt situāciju varētu vēl vairāk sarežģīt Krievijas „tautiešu aizstāvības” naratīva, kam Latvijā un Igaunijā ir liels potenciāls. Tā kā krievu tautības minoritāte veido

attiecīgajās valstīs vairāk kā 25 % no kopējā iedzīvotāju skaita¹¹¹, NATO saskartos ar militāras darbības leģitimitātes jautājumu scenārijā, kas balansētu starp iekšpolitisku un ārpolitisku problēmu un aktualizētu starptautisko tiesību aspektu.

¹⁰⁵NATO. (2015). *Defence Ministers decide to bolster the NATO Response Force, reinforce collective defence*. p. 18

http://www.nato.int/cps/en/natohq/news_120993.htm

¹⁰⁶Samp, L., Rathke, J., Bell, A. (2016). *Perspectives on Security and Strategic Stability: A Track 2 Dialogue with Poland and the Baltic States. A Report of the CSIS International Security and Europe Programs*. Washington: Center for Strategic & International Studies. p. 18

https://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/161007_Samp_PerspectivesSecurity_Web.pdf

¹⁰⁷Dempsey, J. (2015). *NATO's European Allies Won't Fight for Article 5*. Washington: Carnegie Endowment for International Peace.

<http://carnegieeurope.eu/strategieurope/?fa=60389>

¹⁰⁸Simons, K., Stokes, B., Poushter, J. (2015). *NATO Publics Blame Russia for Ukrainian Crisis, but Reluctant to Provide Military Aid In Russia, Anti-Western Views and Support for Putin Surge*. Washington: Pew Research Center.

<http://www.pewglobal.org/2015/06/10/nato-publics-blame-russia-for-ukrainian-crisis-but-reluctant-to-provide-military-aid/>

¹⁰⁹Dempsey, J. (2015). *NATO's European Allies Won't Fight for Article 5*. Washington: Carnegie Endowment for International Peace.

<http://carnegieeurope.eu/strategieurope/?fa=60389>

¹¹⁰The Baltic Times. (2014). *Germans oppose permanent NATO base in Poland, Baltics – poll*.

http://www.baltictimes.com/news/articles/35004/?fb_comment_id=600464466739378_601019393350552#fe41ca92e41928

¹¹¹Centrālā statistikas pārvalde (2016.) *2016. gada sākumā Latvijā par 17,1 tūkstoti iedzīvotāju mazāk nekā pirms gada*.

<http://www.csb.gov.lv/notikumi/2016-gada-sakuma-latvija-par-171-tukstoti-iedzivotaju-mazak-neka-pirms-gada-43973.html>

No otras puses, NATO 5. panta saistību izpilde ir cieši sasiņta arī ar Rietumvalstu līderu reputāciju un politiskajām pozīcijām, tādēļ pilnīga atkapšanās no tām ir maz ticam¹¹².

Pieņemot, ka politiskā vienošanās ir iespējama, Velsas samits iezīmēja NATO vairāku līmeņu atbildes sistēmas izstrādes procesa sākumu ar SĀRV kā „palaišanas mehānismu” (*tripwire force*) un NRS kā ātras atbildes spēkiem, kam 40 000 karavīru sastāvā ir jāseko SĀRV uz krīzes punktu nepieciešamības gadījumā. Līdz ar to liela karaspēka un masīva bruņojuma pārvietošanas efektivitātes uzlabošanai, alianse 2014. gadā izveidoja NATO Spēku integrācijas vienības (*NATO Force Integration Unit*) sešās un vēlāk vēl divās Austrumeiropas un Centrāleiropas valstīs tostarp Baltijas valstīs. 40 cilvēku komand un vadības centri ir paredzēti laicīgai kritiskās infrastruktūras un satiksmes mezglu identificēšanai, ātras reaģēšanas spēku un nacionālo bruņoto spēku sadarbības nodrošināšanai, kam tādējādi būtu jāuzlabo papildspēku ierašanās un jāsamazina pilnas kaujas gatavības sasniegšanas laiks noteiktā lokācijā. Tostarp operacionālās plānošanas uzlabošanai alianse austrumos NATO spēku vadības centru Austā kara izkārtojumā ar centrālēm Eiropas rietumos un dienvidos tika veikta korekcija. Polijā, Ščecinā tika izvietots pirmais NATO augsta līmeņa štābs Austrumeiropā - Daudznacionālais Ziemeļaustrumu korpus (*Headquarters Multinational Corps Northeast*). Polijā notiek darbs arī pie starptautiskas divīzijas štāba izveides, bet par tā lomu reģionā dislocēto NATO spēku vadīšanā amatpersonas vēl nav izšķīrušas¹¹³.

Tādējādi SĀRV izveide un NRS pārstrukturēšana kļuva, pirmkārt, par zīmīgu solidarizēšanās apliecinājumu un NATO postulāta pagrieziena punktu no apliecināšanas uz atturēšanu attiecībā uz Krieviju¹¹⁴. Vienlaikus sabiedroto atturība attiecībā uz SĀRV pastāvīgu dislocēšanu Austrumu flangā par spīti ekspertu un Baltijas valstu aicinājumam uz pastāvīgu klātbūtni Velsas samita sagatavošanās posmā, norāda uz stabilitātes aspekta attiecībā uz Krievijas nozīmīgstātīgās plānošanas gaitā.

SĀRV izveide nodrošināja arī praktisku atbalstu iespējamā konflikta skartajam reģionam bez pastāvīgas spēku dislokācijas, bet kā skaidro eksperts „kaujas spēju efektivitāte nav šīs koncepcijas esence¹¹⁵”. Vienības mērķis drīzāk var tikt skatīts kā „mobilais palaišanas

¹¹²Sokolsky, R. (2017). *The New NATO – Russia Military Balance: Implications for European Security*. Washington: Carnegie Endowment for International Peace. <http://carnegieendowment.org/2017/03/13/new-nato-russia-military-balance-implications-for-european-security-pub-68222>

¹¹³BNS. *Grībauskaitē aicina pārceļt NATO štābus tuvāk alianses austrumu robežām*. (2017). Sargs, militāro ziņu portāls. <http://www.sargs.lv/Zinas/Baltija/2017/03/17-02.aspx#CommentBlockPart>

¹¹⁴Ringsmose, J., Rynning, S. (2017). *Now for the Hard Part: NATO's Strategic Adaptation to Russia*. *Survival* (Vol. 59, Issue 3). London: International Institute for Strategic Studies publication <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00396338.2017.1325603>

mehānisms” pēc principa, kādā darbojās sabiedroto mobilie spēki (*Allied Mobile Force*) 1961. gadā. Tā ir pārvietojama alianses solidaritātes garantija, kas padara grūtāku Maskavas uzbrukumu vienam no sabiedrotajiem, neaizskarot visus lielos sabiedrotos.

Kā nākamais nozīmīgais NATO sauszemes spēju komponenta paplašināšanas pasākums tika izstrādāts paplašinātās militārās klātbūtnes (*enhanced forward presence*) koncepts, kas ietver bruņotu multinacionālu kaujas grupu izveidi un izvietojumu trīs Baltijas valstīs, Polijā un Višegradas valstu 150 karavīru kontingenta dislocēšanu pēc kārtas katrā Baltijas valstī.

2016. gada Varšavas samitā dalībvalstis vienojās par faktiskas militārās klātbūtnes paplašināšanu katrā no četrām valstīm ar aptuveni 1000 karavīriem (pamatā kājniekiem) un dalībvalstu smago bruņutehniku, kā *Challenger 2* un *Lecrec* tankiem, kaujas mašīnām *Warrior*, kājnieku kaujas mašīnām un citām bruņu tehnikas vienībām. Četras NATO lielvalstis - Vācija (Lietuvā), Lielbritānija (Igaunijā), Kanāda (Latvijā) un ASV (Polijā) kopā ar virkni citu dalībvalstu apņēmas formēt kaujas vienības uz konsekventas sabiedroto spēku rotācijas principa¹¹⁶. Līdz ar to reģionālais NATO kontingents pašā potenciālajā krīzes punktā un Krievijas pierobežā tika papildināts par aptuveni 4000 karavīriem un kļuva par Krievijas pastiprinātas uzmanības objektu, apelējot pie NATO - Krievijas attiecību Pamataкта¹¹⁷.

Saskaņā ar 1997. gadā noslēgto „Pamataktu par savstarpējām attiecībām, sadarbību un drošību starp NATO un Krievijas Federāciju”, NATO apstiprināja, ka pašreizējā un paredzamā drošības vidē, alianse veikts kolektīvo aizsardzību un citus uzdevumus, īstenojot sadarbību, integrāciju un spēju paplašināšanu, nevis pastāvīgi izvietojot ievērojamas papildus kaujas spējas. Tādējādi, reaģējot uz NATO lēmumu izvietot paplašinātās klātbūtnes nepārtrauktus spēkus Austrumeiropā, Krievija ir izteikusi bažas par Pamataкта dzīvotspēju un Krievijas sūtnis NATO Aleksandrs Gruško ir nodēvējis NATO politiku par provokatīvu¹¹⁸.

Tomēr, šajā sakarā ir būtiski daži tehniski aspekti. Kā skaidro Igaunijas eksprezidents Tomass Hendriks Ilvess attiecībā uz līgumā ietverto norādi par lielu spēku neizvietojšanu un drošības situācijas perspektīvām, līguma noslēgšanas brīdī „tika uzskatīts, ka lieli nozīmē vairāk nekā brigāde katrā valstī. Vienlaikus pirms 20 gadiem netika prognozēta drošības

¹¹⁵Zapfe, M. (2015). *NATO's Spearhead Force. NATO's Spearhead Force*. Zurich: CSS Analyses in Security Policy (No.174, May) (CSS) . p.3.
<http://www.css.ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/gess/cis/center-for-securities-studies/pdfs/CSSAnalyse174-EN.pdf>

¹¹⁶Rettman, E. (2016). *Nato battalions to defend Baltic states and Poland*.EUOBSERVER.
<https://euobserver.com/foreign/133809>

¹¹⁷Russia Today. (2017). NATO buildup in E. Europe threat to Russian security, increases risk of incidents – Moscow
<https://www.rt.com/news/376862-nato-russia-buildup-threat/>

¹¹⁸Tass Russian news agency.(2016). *NATO's actions create risks to European security – Russian NATO envoy*.
<http://tass.com/politics/909176>

situācija, kāda ir 2016. gadā¹¹⁹”. Sakaņā ar bruņoto spēku vienību lieluma iedalījumu¹²⁰, brigāde veido aptuveni 3000 (pēc citiem datiem 5000) karavīru lielu kontingentu, tādējādi šobrīd izvietotie nepārtrauktās klātbūtnes spēki četrālās valstīs kopā sasniedz aptuveni vienas brigādes lielumu un ir “krietni zem jebkuras saprātīgas „nozīmīgu kaujas spēku” definīcijas¹²¹”. Turklāt NATO nav izteikusi apgalvojumu, ka kontingents ir pastāvīgs formējums. Multinacionālās kaujas grupas tāpat kā Višegradas valstu vienības ir rotējošas, kas nozīmē, ka dalībvalstis nomaina cita citu, proti, ik pēc laika mainās kaujas grupu sastāvs tā, lai militārajā klātbūtnē nerastos iztrūkums, bet nevienas valsts spēki bez pārtraukuma neatrodas nedz Baltijas valstu nedz Polijas teritorijā.

Alianse ir likusi skadri saprsat, ka šis ir atbildes pasākums un tā ilglaicība ir atkarīga no esošās situācijas turpmākajām izmaiņām, kas pēc būtības saskan ar Pamataakta garu un nepārkāpj vienošanos. Tādēļ, lai arī šobrīd netiek sniegta viennozīmīga atbilde, cik ilgi NATO rotējošās vienības turpinās pildīt savus uzbrukuma lieguma pienākumus¹²², kā autorei norādīja kāds jomas speciālists¹²³, netiek plānots kaujas grupas saglabāt pastāvīgi, vien tik ilgi, cik to prasa esošā situācija. Šādā perspektīvā skatoties, vairāki eksperti gan uzskata, ka arī šī drīzāk ir vērtējama kā piekāpšanās nevis piesardzība un Baltijas valstīm ir jāsamierinās ar politiskajām realitātēm, iztiekot bez pastāvīgas klātbūtnes, bet ar rotējošu, kam ir nepārtraukts raksturs¹²⁴.

No stratēģiskā viedokļa skatoties, multinacionālo kaujas vienību jēga balstās Krievijas pieejas ierobežošanas un reģiona bloķēšanas spēju apiešanā, esot uz vietas tieši tad, kad tas ir nepieciešams¹²⁵. Mazi, bet labi bruņoti ilglaicīgi formējumi, kas īsteno kopīgu treniņu programmu ar rezidences valsts bruņotajiem spēkiem atbilstošā ģeogrāfiskā lokācijā reģiona valstīm individuāli ir būtisks pienesums potenciālā konflikta gadījumā, kamēr kopējā reģionālajā NATO un Krievijas spēka līdzsvarā nerada izmaiņas, tādēļ objektīvi nerada oponentam militārus draudus. Multinacionālo vienību spēka potenciāls ir tieši tik liels, lai

¹¹⁹BNS/INTERFAX.(2016).*Ilvess:NATO un Krievijas Pamataakts ir novecojis.*

http://www.tvnet.lv/zinas/arvalstis/597136-ilvess_nato_un_krievijas_pamataakts_ir_novecojis

¹²⁰*Armed Forces by Numbers.*

<http://www.thecalculatorsite.com/articles/units/armed-forces-by-numbers.php>

¹²¹North Atlantic Treaty Organisation.(2017). *Russia's top 5 myths about NATO.* Factsheet

http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2017_02/20170206_1702-russia-top5-myths-en.pdf

¹²²Rathke, J. (2016). *Dialogue: Defending the New Balance in View of the Warsaw Summit.* Washington: Center for Strategic & International Studies.

<https://www.csis.org/analysis/nato-needs-deterrence-and-dialogue-defining-new-balance-view-warsaw-summit>

¹²³Nevēlējās tikt atklāts

¹²⁴Samp, L., Rathke, J., Bell, A.(2016).*Perspectives on Security and Strategic Stability: A Track 2 Dialogue with Poland and the Baltic States. A Report of the CSIS International Security and Europe Programs.* Washington: Center for Strategic & International Studies. p. 20

https://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/161007_Samp_PerspectivesSecurity_Web.pdf

¹²⁵Bartmans, J. (2017).*NATO in the Baltics: Opposing Russian Anti-Access/Area Denial Capabilities.*

<https://www.leideninternationalreview.com/2017/05/11/nato-baltics-opposing-russian-anti-accessarea-denial-capabilities/>

nodrošinātu atbalstu vietējiem spēkiem zemas intensitātes konflikta apstākļo, sekmējot oponenta spēku atgrūšanu vai frontes līnijas saglabāšanu maksimāli tuvu konflikta sākuma pozīcijai līdz brīdim, kad ieradīsies SĀRV un NATO otrā līmeņa atbildes spēki.

No sabiedroto apņemšanās demonstrācijas viedokļa, Varšavas samita paplašinātās klātbūtnes iniciatīva ir simboliska alianses kolektīvās aizsardzības postulāta atjaunošana, ko uzsvēra NATO ģenerālsēkretārs Jens Stoltenbers NATO aizsardzības ministru tikšanās laikā Briselē 2016. gada jūnijā sakot, ka bataljoni "sūtīs nepārprotamu signālu par NATO gatavību aizstāvēt ikvienu sabieroto"¹²⁶.

Pieņemot, ka iepriekš ilgstoša (kopš 2014. gada) pastāvīga ārvalstu kontingenta lielums Baltijas valstīs sastādīja rotas lieluma vienas valsts - ASV viegli bruņotu karavīru vienību katrā¹²⁷, relatīvais klātbūtnes palielinājums ir 6,5 reizes. Turklāt, lai arī saistību apliecinājums no NATO galvenā spēlētāja ir visai būtisks, multinacionālās kaujas grupas solidarizē uzreiz 18 valstis, ieskaitot Višegradas valstis, kas pievienosies kaujas grupām pēc savas misijas noslēguma. Valstu individuālais ieguldījums kaujas grupu sastāvā kopumā nav liels, piemēram, Lielbritānija ar 900, ASV ar 900, Kānāda 455, Francija ar 300 karavīriem un citas valstis ar mazākiem skaitļiem, taču līdzdalība simbolizē katras no tām solidaritāti reģiona valstīm bažās par Krievijas nodomiem.

Militārajiem ekspertiem tikmēr attiecībā uz fragmentētu kaujas vienību struktūru gan ir dalīts viedoklis. No vienas puses pieeja „tik daudz karogu, cik iespējams” ir apsveicama, taču, no otras puses, ir skaidrs šī ir post Aukstā kara implikācija, jo individuālu dalībvalstu bruņoto spēku kapacitāte nevar pieļaut lielu vienību atrašanos, no kā cieš faktiskā ieceres kvalitāte. Fragmentētas daudzkulturālas ar dažādu sagatavotības līmeni apveltītas vienības apvienotas vienā kaujas brigādē ir problemātiskas no koordinācijas un komand viedokļa¹²⁸ un krīzes situācijā šāds vienību sastāvs neļaus viegli un ātri sasniegt to pilnīgu potenciālu¹²⁹.

Sasummējot NATO kaujas grupas un SĀRV kopējo kapacitāti, visātrāko NATO reaģēšanas spēku pieaugums Baltijas valstīs un Polijā veido aptuveni 10 000 karavīru personāls, ko pavada daži desmiti smagā bruņojuma vienību. Lai arī šādas izmaiņas nerada izteiktas izmaiņas NATO un Krievijas līdzšinējās militārajās pozīcijās, paplašinātā militārā klātbūtne uzlabo Baltijas valstu un Polijas līdzšinējās prognozes konflikta situācijā īstermiņa

¹²⁶Rettmen, A.(2016). *NATO batallions to defend Baltics and Poland*.

<https://euobserver.com/foreign/133809>

¹²⁷Reuters New Agency. (2015). *Baltic military chiefs to call for permanent NATO presence*.

<http://www.reuters.com/article/us-nato-baltic-russia-idUSKBN0NZ0T220150514>

¹²⁸Samp, L., Rathke, J., Bell, A.(2016). *Perspectives on Security and Strategic Stability: A Track 2 Dialogue with Poland and the Baltic States. A Report of the CSIS International Security and Europe Programs*. Washington: Center for Strategic & International Studies. p. 19

https://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/161007_Samp_PerspectivesSecurity_Web.pdf

¹²⁹Deni, J.(2016). *US LEADERSHIP AND NATO. Modifying America's Forward Presence in Eastern Europe*.p. 39

https://ssi.armywarcollege.edu/pubs/parameters/issues/Spring_2016/7_Deni.pdf

perspektīvā. Turklāt rada zināmu priekšstatu par iespējamā daudzskaitlīgu iesaistīto pušu konflikta izmaksām, kur Krievija būtu „viena pret visiem”, padarot šādu scenāriju nepievilcīgu un iebrukumu neracionālu.

Tā kā NATO - Krievijas attiecību „pelēkajā zonā” vienmēr ir bijušas ASV un Krievijas attiecību tendences gan ģeopolitisku apsvēru dēļ, gan ASV lielā finansiālā pienesuma NATO budžetam dēļ, veidojot vairāk nekā 50 procentus no NATO kopējiem aizsardzības tēriņiem, tas ir, 664,1 miljardus dolāru no visa 918,3 miljardus lielā NATO budžeta 2016. gadā¹³⁰, un tāpēc, ka saskaņā ar *Pew* datiem, eiropieši uzskata ASV, nevis viens otru, par drošības garantu¹³¹, ir lietderīgi aplūkot ASV militāro dinamiku NATO ietvaros laika posmā pēc Ukrainas krīzes.

3.1.2. ASV loma NATO atturēšanas politikā attiecībā uz Baltijas valstīm

2014. gadā ASV pirmā no NATO dalībvalstīm praktiski apliecināja savu nostāju attiecībā uz Krievijas darbībām un pārvietoja ASV spēku Eiropā gaisaspēku vienības kontingentu no Itālijas uz katru no Baltijas valstīm un Poliju 150 karavīru sastāvā militāro mācību nolūkos, manifestējot Baltijas valstīm par to aktuālo stratēģisko nozīmi ASV ārpolitikā. Tam 2014. gada vasarā sekoja prezidenta Baraka Obamas iniciētās Eiropas iedrošināšanas iniciatīvas¹³² (*European Reassurance Initiative*), turpmāk EII, inaugurācija.

EII ietvaros, kas tiek finansēta no ASV Aizsardzības departamenta bužeta Aizjūru neparedzētām operācijām (*Defense Department's Overseas Contingency Operations*), tika uzsāktu misijas *Atlantic Resolve* īstenošana alianses austrumu flangā, kas kļuva par vienotu sabiedroto platformu NATO atturēšanas politikas īstenošanai attiecīgajā reģionā.

Heritage Foundation dati liecina, ka laika posmā no 1950. līdz 2000. gadam vidēji 22 % ASV militāro spēku kontingenta bija izvietoti citu valstu teritorijā, savukārt, drošības situācijai uzlabojoties, pēc 1995. gada vien 13 % atradās misijās citās valstīs¹³³. Šādu tendenci atspoguļoja arī absolūtie skaitļi. Pēc Aukstā kara beigām ASV militārā klātbūte

¹³⁰The Economist. (2016). Military spendings by NATO members. *Does America contribute more than its fair share?*

<http://www.economist.com/blogs/graphicdetail/2017/02/daily-chart-11>

¹³¹Dempsey, J. (2015). *NATO's European Allies Won't Fight for Article 5*. Washington: Carnegie Endowment for International Peace.

<http://carnegieeurope.eu/strategieurope/?fa=60389>

¹³²Samp, L. (2017). *Statement before the House Foreign Affairs Committee Subcommittee on Europe, Eurasia, and Emerging Threats "U.S. Policy toward the Baltic States"*. Center for Strategic and International Studies. p. 5

<http://docs.house.gov/meetings/FA/FA14/20170322/105756/HHRG-115-FA14-Wstate-SampL-20170322.pdf>

¹³³Bachelor, T. (2017). *The map that shows how many Nato troops are deployed along Russia's border*. The Independent.

<http://www.independent.co.uk/news/world/europe/russia-nato-border-forces-map-where-are-they-positioned-a7562391.html>

Eiropā tika krasi samazināta no 120 000 karavīru kontingenta 1992. gadā līdz mazāk kā 30 000 karavīriem 2016. gadā. Šajā laika posmā tika pilnībā likvidētas tādas militārās pamatspējas, kā smagā bruņu tehnika, artilērijas iekārtas, elektroniskās kara vešanas spējas un no visām aviobāzēm tika saglabāta tikai viena ar pārdesmit smago pārvadājumu heikopteriem *CH-47 Chinook*, desmit *UH-60 Blackhawk* helikopteriem un medicīnas vienību¹³⁴, kas iezīmēja kritisku atpalikšanu iepretim Krievijas bruņošanās tendencēm Eiropā.

Līdz ar to EII līdzekļi, pirmkārt, tika novirzīti ASV kontingenta un bruņojuma klātbūtnes palielināšanai Eiropā. „Trīs gadus pēc ASV pēdējā tanka izvešanas no kontinenta, mums tie ir jādabūj atpakaļ¹³⁵, ”skaidroja ģenerālleitnants Fredriks Bens Hodžs (*Frederick „Ben” Hodges*), ASV Eiropas armijas komandieris.

Līdz 2016. gadam kvantitatīvi lielākos ASV kaujas spēkus Eiropā veidoja „*Stryker*” kavalērijas pulks ar aptuveni 5000 vīru karaspēka, kas bāzējas Vācijā, un gaisa brigāde no aptuveni 3800 karavīru lieliem spēkiem ar komandpunktu Itālijā ASV Eiropas armijas ietvaros. Savukārt finasējuma palielinājuma rezultātā 2017. gadā ASV Armijai Eiropā tika nozīmēta papildus kaujas brigāde.

Atlantic Resolve ietvaros 2017. gada februārī Vācijā ieradās bruņota kaujas brigāde (*Armored Brigade Combat Team*) 4000 karavīru sastāvā ar vairākiem simtiem (informācija svārstās no 90 – 360) tanku un 3000 ripojošām kaujas tehnikas vienībām, kas tika nogādātas Polijā un pēcāk sadalītas starp vēl astoņām Austrumeiropas valstīm. Šis kļuva par nozīmīgāko ASV kaujas spēju papildinājumu Eiropā kopš Aukstā kara beigām.

Kaujas grupas lielākā spēku koncentrācija tika atstāta Polijā ar 1000 kaujas vienības karavīriem, bet Igaunijā, Latvijā un Lietuvā ir dislocēts aptuveni 500 karavīru kontingents un pāris simti smagā bruņojuma vienību, ieskaitot tankus un kaujas mašīnas uz 9 mēnešus ilgu laika posmu ar komandcentru Vācijā. Papildus šim ASV nozīmēja Eiropā Desmito ASV kaujas aviācijas brigādi ar 86 aviācijas militārajiem transportlīdzekļiem un 2000 karavīru lielu kontingentu, kas pamatā bāzējas Vācijā, taču ar atsevišķiem elementiem arī Latvijā, Rumānijā un Polijā.¹³⁶

¹³⁴Deni, J.(2016). *US LEADERSHIP AND NATO. Modifying America's Forward Presence in Eastern Europe*.p.2
https://ssi.armywarcollege.edu/pubs/parameters/issues/Spring_2016/7_Deni.pdf

¹³⁵Chossudovsky, M. (2017). *Political Insanity: Outgoing President Obama's "Operation Atlantic Resolve" against Russia: US Sends 3,600 Tanks Against Russia – Massive NATO Deployment Underway*.
<http://www.globalresearch.ca/outgoing-president-obamas-operation-atlantic-resolve-against-russia-us-sends-3600-tanks-against-russia-massive-nato-deployment-underway/5566679>

¹³⁶US Army Europe Twitter Account.(2017). *Quick Facts.Aviation Brigade Rotations in Europe*.
<https://twitter.com/USArmyEurope>

Šī ir pirmā „no papēža - līdz - īkšķim” (*heel - to - toe*) militārā misija, kas turpmāk nodrošinās nepārtrauktu rotējošu militāro klātbūtni, īstenojot rotāciju faktiski bez starpposmiem.¹³⁷

Nepārtrauktības nodrošināšanai un fragmentētu militāro spēku elementu kaujas spēju uzlabošanai ir uzlabots arī NATO mācību grafiks un struktūra. Kopš Krimas notikumiem mācību skaits ir pieaudzis no aptuveni 100 mācībām gadā līdz 300 un tās ir palikušas daudz sarežģītākas ar reālām situācijām pietuvinātiem scenārijiem¹³⁸. Pieturoties pie „no - papēža - līdz īkšķim” stratēģijas, Baltijas valstīs mācību grafiks¹³⁹ ir izstrādāts tā, lai nodrošinātu faktiski nepārtrauktu kontingenta klātbūtni, minimizējot nepieciešamību pēc pastāvīgi izvietotiem spēkiem. "Mūsu spēki šeit atrodas 365 dienas gadā¹⁴⁰", tā Eiropā dislocētā ASV kontingenta komandieris ģenerālis Kērtiss M. Skaparoti (*Curtis Michael Scaparrotti*).

Turklāt kopš Varšavas samita arī kiberelements ir kļuvis par būtisku NATO darbības lauku, tādējādi „nevienas mācības vairs nav iedomājamas bez kibertreniņiem¹⁴¹". Tā, piemēram, Igaunijā šobrīd notiek pasaules lielākās kiber aizsardzības mācības *Locked Shields* 2017, ko organizē NATO ar mērķi attīstīt draudu novēršanas spējas komunikāciju līnijām un elektronisko ierīču darbībai. Šādam nolūkam Igaunijā tika izveidots arī NATO izcilības centrs kiberaizsardzības jautājumos.

Kopš 2016. gada EII ietvaros tiek nogādāts glabāšanai Eiropā arī papildus nodrošinājums ar kritiskajām smagā bruņojuma vienībām uz no jauna atvērtām vai izveidotām bāzēm Nīderlandē, Norvēģijā, Beļģijā un divām bāzēm Vācijā¹⁴², ko 2017. gadā papildinās bāze Ungārijā¹⁴³. Saskaņā ar ģenerālleitnanta Hodža teikto, Eiropā šobrīd ir izvietotas aptuveni 1300 bruņutehnikas vienības, ieskaitot 250 tankus, *Bradley*bruņumašīnas un *Paladin* pašgājējlielgabalus¹⁴⁴. Ar izvietotajām rezervēm varētu tikt nodrošināta NATO Reaģēšanas spēku vienība vai vēl aptuveni 5000 vīru liela kaujas brigāde no ASV, kas ierastos nepieciešamības gadījumā. ASV ir sākusi militārās tehnikas, iekārtu un munīcijas rezervju

¹³⁷Association of the United States Army.(2017).*Armored brigade combat team moves to Europe.*

<https://www.ansa.com/news/armored-brigade-combat-team-moves-europe>

¹³⁸Tadjedeh, J. *NATO Increasing Training to Counter Resurgent Russia.*

<https://www.questia.com/magazine/1G1-479714825/nato-increasing-training-to-counter-resurgent-russia>

¹³⁹Lithuanian Armed Forces. *Military exercises 2017.*

https://kariuomene.kam.lt/en/international_military_exercises/military_exercises_2017.html

¹⁴⁰LETA. (2017). *Grībauskaite aicina pārcelt NATO štābus tuvāk alianses austrumu robežām.*

http://www.leta.lv/defence_matters/defence_matters/news/F13232B0-1B30-44D9-9FF3-14F15D708F63/

¹⁴¹Tadjedeh, Y. (2017). *NATO Increasing Training to Counter Resurgent Russia. The National Defense Magazine.*

<http://www.nationaldefensemagazine.org/articles/2017/1/9/nato-increasing-training-to-counter-resurgent-russia>

¹⁴²Turpat

¹⁴³Hudson, J. (2015). *Hodges: US Army to Bolster Equipment Caches in Europe Within a Year.*

<http://www.defensenews.com/story/defense/land/army/2015/12/09/hodges-us-army-bolster-europe-equipment-caches/77059888/>

¹⁴⁴Turpat

izvietošanu arī Austrumeiropā, lai maksimāli samazinātu laiku, kas būtu jāpatērē papildspēku transfēram un izvietošanai šajā drošības situācijas saasināšanās gadījumā.

Līdz ar to EII ietvaros tika palielināta ASV klātbūtne Eiropā, pastiprināta militāro mācību intensitāte un regularitāte Baltijas valstu tuvumā, izvietots ekipējums. Tika veikts arī ieguldījums Baltijas valstu sabiedroto spēku uzņemšanas iespēju paplašināšanā, kam tam autore pieskarsies nākamajā apakšnodaļā. Kā ASV īstenotos pasākumus rakturo ģenerālleitnants Hodžs. „Atturēšana nozīmē, ka tev ir ticamas spējas, līdz ar to 2017. gadā, ko mēs saucam par izpildes gadu, mēs vadīsimies pēc šādas stratēģiskās vadlīnijas un to īstenojam. (..) Tas tiek manifestēts ar tankiem, kas atgriežas Eiropā, rotējošiem spēkiem un paplašinot klātbūtni un sarežģītām mācībām, lai demonstrētu mūsu spējas¹⁴⁵”.

Līdz ar to divu samitu lēmumu rezultātā īstenotie atturēšanas pasākumi, kā iezīmējās darba gaitā, tika iecerēti kā vairāku līmeņu atbildes sistēma - pastiprinātā militāra klātbūtne, ASV kontingents un „palaišanas mehānisms” spēki ar limitētu kvantitāti un kapacitāti relatīvi ātrai iesaistei saspīļojumā (atkarībā no dislokācijas vietas var būt arī tūlītējai) un Reaģēšanas spēki, kas pēc SĀRV nosūtīšanas uz krīzes punktu tiktu gatavoti nogādāšanai kā papildspēki, dēvēti par ātras reaģēšanas spēkiem (*rapid - response force*). Vienlaikus pilna apmēra konvencionālas kara darbības gadījumam NATO teorētiski tiek paredzēti arī sekojošos papildspēkus (*follow - on - force*), kas ir NATO dalībvalstu bruņotie spēki.

Tomēr šajā sakarā, par spīti NATO Integrācijas vienību izveidei, joprojam pastāv zināmas bažas, pirmkārt, par loģistikas un koordinācijas jautājumiem ar lielu smagi ekipētu vienību pārvietošanu¹⁴⁶ un iespēju tās nogādāt konflikta vietā adekvātā laika intervālā.

3.1.3. NATO militārās pielāgošanās darbību efektivitātes šķēršļi

NATO 26 Eiropas dalībvalststu (pirms Melnkalnes pievienošanās) rīcībā, pēc Stratēģisko pētījumu institūta ekspertu kalkulācijām, ir aptuveni 2 miljoni aktīvā dienesta karavīru, 7000 tanku, 11000 smagās artilērijas vienību, 2100 iznīcinātāju un zemes mērķu iznīcināšanai paredzētu lidaparātu, no kā absolūti minimāla daļa atrodas Austrumeiropas kontinenta daļā¹⁴⁷. Kā rāda pieredze gan tādu mācību ietvaros kā *Dragon Ride*, gan reālā laika

¹⁴⁵Agerholm, H. (2016). *US sends tanks to Europe to bolster Nato forces amid rising Russian aggression*. The Independent.

<http://www.independent.co.uk/news/world/europe/us-military-tanks-return-to-europe-nato-forces-russia-ukraine-crimea-a7479981.html>

¹⁴⁶Tigner, B (2016). *NATO agrees force deployments for eastern flank*.

<http://www.janes.com/article/64966/nato-agrees-force-deployments-for-eastern-flank>

¹⁴⁷Bodner, M. (2016). *Russia's Military Is a Paper Tiger in the Baltic*. Washington: The Institute of Modern Russia.

<https://imrussia.org/en/analysis/world/2389-russias-military-is-a-paper-tiger-in-the-baltic>

situācijās, piemēram, ASV papildus kaujas brigādes nogādes laikā līdz Baltijas valstīm, transfēra process ir ilgstošs un komplikēts.

Galvenie transporta ceļi pa kontinenta iekšzemi ir dzelzsceļš un gaisa pārvadājumi. Taču dažādām valstīm ir dažādi gaisa telpas šķērsošanas noteikumi. Piemēram, Polijā informācija par militāro tranzītu ir jāsniedz 30 dienas iepriekš, kamēr Baltijas valstīs 15 dienas iepriekš, kas sarežģī sakaņošanas procesu. Turklāt katrai militārajai kravai, kas tiek ievesta ES teritorijā ir nepieciešama specifiska sertifikācija¹⁴⁸. Šajā sakarā Baltijas valstu aizsardzības ministri ar stingru ASV Armijas Eiropā komandiera atbalstu ir aicinājuši esošajā drošības situācijā izveidot ko līdzīgu „NATO Šengenes zonai”, lai atvieglotu sabiedroto spēku pārvietošanos Eiropā¹⁴⁹. Tomēr šī iniciatīva līdz šim nav guvusi politisku atbalstu citviet NATO.

Kā parādīja nesena ASV Eiropas armijas papildinājuma transfērs, papildspēku atgādāšana no ASV līdz Baltijas valstīm ar 4000 militārpersonām un 2800 vienībām bruņojuma bija nepieciešami gandrīz divi mēneši¹⁵⁰. Turklāt posms no Vācijas līdz Baltijas valstīm pa dzelzsceļu ar 900 vagoniem tika veikts divas nedēļas ar pilnīgu funkcionalitāti sasniegušu NATO Spēku integrācijas vienību atbalstu.

Attiecībā uz dzelzsceļu šobrīd pastāv vairākas praktiskas problēmas, kas kavē pārvietošanos laika intervalā, kam būtu kāda nozīme Baltijas valstu likteņa izšķiršanā krīzes situācijā. Rietumeiropas valstu sliežu platums ir 1,435 milimetri, bet Latvijā, Lietuvā, Igaunijā tās ir 1,520 milimetrus platas¹⁵¹, tādējādi uz Polijas - Lietuvas robežas militārais sastāvs ir jāpārkrauj. Vēl vairāk, lai arī sliežu platums ir lielāks un vagonu ietilpība palielinās, sliežu blīvums ir mazs, tātad to izturība un nestspēja ir zema¹⁵². Šādā sakarā par nozīmīgu ieguldījumu Baltijas valstu kritiskajā militārajā infrastruktūrā tiek uzskatīts *Rail Baltica* dzelzsceļa projekts, kas savienos reģionu ar kontinentālo Eiropu un nolīdzinās dzelzsceļa ceļa parametrus¹⁵³, atvieglot transportēšanu un ietaupot laiku.

Problemātiska ir arī citu infrastruktūras objektu ilgtspēja īpaši masīvas noslodzes situācijā. Piemēram, viena *C-17 Globemaster III* transportlidaparāta, kas ir viens biežāk

¹⁴⁸US Army.(2015).*Expanding the NATO movement control network*

https://www.army.mil/article/157240/Expanding_the_NATO_movement_control_network

¹⁴⁹VISA-FREE FOR NATO? BALTIC STATES CALL FOR FREE MOVEMENT OF TROOPS. (2015).

<https://en.news-front.info/2016/05/25/visa-free-for-nato-baltic-states-call-for-free-movement-of-troops/>

¹⁵⁰US Department of Defense.(2017). *U.S. Soldiers Prepare for Training With NATO Partners in Estonia*.

<https://www.defense.gov/News/Article/Article/1066823/us-soldiers-prepare-for-training-with-nato-partners-in-estonia/hfsp/998628806/?hstc=37816636.a56a4c773f89949c75cda0bb2ae1552d.1485907200091.1485907200092.1485907200093.1&hssc=37816636.1.1485907200094>

¹⁵¹Nikers, O. (2016). *Baltics to build stronger logistics within the EU and NATO*. The US Weekly.

<http://www.ukrweekly.com/uwbp/baltics-to-build-stronger-logistics-within-the-eu-and-nato/>

¹⁵²Turpat

izmantotajiem NATO kravas pārvadātājiem, nestspēja ir 77 tonnas. Vienā lidojumā tajā var tikt pārvietoti 102 ekipēti karavīri vai viens *Abram* tanks vai trīs *M1126 Stryker* kājinieku bruņumašīnas¹⁵⁴. Tātad krīzes situācijā lidojumu un nosēšanās skaits būtu ārkārtīgi liels, tāpēc tiktu radīta milzīga slodze uzņemošās valsts lidlaukiem, ceļiem un citai kritiskajai infrastruktūrai. Līdz ar to ir visai maz ticams, ka miera laikā praktisku apsvērumu dēļ Baltijas valstis varētu uzņemt un uzturēt liela apjoma sabiedroto kontingentu, ko apstiprina arī virkne ekspertu (¹⁵⁵¹⁵⁶), turklāt tas verētu izrādīties visai dārgi.

Pieņemot, ka lielu sabiedroto spēku izvietošana nav vēlama un nav praktiski rentabla, būtu jāatzīmē pašu Baltijas valstu ieguldījums savu aizsardzības spēju uzlabošanā, no kā lielā mērā ir atkarīga oponenta iespēja uzsākt un ātri pabeigt militāru agresiju konkrētā teritorijā.

3.1.4. Baltijas valstu īstenotie pasākumi aizsardzības spēju stiprināšanā

Kopš Ukrainas notikumiem Baltijas valstis, pirmkārt, konsekventi ir palielinājušas militāros izdevumus gan faktisku drošības pasākumu īstenošanai, gan arī NATO finansiālo saistību izpildes nolūkos, kas jaunajā drošības situācijā ir īpašu būtiski.

Līdz 2018. gadam visas Baltijas valstis būs sasniegušas aizsardzības budžeta lielumu 2% apmērā no iekšzemes kopprodukta, turpmāk IKP, turklāt Igaunija 2% investē jau kopš 2012. gada un 2017. gadā tā pārsniedza nepieciešamo izdevumu sliekšni par 17 procenta cimdaiļām. Tiek paredzēts, ka līdz 2020. gadam reģiona kopējais aizsardzības budžets sasniegs 2,1 miljardus eiro, kas ir gandrīz divreiz vairāk nekā brīdī, kad Baltijas valstis iestājās NATO 2004. gadā. Ar šādu dinamiku trīs Baltijas valstis ir kļuvušas par lielāko militāro izdevumu kāpinājām pasaulē¹⁵⁷.

Palielinātie līdzekļi tika atvēlēti galvenokārt lokalās drošības „lietussarga” vājo aspektu mazināšanā, kā arī uzņemošās valsts atbalsta nodrošināšanai (*Host Nation Support*).

¹⁵⁴Fiott, D. (2016). *Modernising NATO's Defence Infrastructure with EU Funds*. Survival: Global Politics and Strategy (Vol. 58 Issue2).

<http://www.iiss.org/en/publications/survival/sections/2016-5e13/survival--global-politics-and-strategy-april-may-2016-eb2d/58-2-06-fiott-0182>

¹⁵⁵Szymański, P. (2015). *Between continuation and adaptation: The Baltic states' security policy and armed forces*.

<https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2015-11-24/between-continuation-and-adaptation-baltic-states-security>

¹⁵⁶Samp, L. (2017). *Statement before the House Foreign Affairs Committee Subcommittee on Europe, Eurasia, and Emerging Threats "U.S. Policy toward the Baltic States"*. Washington: Center for Strategic & International Studies. p. 7

<http://docs.house.gov/meetings/FA/FA14/20170322/105756/HHRG-115-FA14-Wstate-SampL-20170322.pdf>

¹⁵⁷Andrius S. (2016). *Baltics, fearing Russia, to triple military spending by 2018: report*. Reuters News Agency.

<http://www.reuters.com/article/us-baltics-military-idUSKCN12J2S4>

Baltijas valstīm ilgstoši ir bijušas divas īpaši kritiskas aizsardzības jomas - gaisa telpas nepietiekamā drošība un bruņoto spēku vājais kaujas spēju nodrošinājums,¹⁵⁸ uz ko Baltijas valstis iespēju robežās ir veikušas atbildes pasākumus.

Visas Baltijas valstis atjaunoja un uzlaboja valstu teritorijā izvietotās pretgaisa aizsardzības radaru sistēmas. Tika papildināts novērošanas posteņu skaits, šobrīd katrā valstī sasniedzot trīs, lai nodrošinātu pilnīgu pārklājumu visā to teritorijā vidējā radiusā¹⁵⁹. Tostarp Latvijā tika iegādāti trīs papildus TPS-77 MRR zemo lidojumu novērošanas un mērķu identificēšanas lokatori, kas ir būtisks gaisa telpas drošības elements¹⁶⁰, kamēr Lietuvā ir sākti militārās infrastruktūras būvdarbi divu jaunu tāla darbības rādiusa radiolokatoru izvietošanai divos radiotehniskajos posteņos.¹⁶¹ Līdz 2019. gadam tiks arī iegādāti tālās distances radari, tādējādi Baltijas valstu gaisa telpas kontroles sistēma (BALNET) tiks pilnībā iekļaut vienotajā NATO pretgaisa aizsardzības sistēmā (*NATO Integrated Air Defense System*) gaisa pārraudzības programmas ietvaros¹⁶².

Otrkārt, tika veiktas nacionālo bruņoto spēku kapacitātes palielināšanas darbības. Laika posmā no 2014. Baltijas valstis teju trīs reizes palielināja izdevumus ieroču un bruņojuma iegādei¹⁶³, no kā liela daļa līdzekļu tika novirzīti artilērijas modernizēšanas un kājnieku ekipējuma atjaunošanas projektu īstenošanai sadarbībā ar NATO sabiedrotajiem¹⁶⁴.

Igaunija papildināja sauszemes militārās spējas, par 118 miljoniem eiro iegādājoties kājnieku brigāžu ekipējumu (apgērbu un ieročus) un smago bruņu tehniku no Nīderlandes - CV90 kaujas mašīnas un atbalsta bruņu tehniku, kā *Leopard 1* tanku prototipus. Šis ir lielākais līdz šim īstenotais Igaunijas bruņojuma iegādes darījums¹⁶⁵, ko drīzumā papildinās

¹⁵⁸Sargs. (2017). *Grībauskaite aicina pārcelt NATO štābus tuvāk alianses austrumu robežām*. Sargs, militārs žurnāls.

<http://www.sargs.lv/Zinas/Baltija/2017/03/17-02.aspx#lastcomment>

¹⁵⁹Sargs. (2017). *Igaunijā uzstādīts trešais gaisa telpas uzraudzības radiolokators*. Sargs, militārs žurnāls.

<http://www.sargs.lv/Zinas/Baltija/2015/01/28-01.aspx#lastcomment>

¹⁶⁰Sargs. (2015). *Latvija paraksta līgumu par trīs radiolokatoru "TPS-77 MRR" iegādi*. Sargs, militārs žurnāls.

<http://www.sargs.lv/Zinas/Latvija/2015/10/01-01.aspx#lastcomment>

¹⁶¹Sargs. (2015). *Lietuvā sākti militārās infrastruktūras būvdarbi jaunu tāla darbības rādiusa radiolokatoru izvietošanai*. Sargs, militārs žurnāls.

<http://www.sargs.lv/Zinas/Baltija/2015/09/28-02.aspx#lastcomment>

¹⁶²Hensel, N. (2015). *The Defense Industrial Base: Strategies for a Changing World*. Routlag. p. 42

https://books.google.lv/books?id=H_iqCwAAQBAJ&pg=SA7-PA42&lpg=SA7-PA42&dq=estonia+purchase+air+radar+spendings&source=bl&ots=RoNhqmb53o&sig=-99VHKAmZi3_hn4iXxVX0Tfyc&hl=ru&sa=X&ved=0ahUKEwjKhKLF9_vTAhWGAPoKHdDyC3IQ6AEIVj_AH#v=onepage&q&f=false

¹⁶³Andrius S. (2016). *Baltics, fearing Russia, to triple military spending by 2018: report*. Reuters News Agency.

<http://www.reuters.com/article/us-baltics-military-idUSKCN12J2S4>

¹⁶⁴eng.lsm.lv. (2017). *Bring out the big guns - Latvia signs howitzer deal*. Latvijas sabiedriskie mediji.

<http://eng.lsm.lv/article/society/defense/bring-out-the-big-guns-latvia-signs-howitzer-deal.a234433/>

¹⁶⁵Republic of Estonia Ministry of Defence. (2014). *Defence Minister Mikser signs Estonia's biggest arms deal*.

<http://www.kmin.ee/en/news/defence-minister-mikser-signs-estonias-biggest-arms-deal>

jauna partija smagās bruņu tehnikas. Tostarp Igaunija šogad iegādājās lielkalibra munīciju par 60 miljoniem eiro.

Lietuva tikmēr papildināja arsenālu ar 21 PzH pašgājējlielgabalu, iepirktu no Vācijas, un iegādājās no Polijas pretgaisa raķešu aizsardzības sistēmu "Grom", kas tika īstenots kā tiešs atbildes pasākums Krimas aneksijai¹⁶⁶.

Latvija uzsāka modernizēt ekipējumu kājniekiem un zemessargiem, ko papildināja smagās bruņu tehnikas iepirkumi. 2015.gadā no Beļģijas tika iegādāta ložmetēju partija zemessardzes vajadzībām¹⁶⁷ un šogad no Austrijas tika iegādātas 47 pašgājējlielgabali¹⁶⁸.

Vienlaikus Baltijas valstis projektu ietvaros investē un zināmā mērā sadarbojas robežapsardzības uzlabošanas un modernizēšanas jomā tostarp ES ietvaros, nostiprinot NATO Austrumu robežu. Pirmkārt, 2016. gadā faktiski tika noslēgta Latvijas un Lietuvas robežas demarkācija ar Krieviju un Igaunija ir procesa noslēguma fāzē¹⁶⁹, kas ļauj uzsākt sakārtošanas un modernizēšanas darbus. Igaunija šobrīd strādā pie 126 kilometru garas pierobežas režīma joslas izveides gar Krievijas robežu Peipusa, Lemmijerva un Pleskavas ūdenstilpnēs. Turklāt līdz 2019. gadam tiks pabeigta Igaunijas austrumu robežas attīrīšanas un novērošanas iekārtu modernizēšanas programma¹⁷⁰. Arī Lietuva līdz 2020.gadam robežlīniju ar Baltkrieviju un Kaļiņingradas apgabalu paredz nodrošināt ar moderniem apsardzības līdzekļiem¹⁷¹. Latvija austrumu robežas sakārtošanas un modernizēšanas procesā plāno sadarboties ar ASV¹⁷². Tostarp visās trīs valstīs ir uzsākta vairākus metrus augsta žoga celtniecība gar robežu ar Krieviju, Baltkrieviju un Kaļiņingadu,¹⁷³ mazinot iespēju nesankcionēti šķērsot robežu, piemēram, ārvalstu militārpersonām krīzes situācijā.

¹⁶⁶Szymański, P. (2015). *Between continuation and adaptation: The Baltic states' security policy and armed forces.*

https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2015-11-24/between-continuation-and-adaptation-baltic-states-security#_ftn14

¹⁶⁷lsm.lv ziņu redakcija. (2017). *Bruņotospēkuarsenālapildināsar5,5 miljonusvērtiemložmetējiem.*Latvijassabiedriskiemediji.

<http://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/brunoto-speku-arsenalu-papildinas-ar-55-miljonus-vertiem-lozmetejiem.a233829/>

¹⁶⁸eng.lsm.lv (2017). *Bringoutthebigguns-Latviasignshowitzerdeal.*Latvijassabiedriskiemediji.

<http://eng.lsm.lv/article/society/defense/bring-out-the-big-guns-latvia-signs-howitzer-deal.a234433/>

¹⁶⁹The Baltic Times. (2014). *Clearing brush first step in border demarcation.*

<http://www.baltictimes.com/news/articles/35609/>

¹⁷⁰LETA. (2017). *Igaunija iezīmēs pierobežas režīma joslu Peipusā, Lemmijervā un Pleskavas ezerā.*DELFI ziņu portāls.

<http://www.delfi.lv/news/arzemes/igaunija-iezimes-pierobezas-rezima-joslu-peipusa-lemmijerva-un-pleskavas-ezera.d?id=48771455>

¹⁷¹LETA. (2017). *Žogs gar Kaļiņingradas apgabala robežu palīdzēs garantēt Lietuvas ekonomisko drošību un ierobežot migrāciju.* Apollo ziņu portāls.

<http://apollo.tvnet.lv/zinas/zogs-gar-kaliningradas-apgabala-robezu-palidzes-garantet-lietuvas-ekonomisko-drosibu-un-ierobezot-migraciju/783736>

¹⁷²Kārkluvāls, A (2017). *ASV grib stiprināt ES robežas, intervijā 'Delfi' atklāj Makalīnens.* DELFI ziņu portāls.

<http://www.delfi.lv/news/arzemes/asv-grib-stiprinat-es-robezas-intervija-delfi-atklaj-makalinens.d?id=48692497>

¹⁷³Day, M. (2017). *Lithuania to build fence along its border with Russia to protect itself from 'provocations'* The Telegraph.

<http://www.telegraph.co.uk/news/2017/01/17/lithuania-build-fence-along-border-russia-protect-provocations/>

Aizsargības budžetu palielinājuma ietvaros tika palielināti un pārstrukturēti Baltijas valstu bruņotie spēki, tostarp palielinot tūlītējās reaģēšanas vienību skaitu.

Igaunijas kontingents netika palielināts kopumā, bet atsevišķos elementos. Par 200 karavīriem tika palielināts gaisa spēku kontingents, kopumā veidojot aptuveni 6000 karavīru lielus bruņotos spēkus. Konsekventi tiek palielināti arī teritoriālās aizsardzības spēki, kas sasniegs 30 000 karavīru līdz 2022. gadam no pašreizējiem apuveni 15 000. Turklāt vienības līdz 70 % tiks nodrošinātas ar pastāvīgiem ieročiem. Tādējādi kopumā, ieskaitot obligātajā militārajā dienestā iesauktos, Igaunijas bruņotie spēki šobrīd veido aptuveni 25 000 karavīru¹⁷⁴ un ap 20 000 rezerves karavīru¹⁷⁵.

Lietuva savukārt 2015. gadā ieviesa obligāto militāro dienestu, kam plāno piesaistīt aptuveni 3000 jauniesaukto gadā, kas papildinās 10 000 karavīru lielo profesionālo armiju. Šobrīd kopskaitā Lietuvas bruņotie spēki sastāv no aptuveni 14 000 karavīru kontingenta, ko papildina Lietuvas Strēlnieku savienības (*Lietuvos Šaulių sąjung*) brīvprātīgo spēki ar 10 000 karavīriem¹⁷⁶. Tostarp Lietuva ir palielinājusi īpaši ātrās reaģēšanas vienību skaitu bruņotajos spēkos līdz aptuveni 2500 karavīriem (sauszemes un gaisa spēkos) ar uzstādījumu ierasties konflikta vietā divu stundu laikā¹⁷⁷.

Latvija tikmēr līdz 2018. gadam palielinās profesionālā karaspēka lielumu no 5300 līdz 6000. Tostarp līdz 2018. gadam tiks izveidota pastāvīgu Nacionālo bruņoto spēku apakšvienību Latgalē Krievijas pierobežā¹⁷⁸. Tiek īstenota arī zemessardzes vienību skaita palielināšana. No pašreizējiem 8000 zemessargiem kontingentu ir paredzēts palielināt līdz 12 000 zemessargiem līdz 2020. gadam. Turklāt līdz 2018. gadam tiks uzlabota atsevišķu zemessardzes bataljonu kaujas un reaģēšanas ātruma spēja.

Baltijas valstis ir uzsākušas testēt arī rezervistu daļējas mobilizācijas un apmācības praksi, kā arī pastiprinātas sabiedrības iesaisti drošības sistēmā.

Igaunijā 2015. gadā tika rīkotas *Still* militārās mācības, piesaistot papildus 7000 rezerves karavīru un arī Latvijā kopš 2015. gada ir atsākta rezervistu piesaiste. Tuvākajos gados tiek plānots apmācīt 3000 iesaukto, papildus tiem 2500, kas jau tika apmācīti laika

¹⁷⁴Szymański,P.(2015). *Between continuation and adaptation: The Baltic states' security policy and armed forces*. <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2015-11-24/between-continuation-and-adaptation-baltic-states-security>

¹⁷⁵Sargs. (2017). *Igaunijas zemessardze «Kaitseliit» — būtiska valsts bruņoto spēku daļa*. Sargs, militārs žurnāls. <http://www.sargs.lv/Zinas/Baltija/2017/04/19-02.aspx#lastcomment>

¹⁷⁶Sargs. (2017). *Esam nopietna, labi motivēta un profesionāla Lietuvas bruņoto spēku daļa*. Sargs, militārs žurnāls. <http://www.sargs.lv/Zinas/Baltija/2017/04/05-02.aspx#lastcomment>

¹⁷⁷Szymański,P.(2015). *Between continuation and adaptation: The Baltic states' security policy and armed forces*. <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2015-11-24/between-continuation-and-adaptation-baltic-states-security>

¹⁷⁸Sargs. (2017). *Turpinās Nacionālo bruņoto spēku apakšvienības Latgalē veidošana; vēl var pieteikties*. Sargs, militārs žurnāls. http://www.mod.gov.lv/lv/Sargs/Zinas/Dienesta_gaita/2017/05/10-01.aspx#lastcomment

posmā no 2008. gada¹⁷⁹. Latvija tostarp līdz 2018. gadam plāno ieviest obligāto civilās aizsardzības mācību skolās¹⁸⁰ un kopš 2017. gada universitātēs atsevišķās fakultātēs ir ieviesta civilās aizsardzības mācība. Lietuva tikmēr, piemēram, ir izdevusi rokasgrāmatu ar detalizētām vadlīnijām, kā sabiedrībai jārikojas krīzes situācijā, turklāt kā atpazīt citu valstu (Krievijas) bruņoto spēku vienības un ekipējumu.¹⁸¹

Šādas darbības zināmā mērā norāda uz atgriešanos pie totālās aizsardzības elementiem, veidojot visaptverošu pašnodrošināšanās sistēmu ar maksimālu sabiedrības iesaisti drošības veicināšanā. Vienlaikus Baltijas valstis īstenoto arī sabiedrības noturību (*resilience*) veicinošas darbības, ieskaitot zināmus centienus uzlabot krievu tautības kopienu integrāciju un veicināt sabiedrības kritisko domāšanu dezinformācijas ietekmes mazināšanai. Tā, piemēram, Igaunijā 2015. gadā ēterā tika laists ilgi gaidītais pirmais tikai krievu valodā raidošais vietējā satura televīzijas kanāls, bet Latvijā 2014. gadā tika izveidots NATO Stratēģiskās komunikācijas ekselences centrs cita starpā Krievijas propogandas analīzei gan vietējām vajadzībām, gan NATO kolektīviem mērķiem. Tomēr kamēr netiek efektīvi risināts nepilsoņu jautājums, kas joprojām ir Krievijas „tautiešu politikas” galvenā iespēju augsne, varētu pieņemt, ka pārējie pasākumi ir salīdzinoši maznozīmīgi.

Cīnoties par maksimālu sabiedroto solidaritāti, ne vien tika palielināti aizsardzības tēriņi, izpildot NATO finasiālās sastības, bet arī netika pārtraukta dalība starptauriskās misijās, tādējādi izpildot solidarizēšanās saistības attiecībā uz citiem sabiedrotajiem. Tā 2015. gadā Baltijas valstu militārie spēki bija iesaistīti visās pašreizējās NATO misijās - NATO misijā „*Resolute Support*” Afganistānā, NATO operācijās Kosovā un Turcijā, kā arī vairākās ANO un ES misijās. Igaunijas spēki piedalījās septiņās ārvalstu misijās ar 154 karavīru kontingentu, Lieuva sešās ar 100 karavīriem un Latvija trīs ar aptuveni 50 karavīru kontingentu¹⁸². Turklāt BALTBAT sastāvā visas trīs valstis kopīgi papildina NATO Reaģēšanas spēkus¹⁸³.

¹⁷⁹Sargs. (2015). Rezerves karavīru mācības Latvijā varētu notikt jau gada beigās; iesaucamo skaitu vēl precizē. Sargs, militārs žurnāls.

<http://www.sargs.lv/Zinas/Latvija/2015/03/02-01.aspx#lastcomment>

¹⁸⁰Krieviņš, R. (2016). *Valsts aizsardzības mācība – interesanta, bet skolās nav plaši izplatīta*. Latvijas Sabiedriskie Mediji.

<http://www.lsm.lv/raksts/latvija/zinas/valsts-aizsardzibas-maciba--interesanta-bet-skolas-nav-plasi-izplatita.a171936/>

¹⁸¹The Baltic News Network. (2016). *Lithuania issues civilian guide to recognise Russian military equipment*.

<http://bnn-news.com/lithuania-issues-civilian-guide-to-recognise-russian-military-equipment-153798>

¹⁸²Sargs. (2017). *Igaunijas un Lietuvas karavīri turpinās dienestu ārvalstu operācijās un sabiedroto spēku formējumos*. Sargs, militārs žurnāls.

<http://www.mod.gov.lv/Sargs/Zinas/Baltija/2014/12/30-02.aspx#lastcomment>

¹⁸³Szymański, P. (2015). *Between continuation and adaptation: The Baltic states' security policy and armed forces*.

<https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2015-11-24/between-continuation-and-adaptation-baltic-states-security>

Līdz ar to kopš Ukrainas krīzes Baltijas valstu aizsardzības rīcībpolitika ir bijusi taktiski vērsta uz lokālu vājo punktu novēršanu zemākā līmeņa konfliktu izraisīšanās iespēju minimizēšanai, apgrūtinot oponenta brīvu sauszemes un gaisa telpas šķērsošanu. Palielinot militārpersonu skaitu, reaģēšanas ātrumu un atbildes reakcijas spēku ar smago bruņutehniku, Baltijas valstis pastiprināja spēju patstāvīgi tūlītēji risināt sub - konvenciālas provokācijas vai saspīlējumus, vienlaikus ar īstenotajiem pasākumiem arī stiprinot „noturēšanās” kapacitāti pilna apmēra konvenciāla konflikta gadījumā. Tā kā šādā situācijā lielformāta atbilde galvenokārt būtu atkarīga no sabieroto ātrās reaģēšanas spēkiem un sekojošajiem papildspēkiem, Baltijas valstīs īsteno arī uzņemošās valsts atbalsta pasākumus un ASV finansētās Eiropas iedrošināšanas iniciatīvas ietvaros tiek veikti uzlabojumi Baltijas valstu uzņemšanas spējās.

Pirmkārt, notiek darbs pie militāro objektu modernizēšanas un paplašināšanas multinacionālo kaujas brigāžu un smagās bruņu tehnikas izvietojumam. Kopā ar palielinātajiem nacionālajiem aizsardzības tēriņiem, ASV Kongress atvēlēja 175 miljonus ASV dolāru EII ietvaros Austrumeiropas valstu atbalstam. No līdzekļiem tiek galvekomārt modernizētas Baltijas valstu militārās aviobāzes Šauļos (Lietuvā), Lielvārē (Latvijā) un (Āmari) Iganijā, kā arī sauszemes spēku militārās bāzes Pabradē (Lietuva), Rukla (Lietuva), Ādaži (Latvija)¹⁸⁴, Kuusalu (Igunija), Tapa (Igaunija) papildinot to iespējas, rekonstrējot kazarmas, būvējot ekipējuma un munīciju noliktavas un paplašinot militāro treniņu teritorijas¹⁸⁵.

Otrkārt, paplašinātās klātbūtnes spēku uzņemšanas sagatavošanās posmā tika īstenota pastiprināta sadarbība komandu un vadības struktūru līmenī starp uzņemošo valsti un multinacionālo brigāžu dalībvalstīm¹⁸⁶, regulāri apmainoties ar militārpersonu vizītēm. Un, treškārt, ir veikta valstu juridiskā ietvara pielāgošana ārvalstu kontingentu uzņemšanai un sadarbībai ar vietējiem spēkiem. Tā šobrīd faktiski visas trīs valstis ir pabeigušas divpusējo sadarbības līgumu ar ASV par militārpersonu kontingenta juridisko statusu uzņemošajā valstī, zināmu kā SOFA (*Status of Forces Agreement*), ratifikāciju¹⁸⁷ un Latvija ir veikusi grozījumus likumā „Par ārvalstu karaspēka statusu Latvijas Republikā”, legalizējot sabiedroto

¹⁸⁴Dienas bizness.(2016). *Arčers un Merks saņēmuši 8 miljonus eiro no NATO būvdarbiem Ādažos un Lielvārde*.
<http://www.db.lv/ipasums/buve/arcers-un-merks-sanemusi-8-miljonu-eiro-no-nato-buvdarbiem-adazos-un-lielvarde-443796>

¹⁸⁵Szymański,P.(2015). *Between continuation and adaptation: The Baltic states' security policy and armed forces*.
<https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2015-11-24/between-continuation-and-adaptation-baltic-states-security>

¹⁸⁶Aizsardzības ministrija. (2017). *Latvijā darba vizītē ierodas Kanādas bruņoto spēku pārstāvji* .
http://www.mod.gov.lv/lv/Aktualitates/Preses_pazinojumi/2016/09/01-02.aspx

¹⁸⁷LETA. (2017). *Estonia-US defense cooperation agreement passes 1st reading in parl*.
http://www.leta.lv/eng/defence_matters_eng/defence_matters_eng/news/EF5467EF-2F9F-4EAC-BE26-10FE58ABE2AF/

spēku uzturēšanos un pārvietošanos valsts teritorijā¹⁸⁸. Vienlaikus arī Lietuvā un Igaunijā ir veikti likumu grozījumi, lai efektīvizētu lēmumu pieņemšanas procesu krīzes situācijās¹⁸⁹.

Īsumā pievēršoties skaitļiem, var secināt, lai arī Baltijas valstu sadarbība drošības jomā ir diezgan fragmentēta, to kopējā militārā kapacitāte varētu veidot aptuveni 26 000 bruņoto spēku karavīru un 16 000 zemessargu, kā arī aptuveni 10 000 rezervistu. Smago bruņojumu šobrīd veido aptuveni 300 kaujas mašīnas, pārdesmit pret tanku sistēmas, aptuveni piecas pretgaisa raķešu aizsardzības sistēmas, 30 mīnu meklētāji un patruļas kuģi un aptuveni desmit transportēšanas lidaparāti¹⁹⁰, kas kopumā joprojām ļauj klasifēt Baltijas valstu kontingentu kā viegli bruņotu. Līdz ar to pēc racionalitātes principa Baltijas valstu militārās atturēšanas rīcībpolitikas nenoliedzami tika vērstas militārās gatavības maksimālai paaugstināšanai, veicinot ticamību tik daudz, cik tas ir iespējams pie nesamērīgi liela spēka samēra atšķirībām ar Krievijas Rietumu kara apgabala spējām. Tādēļ stabilitātes aspekts Baltijas valstu militārajā plānošanā īsti nav relevant, bet drīzāk atkarīgs no kopējā NATO politiskā kursa.

Šādā perspektīvā skatoties, NATO un Baltijas valstu faktiskos tūlītējās reaģēšanas spēkus šobrīd veido nacionālie bruņotie spēki (un zemessardze), daudznacionālie kaujas bataljoni un ASV rotas lieluma kaujas grupas vienības. Pēdējie divi ir vienīgie nepārtraukti izvietotie sabiedroto spēki Baltijas valstīs, tātad arī Krievijas pierobežā, kā kopējais daudzums veido mazāk par 4000 karavīru. Kopā ar nacionālajiem kontingentiem tie veido aptuveni 30 000 karavīru militāros spēkus, kam relatīvi īsā laikā varētu pievienoties ASV kaujas grupas spēki un multinacionālā bataljona spēki no Polijas un SARV, papildinot kontingentu ar vēl 7 tūkstošiem labi bruņotu karavīru. Šādā perspektīvā skatoties, 37 000 karavīru kontingents iepretim zīmīgi lielākajam NATO kopējam militārajam potenciālam liecina par NATO militāro taktiku, kas neietver lielu spēju koncentrāciju gar iedomāto frontes līniju. Turklāt ar esošo skaitu NATO un Baltijas valstu spēki objektīvi nerada draudus nedz Krievijai kopumā, pat ne Rietumu kara apgabalam atsevišķi, tādējādi tiek nodrošināta relatīva militārā stabilitāte.

Līdz ar to var secināt, ka esošais NATO reģionālo spēku izvietojums kopumā sekmē alianses apņēmības un atturēšanas postulāta ticamību un palielina arī reģiona faktiskās kaujas spējas zema kalibra konflikta situācijā, kamēr neizdara īpašu spiedienu uz oponenta drošības pozīcijām. Kā Baltijas valstu un NATO īstenotās darbības rakturo Igaunijas aizsardzības

¹⁸⁸Saeima. (2017). *Pilnveido Latvijas armijas sadarbību ar sabiedrotajiem*.

<http://www.saeima.lv/lv/aktualitates/saeimas-zinas/25876-pilnveido-latvijas-armijas-sadarbibu-ar-sabiedrotajiem-nato-un-es>

¹⁸⁹Szymański, P. (2015). *Between continuation and adaptation: The Baltic states' security policy and armed forces*.

<https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2015-11-24/between-continuation-and-adaptation-baltic-states-security>

¹⁹⁰Turpat

ministrs Marguss Tsahkna (*Margus Tsahkna*): „ Tas ir ieguldījums mūsu aizsardzības spēju paaugstināšanā. Mums ir zināmu laiku ir jāspēj patstāvīgi noturēties līdz brīdim, kad ierastos lielāki sabiedroto spēki. Tomēr mēs ceram, ka savaldīšana ar patstāvīgiem Aizsardzības spēkiem un reālu sabiedroto spēku klātbūtni ir pietiekami spēcīga, lai Krievija negribētu izmēģināt savu spēku pret mums¹⁹¹ ”.

3.1.5. NATO militārās atturēšanas stratēģijas kopsavilkums un nākotnes perspektīvas

Analītiski pievēršoties NATO un Baltijas valstu trīs gadu garumā īstenotās militārās gatavības kāpināšanas pasākumu apskatam, var secināt, ka NATO līdzšinējā militārā atturēšanas taktika tika drīzāk realizēta tā, lai nevis nodrošinātu oponenta mērķu noliegšanu caur tiktāl palielinātu militāro klātbūtni Austrumu pierobežā, kas neradītu šaubas par spēju savaldīt Krievijas Rietumu kara apgabala bruņotos spēkus, bet gan tā, lai, kāpinot faktisko militāro klātbūtni pie iedomātās frontes līnijas, tiktu sniegts pietiekami nozīmīgs atbalsts vietējiem spēkiem ne vien caur multinacionālu simbolismu, bet ar nelielu, bet efektīvu formējumu palīdzību tiktu veicināta Baltijas valstu praktiska sub-konvenciālu konfliktu apslāpēšanas kapacitāte.

Skaitļi rāda, ka NATO vairāku pakāpju atbildes reakcijas sistēmā pirmajā, tas ir, ātrākajā reaģēšanas līmenī kopskaitā ar vietējiem spēkiem varētu būt aptuveni 37 000 karavīru liels karaspēks, kas nelielos formējumos ir izvietots vairākās vietās reģionā. Tā kā skaitlis faktiski sakrīt arī ar Rand korporācijas piedāvāto septiņu brigāžu lielumu (35 000 karavīri), ar ko būtu jāpietiek, lai liegtu Krievijai iespēju īstenot limitētas karadarbības scenārijus, var pieņemt, ka šāds kontingents nozīmīgi pastiprina Baltijas valstu iespējas novērst zemas intensitātes konfliktu un ļauj novilcināt laiku līdz otrā līmeņa spēku ierašanās brīdim, faktiski liedzot iespēju agresoram īstenot *coup de main* ofensīvu un sasniegt ātru un graujošu uzvaru. Turklāt visu pirmā līmeņa atbildes spēku piesaiste gandrīz automātiski nozīmētu domino efektu, kā rezultātā tiktu iesaistīti arī NRS un ASV Armijas Eiropā kontingents ar bruņojumu, papildinot sākotnējo sastāvu par vēl 60 000 - 70 000 karavīriem.

Vienlaikus, lai arī NATO militārā atturēšana ietver oponenta mērķu liegšanas elementus, kas varētu ļaut izvairīties no zem konvenciāla konflikta, kopumā NATO atturēšanas taktika drīzāk balstās atturēšanā caur soda mēru, pastiprinot atbildes reakcijas spēku atbilstoši konflikta intensitātei pieaugumam. Šāda spēka konfigurācija paredz

¹⁹¹Sargs. (2017). *Igaunija par 60 miljoniem eiro iegādāsies lielkalibra munīciju*. Sargs, militārs žurnāls <http://www.sargs.lv/Zinas/Baltija/2017/02/13-01.aspx#lastcomment>

nepieciešamības gadījumā piesaistīt arī trešā līmeņa papildspēkus, proti, sabiedroto valstu bruņotos spēkus, kam teorētiski būtu jāattur oponentus arī no konvencionāla kara izraisīšanas Baltijas valstīs NATO izteiktā kopējā militārā pārkuma dēļ.

Tomēr, kā apgalvo eksperti¹⁹², konvencionāla scenārija risinājumam NATO rīcībpolitikai pagaidām trūkst pilnīgas ticamības vairāku aspektu dēļ, kas aliansei būs politiski jārisina priekšdienās.

Pirmkārt, kā tika noskaidrots, komplicētā loģistika joprojām neļauj ātri nogādāt liela apmēra militāros konvojus līdz galamērķim. Ceļā tiek pavadīts pārāk ilgs laiks, kas konvencionāla kara gadījumā, iespējams, būtu izšķirošais aspekts, jo priekšplāna spēki nav paredzēti cīņai, bet laika iegūšanai, kura var nepietikt, lai sagaidātu sabiedroto otrā līmeņa Reaģēšanas spēkus vai trešā līmeņa sekojošos papildspēkus.

Otrkārt, kā skaidro analītiķi¹⁹³, pagaidām nav izstrādāts efektīvs risinājums Krievijas pieejas ierobežošanas un reģiona bloķēšanas iespēju mazināšanai. Pilna apmēra konvencionāla kara gadījumā pastāv liela varbūtība, ka ne tikai trešās līnijas spēki, bet arī Reaģēšanas spēki un SĀRV nenonāks līdz Baltijas valstīm, jo gaisa telpu, Baltijas jūru un Suvalki koridoru kontrolē Krievijas raķešu sistēmas. Balstot atturēšanu galvenokārt soda mērā un paļaujoties uz atbildes reakcijas pastiprināšanas stratēģiju, ir nepieciešama komplicēta garantēta pieejas stratēģija (*assured access strategy*), kas ļautu efektīvi kombinēt gaisa un jūras spēku atbalstu no ārpus notikumu „teātra” lokācijas.

Lai to īstenotu, kā skaidro Martins Zapfe (*Martin Zapfe*) un Maikls Karls Has (*Michael Carl Haas*), Stratēģisko pētījumu centra globālās drošības komandas pētnieki, ir nepieciešamas strukturālas izmaiņas NATO Eiropas dalībvalstu bruņoto spēku komplektācijā un NATO operacionālajā plānošanā¹⁹⁴.

Pašlaik NATO Eiropas dalībvalstu militāro spēku struktūra balstās drīzāk konkrētos elementos, kamēr, piemēram, ASV praktizē starpnozaru pilna apmēra kara vešanas taktiku, kas varētu kalpot par pamatu efektīvas NATO konvencionālas atbildes stratēģijas izstrādei. Tomēr Eiropas valstu vēlme iesaistīties šādas līmeņa ambīcijā ir apšaubāma, jo uztvere attiecībā uz Krieviju kā draudu NATO ir atšķirīga. Daži sabiedrotie uzskata, ka Krievija ir oportūnists un var tikt atturēta ar relatīvi efektīviem pirmā līmeņa NATO atbildes spēkiem, kamēr citi sabiedrotie dienvidos saredz lielāku apdraudējumu NATO dienvidos, kā risināšanai nav nepieciešama dārga masveida militārās kapacitātes celšana. Tikmēr citi sabiedrotie, kā Vācija un Francija, ir gatavi bloķēt jebkuru ar integrētas atbildes stratēģijas izstrādi saistītu

¹⁹²Zapfe, M., Haas, M. (2016) *Access for Allies?* The RUSI Journal, (Vol.161, Issue 3). p.38

¹⁹³Turpat

¹⁹⁴Ringsmose, J., Rynning, S. (2017) *Now for the Hard Part: NATO's Strategic Adaptation to Russia*. Survival (Vol. 5 Issue 3), p. 135

iniciatīvu, jo šis būtu nozīmīgs solis izteikti ticamas atturēšanas virzienā. Par spītī aizsardzības nolūkiem, šādam gājienam būtu provokatīvs raksturs, tādēļ palielinātos risks nonākt militārā konfrontācijā ar Krieviju¹⁹⁵.

Sabiedroto dalīto attieksmi atspoguļo arī NATO plānošanas dokumenti atbildei uz dažādiem konflikta scenārijiem (*Graduated Response Plans*) dažādos alianses reģionos, tostarp arī austrumu flangā. Kā skaidro eksperti, operacionālie plāni ietver diezgan detalizētu koncepciju par SĀRV pielietojumu, taču ir visai nekonkrēti attiecībā uz sekojošajiem spēkiem¹⁹⁶.

Turklāt pielāgotas starpdisciplināras pieejas ar augstu sadarbības un koordinācijas līmeni trūkuma dēļ, NATO šobrīd nav izstrādāts arī mūsdienām piemērots pieejas nodrošināšanas koncepts, tādēļ nav pilnīgi skaidrs, kādā veidā sabiedroto sekojošie spēki, pat, ja pieņem, ka tādi tiktu nokomplektēti, varētu šķērsot Krievijas pieejas ierobežošanas un reģiona bloķēšanas zonu.

Lai nodrošinātu pilnībā garantētu piekļuvi, būtu nepieciešams attīstīt ofensīvu stratēģiju, kas ietvertu kapacitāti veikt uzbrukumus oponenta teritorijas dziļumā pa oponenta kritiskajiem militārās infrastruktūras objektiem, transporta mezgliem, komand un vadības centriem, eventuāli novājinot oponenta aizsardzības sistēmas un pilnīgi iznīcinot lieguma spējas. Tomēr stratēģijas izstrāde un spēju savstarpejās integritātes uzlabošana vēl vairāk palielinās NATO kopējo konvencionālo pārākumu, tādēļ kļūtu par objektīvu draudu Krievijas drošībai¹⁹⁷, kamēr nozīmīgi pastiprinātu alianses reģionālo konvencionālo ticamību.

Pēdējie divi NATO samiti savā ziņā ir viesuši perspektīvas integrētas konvencionālās atturēšanas pieejas attīstībai. Varšavas samita *communiqué* ir teikts, ka NATO attīstīs „pilna spektra nepieciešamās spējas, lai atturētu un aizstāvētos pret jebkuru potenciālo ienaidnieku un no jebkura veida draudiem, kas varētu apdraudēt aliansi no jebkuras puse¹⁹⁸”.

Viens no uzsāktajiem nozīmīgajiem darbības virzieniem ir pretgaisa raķešu aizsardzības pārklājuma uzlabošana NATO Eiropas teritorijā aizsardzības nolūkos. Kā rāda vēsture un citu valstu pieredze, ofensīvu un defensīvu kombinēta attīstīšana rada labāku atturēšanas rezultātu¹⁹⁹.

¹⁹⁵Ringsmose, J., Rynning, S. (2017) *Now for the Hard Part: NATO's Strategic Adaptation to Russia*. Survival (Vol. 5 Issue 3). p. 134

¹⁹⁶Turpat

¹⁹⁷Zapfe, M., Haas, M. (2016) *Access for Allies?* The RUSI Journal, (Vol.161, Issue 3). p.38

¹⁹⁸NATO. (2016). *Warsaw Summit Communiqué*.

http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133169.htm

¹⁹⁹Karako, T. (2016). *Looking East: European Air and Missile Defense after Warsaw*. Washington: Center for Strategic and International Studies.

<https://www.csis.org/analysis/looking-east-european-air-and-missile-defense-after-warsaw>

Varšavas samita rezultātā aizsardzības nolūkos tika aktivizēta Eiropā pirmā NATO sauszemes pretraķešu aizsardzības sistēma Rumānijā²⁰⁰. ASV krastaballastisko raķešu aizsardzības sistēmu *Aegis* ar spēju raidīt SM-3s tipa raķetes, ar ko neutralizēt ienaidnieka raidītas raķetes, būs nozīmīgs papildinājums šobrīd jau esošajiem pretraķešu aizsardzības elementiem, kā komand un kontroles centram Vācijā, četriem *Aegis* sistēmas nesējkuģiem Spānijas krastos, ASV armijas flotes transportējamai radaru sistēmai Turcijā. Turklāt šobrīd notiek papildus pretraķešu sistēmas platformas izbūve arī Polijā,²⁰¹ kas ir raisījusi zīmīgas ASV un Krievijas domstarpības²⁰².

Tomēr, kā apgalvo eksperti un norāda NATO pārstāvji²⁰³, esošās pretraķešu aizsardzības sistēmas Eiropā, ieskaitot Rumāniju un Poliju, neko daudz nevar līdzēt Krievijas ofensīvajām raķešu spējām un zemūdens raķešu sistēmām. Turklāt sistēmas nav piemērotas tik zema lidojuma raķešu neutralizēšanai, kā *Iskander* un *Kalibr*²⁰⁴, par spīti Krievijas apgalvojumiem par pretējo. Līdz ar to nozīmīgai aizsardzības uzlabošanai ir nepieciešams 360 grādu rādiusa pārklājums ar dažāda tuvuma objektu uztveri, kas nosegtu visu Eiropas teritoriju, tostarp Austrumeiropu, lai sekmīgi atbildētu Krievijas bloķēšanas spējām, kas ir izvietotas Kaļiņingradā, Krievijas Rietumu kara apgabalā, Baltkrievijā un Melnajā jūrā - teritorijās no Arktikas līdz Sīrijai. Taču, tā kā šādas aizsardzības sistēmas izveide nozīmīgi mazinātu Krievijas reģionālās stratēģiskās priēšrocības, manevrs tiktu neapšaubāmi uztverts kā provokatīvas.

Kokrētu ballastisko pretraķešu aizsardzības sistēmu projektu īstenošana Rumānijā un Polijā ir labs sākums, tomēr, lai ticami nodrošinātu pašlaik izvietoto sabiedroto vienību aizsardzību, atvieglotu ātrās reaģēšanas spēku ierašanos, nodrošinātu kustības brīvību NATO Eiropas teritorijā un sarežģītu Krievijas ne – stratēģisku raķešu uzbrukuma iespējas, ir nepieciešami tālāki soļi, pārveidojot fragmentētās Eiropas gaisa aizsardzības sistēmas par pilntiesīgu Integrētu gaisa un pretraķešu aizsardzības (*Integrated Air and Missile Defense*) sistēmu, kam šobrīd nav konsensusa sabiedroto vidū. „Daudziem ir bažas par šāda projekta attīstību un nav vēlmes izaicināt Krieviju šajā sakarā²⁰⁵,” skaidro Tomas Karako (*Thomas*

²⁰⁰Turpat

²⁰¹Browne, R. (2016). *U.S. launches long-awaited European missile defense shield*. CNN News Agency.
<http://edition.cnn.com/2016/05/11/politics/nato-missile-defense-romania-poland/>

²⁰²Bermant, A. Sutyagin I. (2017). *Does NATO Missile Defense Have a Future?* The National Interests.
<http://nationalinterest.org/blog/the-buzz/does-nato-missile-defense-have-future-18617>

²⁰³Brown, R. (2017). *U.S. launches long-awaited European missile defense shield*. CNN Politics.
<http://edition.cnn.com/2016/05/11/politics/nato-missile-defense-romania-poland/>

²⁰⁴Karako, T. (2016). *Looking East: European Air and Missile Defense after Warsaw*. Washington: Center for Strategic and International Studies.
<https://www.csis.org/analysis/looking-east-european-air-and-missile-defense-after-warsaw>

²⁰⁵Karako, T. (2016). *Looking East: European Air and Missile Defense after Warsaw*. Washington: Center for Strategic and International Studies.
<https://www.csis.org/analysis/looking-east-european-air-and-missile-defense-after-warsaw>

Karako), vecākais pretraķešu aizsardzības programmas pētnieks Stratēģisko un starptautisko pētījumu centrā.

Līdz ar to ofensīvu starpdisciplināro sadarbības tīklu attīstīšana aizsardzības nolūkos un attiecīgu operacionālo stratēģiju izstrāde, kā arī defensīvu avancētu gaisa telpas drošības pielāgojumu veikšana ir NATO ilgtermiņa atturēšanas politikas jautājums, kas, sasniedzot izteikti pārāku militārās gatavības līmeni, saskaņā ar Paula Huta piedāvāto skalu, nenoliedzami vairotu alianses atturēšanas ticamību arī konvencionālas sadursmes scenārijam, taču, kā tika norādīts arī teorijā, radītu nenovēršamu apdraudējumu situācijas militārajai stabilitātei attiecībā uz Krieviju un iekustinātu drošības dilemmas situāciju.

3.2. Stabilitātes aspekts NATO un Baltijas valstu atturēšanas politikā no diplomātiskās perspektīvas

NATO un Baltijas valstu līdzšinējā atturēšanas militārā politika, kā tika noskaidrots, lai arī objektīvi nav bijusi tendēta mainīt reģionālā spēka līdzsvara kopainu, tā dažu gadu laikā ir palielinājusi NATO militāro spēku ar proporcionāli *vairāk - nekā - līdzvērtīgu* dinamiku Eiropā un pie Krievijas austrumu robežas - Baltijas valstīs. Šādā kontekstā, aktīvi īstenojot militārus drošības un aizsardzības pasākumus atturēšanas ticamības nolūkos, aktualizējas nepieciešamība pēc relevantas diplomātijas²⁰⁶, kā to paredzēja Harmela doktrīnas politiskā dimensija, lai ar atbilstošu pieeju pārrunu procesam mazinātu militārās implikācijas stabilitātes nolūkos, kā to norādīja Pauls Huts sekmīgas attālinātās atturēšanas priekšnoteikumu analīzē.

3.2.1. NATO diplomātija Ukrainas krīzes drošības situācijas izmaiņu kontekstā

Ukrainas pēckrīzes posmā NATO sākotnējā diplomātiskā nostāja visai skaidri demonstrēja stingru ziņu attiecībā uz Krimas aneksiju - NATO to uztvēra kā Eiroatlantiskās drošības apdraudējums, kas netiks akceptēts un šāda izpausme netiks tolerēta alianses teritorijā.

Mazāk nekā mēnesi pēc Krimas aneksijas 2014. gada aprīļa NATO ārlietu ministru sanāksmē sabiedrotie kopīgi vienojās nosodīt un neatzīt teritorijas pievienošanu, izteica prasību pēc Krievijas militāro darbību tūlītējas pārtraukšanas Ukrainā un sarunu uzsākšanas par politisko konflikta neregulējumu, kā ietvaros pirmo reizi nozīmīgu starptautisku drošības līderību uzņēmas Vācija²⁰⁷. Sanāksmē NATO ģenerālsekretārs Jens Stoltenbergs nodēvēja

²⁰⁶Kuhn, U. (2016). *What's Missing as NATO Rearms Its Eastern Flank? Diplomacy*. Defence One. <http://www.defenseone.com/ideas/2016/06/nato-russia-arms-buildup-diplomacy/128743/>

²⁰⁷Speck, U. (2015). *German Power and the Ukraine Conflict*. Washington: Carnegie Endowment for International

Krievijas darbības „par nepieņemamām, kā rezultātā turpmākā NATO un Krievijas sadarbība nav iespējama iepriekšējā formātā²⁰⁸”. Līdz ar to 2014. gada 1. aprīlī tika apturēta jebkāda militārā un civilā sadarbība ar Krieviju, kas, pirmkārt, pārtrauca kopīgu militāri civilo projektu izpildi Afganistānā²⁰⁹. Vienlaikus vēl pirms alianses kopīgā lēmuma, daudzas NATO valstis individuāli jau bija atteikušās no militārās sadarbības ar Krieviju. Tā, piemēram, Vācija apturēja ar aizsardzības jomu saistīto eksportu uz Krieviju, Francija atteicās no kopīgām mācībām un vēlāk arī no *Mistral* projekta²¹⁰, tostarp arī trīs Baltijas valstis pārtrauca sadarbību ar Krievijas bruņotajiem spēkiem un aizsardzības struktūrām.

Turklāt, lai praktiski apliecinātu NATO atbalstu Ukrainai, sabiedrotie vienojās intensificēt alianses sadarbību ar Ukrainu NATO - Ukrainas padomē²¹¹ un Individuālās partnerības (*Distinctive Partnership*) programmas ietvaros nosūtīt papildus ekspertus uz Kijevu, kas sniegtu atbalstu Ukrainas aizsardzības jomas reformēšanai²¹². Arī Baltijas valstis, apliecinot jautājuma īpašo aktualitāti, atvēlēja budžeta līdzekļus ekspertu nosūtīšanai uz Ukrainu gan Eiropas drošības un sadarbības organizācijas, turpmāk EDSO²¹³, ietvaros, gan individuāli²¹⁴.

Tomēr centrālais aizsardzības ministru padomes tikšanās diplomātiskais signāls ietvēra NATO - Krievijas padomes (NKP) darbības apturēšanu, kas kopš tās dibināšanas 2002. gadā ir bijusi galvenais pušu konsultāciju, sadarbības, kopromisu un kopīgu lēmumu pieņemšanas formāts²¹⁵. Komunikācija netika pārtraukta pilnībā, atstājot atvērtus militāros kanālus, lai izvairīties no militāriem pārrautumiem, taču politiskā līmenī oficiālas tikšanās vairs netika pieļautas.

Šajā laikā tika iedarbināti arī citi spiedina mehānismi attiecībā uz Krieviju. Neilgi pēc Ukrainas krīzes izraisīšanās NATO dalībvalstis individuāli, piemēram, ASV²¹⁶ un

Peace

<http://carnegieeurope.eu/2015/03/26/german-power-and-ukraine-conflict-pub-59501>

²⁰⁸Croft, A. (2014). *NATO Suspends Cooperation with Russia Over Crimea Annexation*. The Huffington Post. http://www.huffingtonpost.com/2014/04/01/nato-russia-cooperation_n_5069887.html

²⁰⁹Turpat

²¹⁰FRANCE 24. (2014). *France suspends „most” military cooperation with Russia*.

<http://www.france24.com/en/20140321-france-suspends-most-military-cooperation-with-russia-le-drian>

²¹¹NATO. (2014). *Statement by NATO Foreign Minister*.

http://www.nato.int/cps/ru/natohq/news_108501.htm

²¹²Croft, A. (2014). *NATO Suspends Cooperation with Russia Over Crimea Annexation*. The Huffington Post.

http://www.huffingtonpost.com/2014/04/01/nato-russia-cooperation_n_5069887.html

²¹³BC. (2015). *Latvian government allocates EUR 43, 860 to send experts to Ukraine*. The Baltic-Course News Agency

<http://www.baltic-course.com/eng/finances/?doc=103542>

²¹⁴DELFI By Lithuanian Tribune. (2015). *Lithuania to send experts to Ukraine's Defence Ministry*.

<http://en.delfi.lt/central-eastern-europe/lithuania-to-send-experts-to-ukraines-defence-ministry.d?id=67761696&com=1®=0&no=0&s=2>

²¹⁵NATO. (2017). NATO – Russia Council.

http://www.nato.int/cps/it/natohq/topics_50091.htm

²¹⁶The White House. (2014). *Executive Order -- Blocking Property of Certain Persons Contributing to the Situation in Ukraine*. The White House Official Webpage.

Kanāda²¹⁷, un arī citas dalībvalstis tādu platformu ietvaros kā ES²¹⁸, demonstrēja attieksmi ar spēka diplomātijas palīdzību, ieviešot ekonomiskās sankcijas, ceļošanas ierobežojumus, režīmam pietuvinātu personu noguldījumu un īpašumu bloķēšanu. Sankcijas pildināja arī starptautisks politisks spiediens. 2014. gada maijā Krievijas dalība tika apturēta „bagāto valstu klubīnā” G8, kur sešas no šobrīd septiņām valstīm ir NATO dalībvalstis, skaidrojot, ka lielvaras darbības Ukrainā nav savienojamas ar grupas kopīgo pārliecību un atbildību²¹⁹, kā rezultātā Krievija tika politiski izolēta un ekonomiski novājināta.

Nākamais nozīmīgs diplomātiskais žests nāca Velsas samita priekšvakarā no ASV. 2014. gada septembrī Ukrainas krīzes kontekstā prezidents Baraks Obama ieradās Īgaunijā, kur ar simbolisku uzrunu vērsās pie Baltijas valstu līderiem to desmitajā NATO dalības gadā, apliecinot, ka „... mēs stingri stāvam kopā. Mēs aizstāvēsim mūsu NATO sabiedrotos un tas nozīmē ikvienu sabiedroto²²⁰.” Vizīte kļuva par nozīmīgu ASV nodoma apliecinājumu NATO sabiedrotajiem un skarbu ziņu Krievijai attiecībā uz tās darbību Ukrainā, kā to raksturoja mediji²²¹. Kā rezultātā arī NATO Velsas samita deklarācija vēlreiz apliecināja NATO nostāju attiecībā uz „agresīvajām darbībām Ukrainā²²²” un retorika formālo pozīciju ietērpā sekojošā apvākā – ja Krievija nepārtrauks destabilizēt Ukrainu, tā saskarsies ar turpmāku diplomātisko izolāciju, palielinātu ekonomisko spiedienu un pieaugošiem NATO drošības pasākumiem Austrumeiropā²²³.

Laika posmā no Velsas samita līdz pat Varšavas samita sagatavošanās posmam iestājās pilnīgs NATO - Krievijas formāta diplomātisko attiecību pārtraukums, kura laikā alianse strādāja pie Gatavības rīcības plāna īstenošanas. Šajā laikā pēc divu gadu ilgas negatīvas diplomātiskās stabilitātes, attiecībās iezīmējās pārmaiņas. Par spīti abu pušu diametrāli atšķirīgajiem uzskatiem attiecībā uz Minskas vienošanās izpildes gaitu, kā arī Krievijas iesaistei Sīrijas konfliktā sabiedroto spēkiem pretējā pusē, 2016. gada aprīlī NATO iniciēja atjaunot sarunas NATO – Krievijas Padomes ietvaros, lai pirms Varšavas samita

<https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2014/03/06/executive-order-blocking-property-certain-persons-contributing-situation>

²¹⁷Government of Canada. (2016). *Canadian Sanctions Related to Russia*.

<http://www.international.gc.ca/sanctions/countries-pays/Russia-Russie.aspx?lang=eng>

²¹⁸Baker, P., Myers, S. (2014). *Putin Recognizes Crimea Secession, Sefying the West*. The New York Times.

https://www.nytimes.com/2014/03/18/world/europe/us-imposes-new-sanctions-on-russian-officials.html?hp&_r=1

²¹⁹Cohen, T. (2014). *G8 becomes the G7 as leaders kick Russia out: It's not a big problem, says Putin's foreign ministe*. The Daily Mail Online.

<http://www.dailymail.co.uk/news/article-2588490/G8-G7-leaders-kick-Russia-Its-not-big-problem-says-Putins-foreign-minister.html>

²²⁰*Obama's Estonia Speech on Defending Ukraine From Russia* (2014)

<https://www.youtube.com/watch?v=PctIg9UIDzU>

²²¹Korte, G. (2014). *Obama visit to Estonia sends messge to Russia*. USA Today

<https://www.usatoday.com/story/news/politics/2014/09/02/obama-estonia-nato-summit/14951427/>

²²²NATO. (2014). *Wales Summit Declaration*.

http://www.nato.int/cps/ic/natohq/official_texts_112964.htm

²²³Keams, I. (2014). *NATO in Wales: Summit of missed opportunities*. European Leadership Network.

<http://www.europeanleadershipnetwork.org/nato-in-wales-summit-of-missed-opportunities-1913.html>

„politiskā dialoga kanālus turēt atvērtus²²⁴”. Ģenerāļsekretārs Soltenbergs paziņoja, ka „ NATO nevēlas konfrontāciju ar Krieviju, tadēļ paredz NATO - Krievijas padomes sanākumi vēstnieku līmenī²²⁵”.

Lai arī pirmā tikšanās atjaunotajā formāta izvērtās maz produktīvi, abām pusēm apmainoties ar viedokļa atšķirībām Ukrainas sakarā, Varšavas samitā tika nolemts zināma mērā atjaunot politisko komunikāciju ar Krieviju. NATO samita oficiālajā *communiqué* tika iekļauta sadaļa par nepieciešamību pēc „periodiska, fokusēta un nozīmīga dialoga NATO – Krievijas padomes ietvaros uz savstarpīguma principa²²⁶”. Nenoliedzamai par samita centrālo notikumu kļuva sabiedroto vienošanās pastiprināt drošības pasākumus alianses austrumu flangā, tomēr diplomātiski par zīmīgu signālu Krievijai kļuva deklarācijā iegrāmatotais aicinājums pievērsties pasākumiem, ar ko mazināt „pārpratumus, pārrēķināšanos un neparedzētu eskalāciju, kā arī palielināt pārredzamību un paredzamību²²⁷”. Kā NATO žestu raksturoja Karnegi fonda pētnieks Dominiks Jankovski (*Dominik Jankowski*), tas bija „ unikāls dialoga piedāvājums Krievijai²²⁸”.

Neilgi pēc samita tika noturēta atkārtota NATO – Krievijas padomes tikšanās, kurā Krievijai tika prezentēti Varšavas samita rezultāti ar norādēm uz sadarbības aicinājumu un piedāvāti vairāki risinājumi risku mazināšanai, lai sekmētu reģionālo stabilitāti.

Tā kā Krievijas bez brīdinājuma izsludinātas mācības (*snap exercise*) Baltijas valstu pierobežā un novērotāju iztrūkums virknē plānotu mācību Vīnes dokumenta nepilnību dēļ ilgstoši ir bijis būtisks alises reģionālās drošības jautājums „ NATO aicina Krievijas ekspertus uz katrām mācībām, Krievija tikmēr rīko neplānotas mācības ar desmitiem tūkstošu karavīru bez brīdinājuma²²⁹, kā to komentēja NATO ģenerāļsekretārs, NATO iniciēja uzsākt Vīnes dokumenta pilveidošanu. Vīnes dokuments šobrīd ir vienīgais militārās drošības mehānisms, kas regulē militārās aktivitātes Eiropā, taču pašreizējā dokumenta ietvars nereglamentē virkni Krievijas – NATO reģionālās spriedzes aspektu, un arī EDSO Atvērto debesu (*Agreement On Open Sky*) līgums ir visai limitēts²³⁰, tādēļ šo pamataktu modernizēšanā būtu nepieciešama, lai abpusēji nostiprināt kontroli pār savstarpējiem militāriem manevriem.

²²⁴Rettman, A (2016). *Nato battalions to defend Baltic states and Poland*. EUOBSERVER.
<https://euobserver.com/foreign/133809>

²²⁵Turpat

²²⁶NATO. (2016). *Warsaw Summit Communiqué*.
http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133169.htm

²²⁷Turpat

²²⁸Jankowski, D(2016). *NATO – Russia Relations in a Post Truth World*. Washington: Carnegie Endowment for International Peace.
<http://carnegieeurope.eu/strategieurope/67798>

²²⁹ALJAZZERA (2016). *Is Europe entering the new Cold war? What the leaders say: Jens Stoltenberg NATO Secretary General*.
<http://interactive.aljazeera.com/aje/2016/NATO-Baltics-EU-Russia/is-eastern-europe-entering-a-new-cold-war---what-the-leaders-say.html>

²³⁰Durden, T. (2017). *Russia Invites NATO To Take Part In Moscow Security Conference*. Zero Hedge.

Vienlaikus, balstoties savstarpīguma principā, arī no Krievijas atbilstoši tika gaidīts kāds uzticības līmeni vairojošs piedāvājums, piemēram, skaidrojums par Rietumu kara apgabala trīs jauno divīziju izvietošanu vai kāda cita caurredzamību veicinoša iniciatīva²³¹. Taču, lai arī Krievija izteica maznozīmīgu piedāvājumu saistītu ar transponderu lietošanu lidojumu laikā Baltijas gaisa telpā, lielvara nebija gatava iesaistīties situācijas risināšanā pēc būtības²³². Turklāt 2016. gadā Krievija arī noraidīja Latvijas piedāvājumu pēc divpusēja caurredzamības uzlabošanas līguma, kas paredzēja ieviest papildus vienu savstarpēju bruņojuma kontroles inspekciju un papildus vienu pierobežas zonas inspekciju²³³, savā ziņā signalizējot nevēlēšanos stiprināt savstarpēju uzticēšanos reģionālā līmenī.

Teorētiski pusēm NATO – Krievijas padomes ietvaros pavērās arī citas savstarpējas intereses sadarbības iespējas, piemēram, 1997. gada savstarpējo attiecību Pamakta ietvaros²³⁴.

Viens no sadarbības aspektiem tajā ir kopīga cīņa pret terorismu. Tomēr tā kā, piemēram, Sīrijā sabiedrotie ir iesaistīti kara darbībā pret *Deaesh* un vardarbīgo Sīrijas valdošo režīmu, kamēr Krievija konfliktā atbalsta prezidenta Bašara al Asada pozīcijas sadarbība ir faktiski bez fundamentālām pārmaiņām kādas no pusēm nostājā.

Pamataktis ietver iespēju arī militārās sadarbības īstenošanai, tomēr šobrīd abām pusēm uztverot oponenta darbības kā draudu, attīstība šajā virzienā ir maz ticama. Vienlaikus zināmas izmaiņas varētu potenciāli skart abu pušu pārtraukto sadarbību Afganistānā valsts drošības situācijas pasliktināšanās dēļ²³⁵.

Būtiska savstarpējas intereses sadarbības joma NATO – Krievijas kontekstā varētu būt kodolieroču izplatības mazināšana. Šajā sakarā ir jāatzīmē 2016. gadā Vācijas prezidenta Franka Valtera Šteinmeiera iniciatīva atjaunot Eiropas bruņojuma kontroles līgumu, papildinot to ar reģionāliem bruņojuma apmēra ierobežojumiem un citiem elementiem²³⁶, kas varētu tikt skatīts EDSO formātā, tādējādi diskusijā iesaistot Krieviju. Tomēr Krievijas 2016. gada izstāšanās no līguma un tās nevēlēšanās iesaistīties ieroču izplatības limitēšanas

<http://www.zerohedge.com/news/2017-03-06/russia-invites-nato-take-part-moscow-security-conference>

²³¹Jankowski, D.(2016). *NATO – Russia Relations in a Post Truth World*. Washington: Carnegie Endowment for International Peace.

<http://carnegieeurope.eu/strategieurope/67798>

²³²NATO.(2016). *Press conference by NATO Secretary General Jens Stoltenberg following a meeting of the NATO-Russia Council*.

http://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_134102.htm

²³³eng.lsm.lv (2017). *Russia turned down bilateral agreement proposal, says Defense Ministry*.Latvijas sabiedriskie mediji.

<http://eng.lsm.lv/article/defense/society/russia-turned-down-bilateral-agreement-proposal-says-defense-ministry.a227981/>

²³⁴Starchak,M. (2016). *NATO-Russia Council Relations: Too Frayed for Cooperation*. The Center for Polish – Russian Dialogue and Understanding.

<http://intersectionproject.eu/article/russia-world/nato-russia-council-relations-too-frayed-cooperation>

²³⁵Gorka, A. (2017). *US to Review Its Strategy in Afghanistan*. Strategic Culture Foundation Online Journal

<http://www.strategic-culture.org/news/2017/02/12/us-review-strategy-afghanistan.html>

²³⁶Turpat

diskusijās bez ultimāta attiecībā uz ASV pretraķešu sistēmu izvietošanu Eiropā, padara dialoga iespējas šajā sakarā sarežģītas.

Līdz ar to varētu pieņemt, ka visas trīs 2016. gadā noturētās NATO – Krievijas padomes tikšanās²³⁷ bija specifiski reģionāli virzītas tādēļ, ka pavēra vislielākās kopīgu interešu un sadarbības perspektīvas, kamēr Krievijas interese par šādu limitētu dialogu bija visai vāja. Tieši pretēji, ja NATO palielināja ātrās NRS karavīru skaitu līdz 40 000, Krievija masīvi palielināja karaspēku gar visu NATO robežu, ja NATO gadā īstenoja aptuveni 300 mācības, tad Krievija teju 4000²³⁸, turklāt iesaistoties kiberuzbrukumos, gaisa telpas noteikumu pārkāpumos un iejaucoties citu valstu vēlēšanās²³⁹, Krievija drīzāk izvēlējās ieturēt konfrontācijas un izaicināšanas pieeju, kā skaidro eksperti²⁴⁰.

2017. gada martā tika noturēta pēdējā padomes tikšanās, kur tika gaidīta kāda precizējoša informācija par plānotajām Krievijas un Baltkrievijas mācībām „Zapad 2017”²⁴¹. NATO atkārtoti aktualizēja nepieciešamību pēc savstarpējas uzticamības līmeņa paaugstināšanas, ņemot vērā Ukraina konflikta pieredzi, kad Krievijas mācības kalpoja militāras darbības aizsegam²⁴². Tomēr Krievija arī šajā sakarā neizrādīja interesi, joprojām neatklājot mācību vērienu, nepiekrītot sniegt plašāku informāciju vai uzaicināt starptautiskos novērotājus²⁴³, kā rezultātā Baltijas valstu nostāja kļuva vēl uzstājīgāka attiecībā uz sabiedroto klātbūtni. Īpaši asi ir izteikusies Lietuvas prezidente Daļa Gribauskaite, uzsverot, ka ir nepieciešams vēl vairāk pastiprināt ASV klātbūtni reģionā un izvietot papildus pastāvīgas ASV militārās vienības. Turklāt nesenās tikšanās laikā ar ASV jauno Aizsardzības sekretāru Džeimsu Matisu (*James Mattis*) prezidente paziņoja, ka „mums ir vajadzīgi visi nepieciešamie aizsardzības un atturēšanas līdzekļi (komentārs attiecībā uz *Patriot* raķešu sistēmas izvietošanu Baltijā)”²⁴⁴.

²³⁷NATO (2017). *NATO –Russia Council*.

http://www.nato.int/cps/it/natohq/topics_50091.htm

²³⁸Starchak, M. (2016). *NATO-Russia Council Relations: Too Frayed for Cooperation*. The Center for Polish – Russian Dialogue and Understanding.

<http://intersectionproject.eu/article/russia-world/nato-russia-council-relations-too-frayed-cooperation>

²³⁹Jankowski, D. (2016). *NATO – Russia Relations in a Post Truth World*. Washington: Carnegie Endowment for International Peace.

<http://carnegieeurope.eu/strategieurope/67798>

²⁴⁰Jankowski, D. (2016). *NATO – Russia Relations in a Post Truth World*. Washington: Carnegie Endowment for International Peace.

<http://carnegieeurope.eu/strategieurope/67798>

²⁴¹NATO. (2017). *Russia's top 5 myths about NATO*. Fact Sheet.

http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2017_05/20170515_1705-russia-top5-myths-en.pdf

²⁴²Jankowski, D. (2016). *NATO – Russia Relations in a Post Truth World*. Washington: Carnegie Endowment for International Peace.

<http://carnegieeurope.eu/strategieurope/67798>

²⁴³Strazdiņa, I. (2017). *Stoltenbergs: NATO sekos «Zapad 2017» un aizvien ir gatava aizstāvēt dalībvalstis*. Latvijas sabiedriskie mediji.

<http://www.lsm.lv/raksts/zinas/arzemes/stoltenbergs-nato-sekos-zapad-2017-un-aizvien-ir-gatava-aizstavet-dalibvalstis.a237775/>

²⁴⁴Harris, G. (2017). Jim Mattis, in Lithuania, Reaffirms U.S. Commitment to NATO

3.2.2. Baltijas valstis post - Ukrainas drošības diplomātija

Kopumā kopš Ukrainas krīzes Baltijas valstis politiski un diplomātiski ir meklējušas ciešāku kontaktu ar ASV militārās došības nolūkos.

Prezidenta Obamas administrācijas laikā notika aktīva apmainīšanās ar augsta līmeņa vizītēm, Baltijas valstīs uzņemot gan ASV prezidentu, gan viceprezidentu Džo Baidenu, kurš ar stingru atbalsta ziņu ieradās Rīgā Baltijas valstu neatkarības atgūšanas divdesmit piektajā gada dienā, gan ar izteiktu regularitāti uzņemot kongresmeņus. Tostarp Baltijas valstu prezidentiem, ārlietu ministriem un citām amatpersonām tiekoties ar ASV administrācijas pārstāvjiem Vašingtonā un citviet, tika nodrošināta visai spēcīga ASV aizsardzības saistību augsne attiecībā uz Baltijas valstīm, spēcīgi uzlabojot alianses reģionālo atturēšanas ticamību.

Savukārt 2016. gadā par ASV valsts prezidentu kļuvis Donaldam Trampam, Baltijas valstu un NATO kopumā kolektīvās aizsardzības attiecības ar ASV ir kļuvušas neskaidras. Jaunā prezidenta pozīcijas joprojām ir konsekventi pretrunīgas gan attiecībā uz Transatlantiskajām saistībām, gan Krieviju. No vienas puses, ir izskanējuši apgalvojumi, ka alianse ir novecojusi²⁴⁵ un NATO 5. panta saistības nav automātiski garantētas, turklāt Valsts sekretāra izvēle par labu vizītei Maskavā iepretim NATO sanāksmei, rada pamatotas bažas. No otras puses, ir sekojuši apliecinājumi, ka ASV ir stingra apņēmība attiecībā uz NATO un drošības garantijām Eiropā²⁴⁶. Šādu pozīciju, piemēram, prezidents Tramps apstiprināja arī atbildē Latvijas prezidenta apsveikumam par godu jaunā prezidenta inaugurācijai²⁴⁷.

Tomēr kā iezīmēja jaunā ASV līdera pirmā NATO samita uzruna, alianses kolektīvās aizsardzības saistības un austrumu sabiedrotie šobrīd nav ASV ārpolitiskās dienas kārtības prioritāte²⁴⁸.

Paredzot šādu iespēju, Baltijas valstis pašas laicīgi uzsāka darbu pie kontaktu veidošanas un situācijas izklāsta jaunās Baltā nama administrācijas locekļiem un pietuvinātām personām, uzturot Baltijas drošības jautājumu aktuālu.

Trīs valstu prezidenti ir tikušies ar viceprezidentu Maiku Pensu (*Mike Pence*) Minhenes konferencē, kur tika apstiprināts nelokāms un stingrs atbalsts aliansei. Tostarp ir

The New York Times.

<https://www.nytimes.com/2017/05/10/world/europe/jim-mattis-nato-us-lithuania.html>

²⁴⁵Faulconbridge, G., James, W. (2017). *Trump's offer to Russia: an end to sanctions for nuclear arms cut* – London Times. Reuters News Agency.

<http://www.reuters.com/article/us-usa-trump-russia-arms-deal-idUSKBN14Z0YE>

²⁴⁶Withnall, A. (2016). *Another Trump U-turn? President-elect says US is „Strongly committed” to Nato.*

<http://www.independent.co.uk/news/world/americas/donald-trump-nato-alliance-strongly-committed-u-turn-jens-stoltenberg-obsolete-a7435966.html>

²⁴⁷LETA/TVNET (2015). *Prezidents Vējonis smaidīgs ar kundzi pozē kopā ar Obamas ģimeni.* TVNET ziņu Aģentūra.

http://www.tvnet.lv/zinas/latvija/578209-prezidents_vejonis_smaidigs_ar_kundzi_poze_kopa_ar_obamas_gimeni

²⁴⁸President Trump full speech at NATO summit in Brussels. (2017).

<https://www.youtube.com/watch?v=L3JuowHGKs>

notikusi Baltijas valstu ārlietu ministru tikšanās Vašingtonā ar Valsts sekretāru Reksu Tilersonu (*Rex Tillerson*) un Aizsardzības sekretārs Džeims Matiss vizītē Lietuvā šī gada maijā uzsvēra ASV drošības saistību aktualitāti²⁴⁹.

Tomēr, kamēr attiecības ar prezidenta Trampa administrāciju un pašas administrācijas ārpolitiskās pozīcijas nav pilnībā nostabilizējušās, Baltijas valstis turpina strādāt pie lobija pozīciju stiprināšanas Vašingtonā. Viljams Pomeranzs (*William Pomeranz*), Kennan Krievijas mūsdienīgās pētniecības institūta direktora vietnieks, laikrakstam „*The Baltic Times*”, 2017. gada 12. janvāra numurā puda viedokli „Man šķiet, ka labākais veids, kā Baltija var aizstāvēt savas intereses un nodrošināt, ka tās tiek sadzirdētas, ir iegūt tik daudz draugu ASV Kongresā, cik tas maksimāli ir iespējams. Es neesmu pārliecināts, cik lielā mērā Donalds Tramps ieklausīsies vai neieklausīsies mazu Austrumeiropas valstu saucienos, bet viņš potenciāli varētu ieklausīties ASV likumdevējā”. Tā 2016. gada decembra nogalē uzreiz pēc prezidenta Trampa ievēlēšanas Baltijas valstīs ieradās ASV kongresmeņu delegācija ietekmīgā republikāņu senatora Džona Makeina (*John McCain*) vadībā. Vizītes laikā delegāti apliecināja, ka Baltijai nav no kā baidīties un uzsvēra, ka Vašingtonā tiks nogādāta ziņa par nepieciešamību uzturēt ASV militāro klātbūtni. Kā norāda Latvijas ārlietu ministrs Edgars Rinkēvičs, pēdējā laikā kongresmeņu un senatoru vizīšu biežums Latvijā, Lietuvā un Igaunijā ir palielinājies, kas ir sekmējis ASV pastiprinātu politisko uzmanību un praktisku atbalstu Baltijas valstīm²⁵⁰. Turklāt Baltijas valstu pozīciju stiprināšanā ASV ir iesaistīts gan diplomātisko korpus²⁵¹, gan ārvalstīs esošās diasporas, lai veidotu pilsoniskās sabiedrības labvēlīgi noskaņotu kontaktu tīklu²⁵².

3.2.3. ASV faktors NATO politikajās perspektīvās

Arī ASV un Krievijas attiecības, no kā lielā mērā būs atkarīga turpmākā alianses politiskā virzībā, jaunā prezidenta laikā NATO kontekstā līdz šim ir veidojušās haotiski. Lai atjaunotu kontroli pār kodolbruņošanu, Prezidents Tramps ir piedāvājis Krievijai noslēgt darījumu par ASV ekonomisko sankciju atvieglošanu, pretī saņemot Krievijas piekrišanu ierobežot kodolieroču izplatību. Taču šāda iespēja tika noraidīta, apgalvojot, ka ASV neciena

²⁴⁹BNS/TBT Staff. (2017). *US secretary of defense arrives in Lithuania*. The Baltic Times. http://www.baltictimes.com/us_secretary_of_defense_arrives_in_lithuania/

²⁵⁰TVNET. (2017). *Rinkēvičs aicina saglabāt nepārtrauktu rotējošo ASV karavīru klātbūtni Baltijas valstīs*. http://www.tvnet.lv/zinas/latvija/653852-rinkevics_aicina_saglabat_nepartrauktu_rotajosu_asv_karaviru_klatbutni_baltijas_valstis

²⁵¹Rettman. E. (2017). *EU diplomats warn US of Russian military threat*. EUOBSERVER. <https://euobserver.com/foreign/137153>

²⁵²Latvijas ārlietu ministra Edgara Rinkēviča uzruna „Latvijas ārpolitikas un drošības politikas gadagrāmata 2017” prezentācijas pasākumā. (2017. gada 18. janvāris).

Krievijas nacionālās intereses²⁵³, kamēr Krievija ir izteikusi piedāvājumu atjaunot sadarbību Afganistānā²⁵⁴.

Vienlaikus NATO un ASV attiecībās ar Krieviju ilgstoši „ir dziļas un noturīgas nesaskaņas²⁵⁵” ne vien Ukrainas sakarā, bet arī citos fundamentālos sadursmes jautājumos, kuros NATO līdz šim nav īstenojusi piekāpšanās darbības, taču turpmāko virzībspēcīgi ietekmēs ASV ieturētā politika.

Nesaskaņu pamatjautājums, kā skaidro Krievijas vēstnieks Eiropas Savienībā Vladimirs Čižovs²⁵⁶, kas būs jārisina ar diplomātijas palīdzību turpmāk, ir NATO paplašināšanās un sadarbības veidošana ar Krievijas interešu zonā esošām valstīm, ko Krievija uztver kā pazemojošu 1990. gada Berlīnes apvienošanas pārrunu solījuma par NATO nepaplašināšanos uz austrumiem no Berlīnes nemitīgu laušanu²⁵⁷. Kā rezultātā attiecības starp divām pusēm ir veidojušās uz sāncensības principiem.

Tomēr, kopš attiecību saasināšanās Ukrainas krīzes dēļ, par spīti Krievijas iebildumiem un nosodījumam, 2017. gadā Melnkalne tika uzņemta alianses sastāva. Tostarp Varšavas samita ietvaros 2016. gadā tika apliecināta apņemšanās stiprināt sadarbību ar Gruziju un Ukrainu un, kā arī atbalstīt Kaukāza valstu centienus pēc suverēna ārpolitiskā kursa izvēles²⁵⁸.

Ilgstoši nozīmīgas konfrontācijas jautājums ir bijis arī ASV pretraķešu aizsardzības sistēmu izvietošana Eiropā, ko Krievija dēvē par tiešu draudu tās drošībai un 1987. gada līguma par tuva un vidēja darbības rādiusa raķetēm (*Intermediate-Range Nuclear Forces Treaty*)pārkāpumu, jo tās potenciāli varētu sasniegt atbruņojoša vai ofensīva trieciena kapacitāti attiecībā uz Krieviju²⁵⁹.

Vienlaikus eksperti uzsver, ka problēma nav tik daudz saistīta ar aizsardzības sistēmu faktisko spēju, cik ar to, ka to izvietošana, piemēram, Austrumeiropā ir ASV atbalsts valstīm, kas vēsturiski ir bijušas Varšvas pakta pusē, tātad pakļaujas 1990. gada norunas noteikumiem.

²⁵³Phippen, J. (2016). *The Russian Retreat From a Post-Cold War Nuclear Deal*. The Atlantic.

<https://www.theatlantic.com/news/archive/2016/10/russia-cold-war-plutonium/502652/>

²⁵⁴Gorka, A. (2017). *US to Review Its Strategy in Afghanistan*. Strategic Culture Foundation Online Journal

<http://www.strategic-culture.org/news/2017/02/12/us-review-strategy-afghanistan.html>

²⁵⁵Rettman, A. (2016). *Nato battalions to defend Baltic states and Poland*. EUOBSERVER.

<https://euobserver.com/foreign/133809>

²⁵⁶Sebastian, T. (2016). *Bad times for East-West diplomacy: Interview with Vladimir Chizhov, Russian ambassador to the EU*. Deutsche Welle.

<http://www.dw.com/en/bad-times-for-east-west-diplomacy/a-19264987>

²⁵⁷Bermant, A., Sutyagin, I. (2016). *Does NATO Missile Defense Have a Future?* The National Interests.

<http://nationalinterest.org/blog/the-buzz/does-nato-missile-defense-have-future-18617>

²⁵⁸NATO. (2016). *Warsaw Summit Communiqué*.

http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133169.htm

²⁵⁹Kramer, A. (2016). *Russia Calls New U.S. Missile Defense System a 'Direct Threat'*. The New York Times.

<https://www.nytimes.com/2016/05/13/world/europe/russia-nato-us-romania-missile-defense.html>

Turklāt būtiski ir arī tas, kā šādu ASV sistēmu izvietojumu uztvertu Eiropā un pasaulē. Šis ir cieši saistīts ar Krievijas vadošo figūru psiholoģisko faktoru. Krievija baidās no savu spēka pozīciju mazināšanās, ja valdīs starptautisks priekšstats, ka pretraķešu sistēmas var pasargāt teju no jebkura Krievijas uzbrukuma, tostarp kodoltriecienu. Tā kā Krievijas ārpolitika balstās iebiedēšanā, cietīs Krievijas draudīgais tēls un Krievijas loma starptautiskajā sistēmā vēl vairāk samazināsies²⁶⁰. Tas savukārt varētu būt trieciens prezidenta Putina politiskajām ambīcijām un pozīcijām, ko nevajadzētu pietiekami nenovērtēt, kā to ilustrē CNN jaunā filma „*The Most Powerful Man in the World*”²⁶¹.

Tomēr par spīti iepriekšminētajam Rumānijā 2016. gadā ir aktivizēta pirmā Eiropā uz sauszemes bāzētā pretraķešu aizsardzības sistēma un Polijā to tiek plānots aktivizēt 2018. gadā²⁶², taču gala lēmums šajā sakarā būs lielā mērā atkarīgs no ASV jaunās vadības. Vienlaikus, tā kā joprojām nav skaidrs Baltā nama un Pentagona kurss attiecībā uz drošības garantijām Eiropā, par spīti daudzu ASV drošības jomas ekspertu spiedienam²⁶³, arī spekulētā iespēja izvietot *Patriot* raķešu sistēmu Baltijas valstīs, ko Lietuva un Polija gaidīja no Aizsardzības sekretāra vizītes Lietuvā „*Zapad 2017*” macību sakarā, joprojām nav apstiprināta²⁶⁴. Šis varētu būt turpmāko diplomātisko pārrunu objekts.

Visbeidzot, par spīti Krievijas izteiktajai nepatīkamībai, NATO, neizstājoties no 1997. gada Pamataakta, palielināja savu klātbūtni reģionā un Baltijas sabiedroto kaujas spējas, apliecinot apņēmību un nepieķāpību sabiedroto drošības jautājumā - alianses pamatjautājumā.

Līdz ar to var secināt, ka alianses diplomātiskā pieeja attiecībā uz Krieviju pēc Krimas aneksijas sākotnēji bija vērsta galvenokārt politiskas skaidrības ieviešanai attiecībā uz Krievijas destabilizējošo darbību vērtējumu un kolektīvās aizsardzības saistību demonstrāciju. Caur tādām darbībām kā vienotas nostājas deklaratīvu paziņojumu sniegšana, praktiskas militāras sadarbības pārtraukšana un politiskās sadarbības apstādīšana NATO – Krievijas padomes ietvaros, ka arī alianses līderu simboliskas uzmanības pārvirzīšana Baltijas valstu virzienā tika diplomātiski apliecināta alianses apņēmība aizstāvēt tās pamatintereses -

²⁶⁰Bermant, A., Sutyagin, I. (2016). *Does NATO Missile Defense Have a Future?* The National Interests. <http://nationalinterest.org/blog/the-buzz/does-nato-missile-defense-have-future-18617>

²⁶¹Zakaria, F. (2017). *The Most Powerful Man in the World*. CNN Special Report. <https://www.youtube.com/watch?v=052NH39opk>

²⁶²Kramer, A. (2016). *Russia Calls New U.S. Missile Defense System a 'Direct Threat'*. The New York Times. <https://www.nytimes.com/2016/05/13/world/europe/russia-nato-us-romania-missile-defense.html>

²⁶³REF/RL. (2016). *Former Top U.S. Officials Call For New Sanctions, More Aggressive Action On Russia*. Radio Free Europe. <https://www.rferl.org/a/former-top-us-officials-more-aggressive-action-russia-ukraine/28494026.html>

²⁶⁴Harris, G. (2017). *Jim Mattis, in Lithuania, Reaffirms U.S. Commitment to NATO*. The New York Times. <https://www.nytimes.com/2017/05/10/world/europe/jim-mattis-nato-us-lithuania.html>

sabieroto militāru neaizskaramību, ko paralēli apliecināja alianses darbības faktiskās militārās gatavības uzlabošanai.

Brīdī, kad tika izpildīti alianses ticamības atjaunošanas minimālie pasākumi, NATO atturēšanas politikas diplomātiskā pieeja lielā mēra pārorientējās kopromisu meklējumos attiecībā uz Krieviju jomās, kur savstarpēja ieinteresētība potenciāli būtu visvairāk iespējama, kamēr, saglabājoties nozīmīgām atšķirībām reģionālā spēka samēra manevru un Ukrainas krīzes jautājumos, netika piedāvāti kompromisi saspīlējuma pamataspektos.

No NATO un Baltijas valstu perspektīvas skatoties, šāda pieeja pavēra iespēju konfliktējošo pušu militāro darbību caurskatāmības uzlabošanai gar NATO un Krievijas austrumu pierobežu, balstoties pieņemumā par abpusēju interesi apliecināt reģionālo manevru defensīvo raksturu un minimizēt ar bruņošanās pieaugumu saistītos riskus. Līdz ar to 2016. gadā tika izteikts NATO piedāvājums Krievijai atjaunot dialogu NATO - Krievijas Padomē, kurā faktiskais dialogs tika pārtraukts 2014. gadā, NATO diplomātiski manifestējot nosodījumu Krievijas agresijas izpausmēm. 2016. gada Varšavas samita deklarācija apliecināja NATO limitētas sadarbības atjaunošanas iniciatīvu, vienlaikus paredzot sekmēt reģionālo stabilitāti uz savstarpīguma sadarbības principiem, kas savukārt ietvēra nepieciešamību pēc Krievijas gribas attiecīgi līdzdarboties. Šādā perspektīvā skatoties, NATO diplomātisko gājienu sekvenca visai tuvu saskan ar Paula Huta identificēto stingro, bet elastīgo diplomātisko pieeju. Tā kā vēsturiski šāda pieeja ir apliecinājusi maksimālu lietderību, ko parāda teorētiskajā daļā apskatītā Paula Huta pētījuma rezultāti, varētu apgalvot, ka attiecīgā izvēle attiecību deeskalācijas mēģinājumam esošā NATO un Krievijas saspīlējuma ietvaros ir visai racionāla.

Tomēr, ja NATO diplomātija pavēra durvis zināmām attiecību uzlabošanas perspektīvām, Krievijas iesaiste savstarpējas piekāpšanās apmaiņā pēc būtības reģionālo risku mazināšanas virzienā nebija vērojama. Par spīti atsevišķu maznozīmīgu piedāvājumu, kā transponderu lietošana Baltijas valstu gaisa telpā, izteikšanai netika neizrādīta interese par Vīnes dokumenta atjaunošanu, gaidāmo mācību *Zapad 2017* caurskatāmības jautājumiem un citiem būtiskiem aspektiem. Tas liek pieņemt, ka Krievija nemeklēja limitētus saskarsmes punktus ar mērķi diplomātiski atslābināt situāciju tur, kur tas ir iespējams, piemēram, Baltijas valstu pierobežā, bet drīzāk tiecās eskalēt situāciju ar militārām spēka demonstrācijām un citiem paņēmieniem līdz savstarpējo attiecību ilgtermiņa spriedzes jautājumu līmenim, kuros savukārt NATO nav bijusi gatava kompromisiem.

Alianse līdz šim ir saglabājusi konsekventu pieeju attiecībā uz NATO paplašināšanos un partnerību uz austrumiem un spēka pozīciju stiprināšanu Eiropā tostarp ar ASV pretražēšu aizsardzības sistēmu palīdzību, kamēr Krievijai šāda tendence ir šķitusi traucējoša

iedomāta ģeopolitiskā un politiskā monopola saglabāšanai Eiropas kontinenta austrumos. Tomēr, tā kā NATO kopumā un ASV vispārējās atturēšanas ilgtermiņa politika un arī atsevišķi Ukrainas krīzes pasākumi ir demonstrējuši diezgan izteiktu nepiekāpību, savā ziņā jau kopš šī gadsimta sākuma izaicinot Krievijas *statusu quo*, tiek aizvien pastiprināts spiediens uz Krievijas valdošās elites politiskajām pozīcijām. Tas savukārt, kā to identificē Pauls Huts, aprakstot diplomātiskās nepiekāpības implikācijas, veicina politiskās bezizejas motivētu agresiju un atturēšanas neizdošanos, kas, kā tika noskaidrots darba gaitā, ir būtiska NATO un Krievijas attiecību komponente. Šajā sakarā ir būtiski norādīt, ka turpmākā diplomātiskā dinamika un arī militārā situācija NATO un Krievijas attiecībās būs cieši saistīta ar to, kā veidosies ASV jaunās administrācijas attiecības ar Krievijas valdošo režīmu un kāda loma ASV nacionālo interešu definēšanā būs Eiropas un Austrumeiropas tostarp Baltijas valstu drošībai, pie kā apņēmīgi strāda Baltijas valstu amatpersonas, diplomāti un interesenti, un NATO kā šo interešu realizācijas instrumentam.

SECINĀJUMI

Apkopojot darbā apskatīto informāciju, var secināt, ka NATO un Baltijas valstu atturēšanas attiecības ar Krieviju ir attālinātās atturēšanas gadījums, kurā atbilstoši racionalitātes principam aizstāvības puse īsteno spēka rīcībpolitiku attiecībā uz potenciālo agresorvalsti ar mērķi saglabāt pašreizējo *statusu quo* - Baltijas valstu teritoriālo neaizskaramību - nemainīgu, definējot to kā kopīgu pamatinteresi post - Ukrainas krīzes drošības situācijā.

Interesu realizācijai kopš 2014. gada NATO un Baltijas valstis primāri ir īstenojušas militārās gatavības paaugstināšanas pasākumus, attīstot vairāku pakāpju militārās atbildes reakcijas pastiprināšanas sistēmu.

Skaitļi rāda, ka šobrīd militārās atbildes pirmajā, tas ir, ātrākajā reaģēšanas līmenī NATO un Baltijas valstu militārie spēki veido aptuveni 37 000 karavīru lielu kontingentu, kas kopskaitā ir pavisam nelielu daļu no visa NATO militārā potenciāla. Vienlaikus, tā kā skaitliski jaunizveidoto un papildināto pirmā līmeņa spēku lielums, ieskaitot Sevišķi ātras reaģēšanas vienību, paplašināto militāro klātbūtni, ASV kaujas grupu, sakrīt arī ar *Rand* identificēto septiņu kaujas brigāžu (35 000 karavīri) lielumu, kas varētu zīmīgi ierobežot Krievijas potenciālo ekspansiju Baltijas valstīs, autore secina, ka izveidotais kontingents pastiprina Baltijas valstu iespējas novērst zemas intensitātes konfliktu un ļauj novilcināt laiku līdz otrā līmeņa spēku ierašanās brīdim, faktiski liedzot iespēju agresoram sasniegt ātru un graužošu uzvaru militāra konflikta gadījumā attiecīgajā reģionā.

Vienlaikus, darba gaitā tika noskaidrots, ka militāras atbildes kāpināšanas koncepta ietvaros, alianses atturēšanas taktika kopumā balstās atturēšanā caur soda mēru, kas NATO kopējā militārā pārākuma dēļ varētu radīt jebkurai oponentam, tostarp Krievijai, nozīmīgus militārus zaudējumus, tādēļ, iespējams, varētu to atturēt no militāras intervences NATO teritorijā.

Līdz ar to, lai uzlabotu atbildes pastiprināšanas militārās taktikas realizācijas iespējas un tādējādi sekmētu alianses atturēšanu arī pilna apmēra konvencionāla konflikta kontekstā, NATO ir īstenojusi vairākus pasākumus - izveidojusi NATO Integrācijas vienības un jaunu operacionālo centru. Pasākumi tika paredzēti, lai uzlabotu NATO otrā līmeņa spēku, tas ir, NATO Reaģēšanas spēku un trešā līmeņa, proti, alianses dalībvalstu bruņoto spēku, iesaistes iespējas pilna apmēra karadarbības vešanai alianses austrumu flangā. Tomēr, kā tika noskaidrots darba gaitā, šādas taktikas pilnīgu ticamību šobrīd ierobežo dažādi apsvērumi, kas variē no aktuālām loģistikas un transportēšanas problēmām un integrētu operacionālo un

teritoriālās piekļuves plānu neesamības, līdz nepietiekamām alianses dalībvalstu bruņoto spēku ofensijas spējām. Šis ir alianses iltermiņa atturēšanas ticamības jautājums, kas līdz šim gan nav raisījis plašu NATO dalībvalstu interesi, tostarp tādēļ, lai nepieļaut provokācijas riska pieaugumu attiecībā uz Krieviju.

Šādā kontekstā autore izdara secinājumu, ka, pirmkārt, NATO līdzšinējā militārā taktika nav bijusi predzēta, lai oponentam liegtu iespēju realizēt tā mērķus visos konflikta (subkonvencionālu, konvencionālu) scenārijos Baltijas valstīs, jo tam būtu nepieciešama krietni lielāku spēku koncentrāciju austrumu flangā, nekā tie ir šobrīd. Turklāt militārajiem spēkiem drīzāk būtu jābūt pastāvīgi dislocētiem, ņemot vērā Krievijas ģeogrāfiskās priekšrocības un pieejas ierobežošanas un reģiona bloķēšanas spējas, lai nodrošinātu faktisku iespēju nopietni izaicināt Krievijas Rietumu kara apgabala militārās pozīcijas. Tomēr, kā atklājās darba gaitā, vairāku bataljona lieluma vienību nepārtraukta klātbūtne šobrīd ir sabiedroto politisko nostāju kopsaucējs, iepretim pastāvīgai militārai klātbūtnei Baltijas valstīs, jo NATO dalībvalstu attieksme attiecībā uz šādu kontingentu izvietošanu Krievijas pievārtē ir atšķirīga. Tādējādi, tika secināts, ka pastiprinātā militārā klātbūtne un intensīvais mācību grafiks, nodrošinot gandrīz konstantu sabiedroto atrašanos Baltijas valstu teritorijā, ir NATO ticamības un stabilitātes kompromiss 1997. gada NATO un Krievijas Pamataakta ietvaros, no kā saistībām NATO nav gatava pilnībā atteikties tieši situācijas stabilitātes apsvērumu dēļ attiecībā uz Krieviju.

Turklāt, tā kā izpētes gaitā tika konstatēts, ka arī Baltijas valstu kapacitāte miera laikā absorbēt nopietnus sabiedroto militāros spēkus ir limitēta, kas tādējāi līdztekus stabilitātes aspektam ir otrs būtiskākais militārās taktikas izvēles apsvērums, pašreizējā NATO atbildes reakcijas pastiprināšanas un atturēšanas ar soda mēra pieeja šķiet īpaši relevanta.

Līdz ar to, autore secina, ka, lai arī trīs gadu laikā divos piegājienos (Velsas samits un Varšavas samits) alianses īstenotās militārās gatavības paaugstināšanas pasākumu rezultātā, par 13 reizēm ir palielinājies karavīru skaits un par 8 reizēm ir palielinājies militāro lidaparātu skaitu NATO austrumu flangā²⁶⁵, absolūtos skaitļos un kapacitātes ziņā NATO militārais kāpinājums reģionā nav mazinājis Krievijas izteikto pārkumu pie NATO austrumu robežām. Tādējādi ir maz ticams, ka NATO un Baltijas valstu lokālās atturēšanas darbības rada objektīvu apdraudējumu Krievijas drošības situācijai, kamēr varētu pieņemt, ka tās vairo gan Baltijas valstu faktisko spēju aizstāvēties, gan mazina šaubas par sabiedroto savstarpējo drošības saistību aktualitāti - tātad vairo alianses atturēšanas ticamību. Šādā perspektīvā

²⁶⁵Statements By Defense Minister Shoygu.(2015).

https://www.memri.org/reports/statements-president-putin-defense-minister-shoygu-russias-intervention-middle-east#_ednref2

skatoties, autore uzzskata, ka gan pati NATO taktika militāri, gan veids, kādā politiski alianse nonāca līdz esošajai militāro spēku konfigurācijai reģionā, apliecina darbā izvirzīto hipotēzi, ka stabilitātes saglabāšana attiecībā uz Krieviju kopumā ir NATO un Baltijas valstu atturēšanas rīcībpolitiku galvenais ietekmējošais apsvērumš.

Arī NATO un Baltijas valstu īstenotā diplomātiskā pieeja atturēšanas kontekstā attiecībā uz Krieviju pēc Ukrainas krīzes apliecināja drīzāk uz limitētu sadarbību vērstu iniciatīvu, nevis ultimātu diplomātiju ar mērķi uzlabot savstarpējo politisko kontekstu stabilitātes nolūkos.

Darba gaitā skaidri iezīmējās, ka, lai arī post - Ukrainas konflikta sākumposmā alianse caur praktiskas sadarbības pārskatīšanu un NATO – Krievijas padomes dialoga pārtraukšanu, diplomātiski signalizēja par alianses apņēmība aizstāvēt tās pamatintereses - sabieroto militāro neaizskaramību, pēc primāro aizsardzības pasākumu izpildes Gatavības rīcības plāna ietvaros, NATO diplomātija tika pavērsta limitēta dialoga uzsākšanai ar Krieviju par tādiem savstarpējās intereses jautājumiem kā militāro risku mazināšana pie konfrontācijas pušu robežas Baltijas valstu reģionā.

Vienlaikus, darba gaitā tika noskaidrots, ka Krievija politiski nav ieinteresēta limitētu piekāpšanos meklējumos, bet drīzāk tiecas eskalēt konfrontāciju līdz iesaistīto pušu ilgtermiņa sadursmes jautājumu līmenim, kā risinājums, no Krievijas perspektīvas skatoties, noteikts reģionālo drošības klimatu arī Baltijas valstīs.

Kā tika noskaidrots, alianse līdz šim ir saglabājusi konsekventu pieeju attiecībā uz centrālajiem pušu konfrontācijas jautājumiem, kā alianses paplašināšanās, ASV pretraķešu aizsardzības sistēmu izvietošana Eiropā un alianses reģionālo militāro spēka pozīciju stiprināšanu lielā mērā pateicoties ASV stingrajai nostājai šajos jautājumos un ciešajai NATO politiskā kursa sasaistei ar ASV ārpolitiku. Taču ilgstošā nepiekāpība šajos jautājumos Krievijas interesēm aizvien vairāk pastiprināta spiedienu uz Krievijas valdošās elites politiskajām pozīcijām. Līdz ar to turpmākais NATO un Krievijas attiecību konteksts gan diplomātiski, gan militāri un arī drošības situācija Eiropā būs atkarīgs no tā, kā veidosies ASV jaunās administrācijas attiecības ar Krieviju un kāda loma ASV ārpolitikā būs Transatlantiskās drošības saistībām.

IZMANTOTIE INFORMĀCIJAS AVOTI

Achen, C., Snidal, D.(1989). *Rational Deterrence Theory and Comparative Case Studies*. World Politics (Vol. 41, Issue 2). New York: Cambridge University Press.
p.151

<http://www.sas.rochester.edu/psc/clarke/214/AchenSnidal.pdf>

Agerholm, H. (2016). *US sends tanks to Europe to bolster Nato forces amid rising Russian aggression*. The Independent.

<http://www.independent.co.uk/news/world/europe/us-military-tanks-return-to-europe-nato-forces-russia-ukraine-crimea-a7479981.html>

Aizsardzības ministrija. (2017). *Latvijā darba vizītē ierodas Kanādas bruņoto spēku pārstāvji*.

http://www.mod.gov.lv/lv/Aktualitates/Preses_pazinojumi/2016/09/01-02.aspx

ALJAZZERA (2016). *Is Europe entering the new Cold war? What the leaders say: Jens Stoltenberg* NATO Secretary General.

<http://interactive.aljazeera.com/aje/2016/NATO-Baltics-EU-Russia/is-eastern-europe-entering-a-new-cold-war---what-the-leaders-say.html>

Andrius S. (2016). *Baltics, fearing Russia, to triple military spending by 2018: report*. Reuters News Agency.

<http://www.reuters.com/article/us-baltics-military-idUSKCN12J2S4>

Armed Forces by Numbers.

<http://www.thecalculatorsite.com/articles/units/armed-forces-by-numbers.php>

Army. (2017). *British forces lead NATO spearhead force*.

<http://www.army.mod.uk/news/28881.aspx>

Association of the United States Army.(2017).*Armored brigade combat team moves to Europe*.

<https://www.ausa.org/news/armored-brigade-combat-team-moves-europe>

Bachelor, T.(2017). *The map that shows how many Nato troops are deployed along Russia's border*. The Independent.

<http://www.independent.co.uk/news/world/europe/russia-nato-border-forces-map-where-are-they-positioned-a7562391.html>

Baker, P., Myers, S. (2014). *Putin Recognizes Crimea Secession, Sefying the West*. The New York Times.

https://www.nytimes.com/2014/03/18/world/europe/us-imposes-new-sanctions-on-russian-officials.html?hp&_r=1

Baltijas valstu bruņoto spēku komandieris Latvijā pārrunā aktualitātes aizsardzības jomā. (2017).

<http://www.sargs.lv/lv/Zinas/Baltija/2017/04/21-01.aspx#lastcomment>

Bartmans, J. (2017). *NATO in the Baltics: Opposing Russian Anti-Access/Area Denial Capabilities*.

<https://www.leideninternationalreview.com/2017/05/11/nato-baltics-opposing-russian-anti-accessarea-denial-capabilities/>

BBC.(2016). *Kaliningrad: New Russian deployments angers NATO*.

<http://www.bbc.com/news/world-europe-38070201>

BC. (2015). *Latvian government allocates EUR 43, 860 to send experts to Ukraine*. The Baltic-Course News Agency

<http://www.baltic-course.com/eng/finances/?doc=103542>

Bermant, A., Sutyagin, I. (2016). *Does NATO Missile Defense Have a Future? The National Interests*.

<http://nationalinterest.org/blog/the-buzz/does-nato-missile-defense-have-future-18617>

BNS. *Grībauskaite aicina pārceļt NATO štābus tuvāk alianses austrumu robežām.*(2017). Sargs, militāro ziņu portāls

<http://www.sargs.lv//Zinas/Baltija/2017/03/17-02.aspx#CommentBlockPart>

BNS/INTERFAX.(2016).*Ilvess:NATO un Krievijas Pamataks ir novecojis.*

<http://www.tvnet.lv/zinas/arvalstis/597136>

[ilvess nato un krievijas pamataks ir novecojis](#)

BNS/TBT Staff. (2017). *US secretary of defense arrives in Lithuania.* The Baltic Times.

http://www.baltictimes.com/us_secretary_of_defense_arrives_in_lithuania/

BNS. (2016) Latkovskis:jāspēj likt Krievijai saprast, ka uzbrūkot tā cietīs lielus zaudējumus. TVNET.

http://www.tvnet.lv/zinas/latvija/616182latkovskis_jaspej_likst_krievijai_saprast_ka_u_zbrukot_ta_cietislielus_zaudejumus

Bodner, M. (2016). *Russia's Military Is a Paper Tiger in the Baltic.* Washington: The Institute of Modern Russia.

<https://imrussia.org/en/analysis/world/2389-russias-military-is-a-paper-tiger-in-the-baltic>

Browne, R.(2016).*U.S. launches long-awaited European missile defense shield.* CNN News Agency.

<http://edition.cnn.com/2016/05/11/politics/nato-missile-defense-romania-poland/>

Centrālā statistikas pārvalde (2016.) *2016. gada sākumā Latvijā par 17,1 tūkstoši iedzīvotāju mazāk nekā pirms gada.*

<http://www.csb.gov.lv/notikumi/2016-gada-sakuma-latvija-par-171-tukstoti-iedzivotaju-mazak-neka-pirms-gada-43973.html>

Chossudovsky, M. (2017). *Political Insanity: Outgoing President Obama's*

"Operation Atlantic Resolve" against Russia: US Sends 3,600 Tanks Against Russia – Massive NATO Deployment Underway.

<http://www.globalresearch.ca/outgoing-president-obamas-operation-atlantic-resolve-against-russia-us-sends-3600-tanks-against-russia-massive-nato-deployment-underway/5566679>

- Cohen, T. (2014). *G8 becomes the G7 as leaders kick Russia out: It's not a big problem, says Putin's foreign minister*. The Daily Mail Online.
<http://www.dailymail.co.uk/news/article-2588490/G8-G7-leaders-kick-Russia-Its-not-big-problem-says-Putins-foreign-minister.html>
- Croft, A. (2014). *NATO Suspends Cooperation with Russia Over Crimea Annexation*. The Huffington Post.
http://www.huffingtonpost.com/2014/04/01/nato-russia-cooperation_n_5069887.html
- Danilovic, V. (2002). *When the stakes are high : deterrence and conflict among major powers*. Ann Arbor: The University of Michigan Press. p 48
<https://www.press.umich.edu/pdf/0472112872-ch3.pdf>
- Day, M. (2017). *Lithuania to build fence along its border with Russia to protect itself from 'provocations'* The Telegraph.
<http://www.telegraph.co.uk/news/2017/01/17/lithuania-build-fence-along-border-russia-protect-provocations/>
- DELFI By Lithuanian Tribune.(2015). *Lithuania to send experts to Ukraine's Defence Ministry*.
<http://en.delfi.lt/central-eastern-europe/lithuania-to-send-experts-to-ukraines-defence-ministry.d?id=67761696&com=1®=0&no=0&s=2>
- Dempsey, J.(2015). *NATO's European Allies Won't Fight for Article 5*. Washington: Carnegie Endowment for International Peace.
<http://carnegieeurope.eu/strategieurope/?fa=60389>
- Demus, A. (2012). *Conventional Versus Nuclear: Assessing Comparative Deterrent Utilities*. Washington: American University, School of International Service. p. 9
<https://www.american.edu/sis/usfp/upload/A-Demus-SRP-COPY-AU-Website-2-10-13.pdf>
- Deni, J.(2016). *US LEADERSHIP AND NATO. Modifying America's Forward Presence in Eastern Europe*.p.38
https://ssi.armywarcollege.edu/pubs/parameters/issues/Spring_2016/7_Deni.pdf

Dienasbizness.(2016). *Arčers un Merkssaņēmuši 8 miljonusēiro no NATO būvdarbiem Ādažos un Lielvārdē.*

<http://bnn-news.com/lithuania-issues-civilian-guide-to-recognise-russian-military-equipment-153798>

Durden, T. (2017). *Russia Invites NATO To Take Part In Moscow Security Conference.* Zero Hedge.

<http://www.zerohedge.com/news/2017-03-06/russia-invites-nato-take-part-moscow-security-conference>

Edgars Rinkēvičs. LR Ārlietu ministrs (2016).

<http://www.saeima.lv/lv/transcripts/view/340>

Edijs Palēns, LETA

http://www.tvnet.lv/zinas/latvija/628850polija_latvija_nato_bataljona_ietvaros_plano_izvietot_tanku_rotu

eng.lsm.lv (2017). *Bringout the big guns - Latvia signshowitzzer deal.* Latvijas sabiedriskiemediji

<http://eng.lsm.lv/article/society/defense/bring-out-the-big-guns-latvia-signs-howitzer-deal.a234433/>

Faulconbridge, G., James, W, (2017). *Trump's offer to Russia: an end to sanctions for nuclear arms cut –London Times.* Reuters News Agency.

<http://www.reuters.com/article/us-usa-trump-russia-arms-deal-idUSKBN14Z0YE>

Financial and Economic Data Relating to NATO Defence.(2014).

http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_topics/20140224_140224-PR2014-028-Defence-exp.pdf

Fiott, D. (2016). *Modernising NATO's Defence Infrastructure with EU Funds.* = Survival: Global Politics and Strategy (Vol. 58 Issue2).

<http://www.iiss.org/en/publications/survival/sections/2016-5e13/survival--global-politics-and-strategy-april-may-2016-eb2d/58-2-06-fiott-0182>

- FRANCE 24. (2014). *France suspends „most” military cooperation with Russia.*
<http://www.france24.com/en/20140321-france-suspends-most-military-cooperation-with-russia-le-drian>
- George, A., Smoke, R. (1974). *Deterrence in American Foreign Policy.* New York:Columbia University Press. p. 28
- George, A., Smoke, R. (1974). *Deterrence in American Foreign Policy.* New York:Columbia University Press. p. 11
- George, A., Smoke, R. (1974). *Deterrence in American Foreign Policy.* New York:Columbia University Press. p.172
- Gorka, A. (2017). *US to Review Its Strategy in Afganistan.* Strategic Culture Foundation Online Journal
<http://www.strategic-culture.org/news/2017/02/12/us-review-strategy-afghanistan.html>
- Government of Canada. (2016). *Canadian Sanctions Related to Russia.*
<http://www.international.gc.ca/sanctions/countries-pays/Russia-Russie.aspx?lang=eng>
- Harris, G. (2017). Jim Mattis, in Lithuania, Reaffirms U.S. Commitment to NATO
 The New York Times.
<https://www.nytimes.com/2017/05/10/world/europe/jim-mattis-nato-us-lithuania.html>
- Hensel, N.(2015).*The Defense Industrial Base: Strategies for a Changing World.*Routlag.p. 42
https://books.google.lv/books?id=H_iqCwAAQBAJ&pg=SA7-PA42&lpg=SA7-PA42&dq=estonia+purchase+air+radar+spendings&source=bl&ots=RoNhqmb53o&sig=99VHKAmZi3 htn4iXxVX0Tfyc&hl=ru&sa=X&ved=0ahUKEwjKhKLF9_vTAhWGApoKHdDyC3IQ6AEIVjAH#v=onepage&q&f=false

Hudson, J. (2015). *Hodges: US Army to Bolster Equipment Caches in Europe Within a Year.*

<http://www.defensenews.com/story/defense/land/army/2015/12/09/hodges-us-army-bolster-europe-equipment-caches/77059888/>

Huth, P. (1999). *Deterrence and International Conflict: Empirical Findings and Theoretical Debates.* Annual Review of Political Science (Vol.2). Michigan: University of Michigan. p. 26

<http://www.annualreviews.org/doi/abs/10.1146/annurev.polisci.2.1.25>

Huth, P.(1988). *Extended Deterrence and the Outbreak of War.* The American Political Science Review (Vol. 82, No. 2). American Political Science Association. Washington: American Political Science Association.

https://www.jstor.org/stable/1957394?seq=1#page_scan_tab_contents

Huth, P., Russett, B. (1984). *What Makes Deterrence Work? Cases from 1900 to 1980.* An Expected - Utility Model. World Politics 36. New York: Cambridge University Press.p. 499

https://www.jstor.org/stable/2010184?seq=1#page_scan_tab_contents

J.F. Kenney's speech in Berlin. (1963)

<https://www.youtube.com/watch?v=56V6r2dpYH8>

Jankowski, D(2016). *NATO – Russia Relations in a Post Truth World.* Washington: Carnegie Endowment for International Peace.

<http://carnegieeurope.eu/strategieurope/67798>

Jervis, R. (1982). *Deterrence and perception.* International Security (Vol. 7, No. 3). Cambridge: MIT Press. pp. 3-5

Kaas, K.(2014). *Russian Armed Forces in the Baltic Sea Region.*

<https://www.diplomaatia.ee/en/article/russian-armed-forces-in-the-baltic-sea-region/>

- Karako, T. (2016). *Looking East: European Air and Missile Defense after Warsaw*. Washington: Center for Strategic and International Studies.
<https://www.csis.org/analysis/looking-east-european-air-and-missile-defense-after-warsaw>
- Kaufmann, W. (1954). *The Requirements of Deterrence' in William Kaufmann*. Center of International Studies. Princeton: Princeton University. p. 6
<https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=mdp.39015034327646;view=1up;seq=12>
- Kārkluvāls, A. (2017). *ASV grib stiprināt ES robežas, intervijā 'Delfi' atklāj Makalīnens*. DELFI ziņu portāls.
<http://www.delfi.lv/news/arzemes/asv-grib-stiprinat-es-robezas-intervija-delfi-atklaj-makalinens.d?id=48692497>
- Kearns, I. (2014). *NATO in Wales: Summit of missed opportunities*. European Leadership Network.
<http://www.europeanleadershipnetwork.org/nato-in-wales-summit-of-missed-opportunities-1913.html>
- Kilgour, M., Zagare, F. (2006). *Deterrence – Versus – Restraint Dilemma in Extended Deterrence : Explaining British Policy in 1914*. International Studies Review 8. Oxford: Oxford Academic. p. 624
<https://www.acsu.buffalo.edu/~fczagare/Articles/Explaining%20Brit%20For%20Policy.pdf>
- Korte, G. (2014). *Obama visit to Estonia sends message to Russia*. USA Today
<https://www.usatoday.com/story/news/politics/2014/09/02/obama-estonia-nato-summit/14951427/>
- Kramer, A. (2016). *Russia Calls New U.S. Missile Defense System a 'Direct Threat'*. The New York Times.
<https://www.nytimes.com/2016/05/13/world/europe/russia-nato-us-romania-missile-defense.html>

Krieviņš, R. (2016). *Valsts aizsardzības mācība – interesanta, bet skolās nav plaši*

Kuhn, U. (2016). *What's Missing as NATO Rearms Its Eastern Flank? Diplomacy*.
Defence One.

<http://www.defenseone.com/ideas/2016/06/nato-russia-arms-buildup-diplomacy/128743/>

Latvijas ārlietu ministra Edgara Rinkēviča uzruna „Latvijas ārpolitikas un drošības politikas gadagrāmata 2017” prezentācijas pasākumā. (2017. gada 18. janvāris).

Lebow, R. Stein, J. (2011). *Rational Deterrence Theory: I Think, Therefore I*

Deter. World Politics (Vol. 41 Issue 2). New York: Cambridge University Press. p. 209

<https://www.acsu.buffalo.edu/~fczagare/PSC%20504/Lebow&Stein.pdf>

Leng, R, Wheeler, H. (1979). *Influence Strategies, Success, and War*. Journal of Conflict Resolutions (Vol 23, Issue 4). Los Angeles: Sage Publications

<http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/002200277902300404>

LETA. (2014). *Nolaupītais Igaunijas Drošības policijas darbinieks Kohvers atteicies no Tallinas izraudzītajiem advokātiem*. DELFI ziņu aģentūra.

<http://www.delfi.lv/news/arzemes/nolaupitais-igaunijas-drosibas-policijas-darbinieks-kohvers-atteicies-no-tallinas-izraudzitajiem-advokatiem.d?id=44986124>

LETA. (2017). *Estonia-US defense cooperation agreement passes 1st reading in parl.*

http://www.leta.lv/eng/defence_matters_eng/defence_matters_eng/news/EF5467EF-2F9F-4EAC-BE26-10FE58ABE2AF/

LETA. (2017). *Grībauskaite aicina pārcelt NATO štābus tuvāk alianses austrumu robežām*.

http://www.leta.lv/defence_matters/defence_matters/news/F13232B0-1B30-44D9-9FF3-14F15D708F63/

- LETA. (2017). *Igaunija iezīmēs pierobežas režīma joslu Peipusā, Lemmijervā un Pleskavas ezerā*. DELFI ziņu portāls.
<http://www.delfi.lv/news/arzemes/igaunija-iezimes-pierobezas-rezima-joslu-peipusa-lemmijerva-un-pleskavas-ezera.d?id=48771455>
- LETA. (2017). *Žogs gar Kaļiņingradas apgabala robežu palīdzēs garantēt Lietuvas ekonomisko drošību un ierobežot migrāciju*. Apollo ziņu portāls.
<http://apollo.tvnet.lv/zinas/zogs-gar-kaliningradas-apgabala-robezu-palidzes-garantet-lietuvas-ekonomisko-drosibu-un-ierobežot-migraciju/783736>
- LETA/TVNET (2015). *Prezidents Vējonis smaidīgs ar kundzi pozē kopā ar Obamas ģimeni*. TVNET ziņu Aģentūra.
http://www.tvnet.lv/zinas/latvija/578209-prezidents_vejonis_smaidigs_ar_kundzi_poze_kopa_ar_obamas_gimeni
- Levy, J. (2005). *Declining Power and the Preventive Motivation for War. Research Note*. World Politics (Vol. 40, No. 1). New York: Cambridge University Press. p. 82
<http://fas-polisci.rutgers.edu/levy/articles/1987%20Preventive%20motivation.pdf>
- Lithuanian Armed Forces. *Military exercises 2017*.
https://kariuomene.kam.lt/en/international_military_exercises/military_exercises_2017.html
- LR Ārlietu ministrija. *NATO Velsas samita rezultāti*.
<http://www.mfa.gov.lv/arpolitika/drosibaspolitika/drosibas-politikas-virzieni/nato-samiti/nato-velsas-samita-rezultati>
- LR Saeima. (2016). *Latvijas Republikas 12. Saeimas ziemas sesijas trešā (ārkārtas) sēde 2016. gada 26. janvārī*.
<http://www.saeima.lv/lv/transcripts/view/340>

lsm.lv ziņu redakcija. (2017). *Brunoto spēkuarsenālu papildinās ar 5,5 miljonus vērtiem ložmetējiem*. Latvijas sabiedriskie mediji.

<http://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/brunoto-speku-arsenalu-papildinas-ar-55-miljonus-vertiem-lozmetejiem.a233829/>

Lucas, E. (2014). *Against Putin, It's Time to Channel JFK.*

<http://www.politico.com/magazine/story/2014/08/only-obama-can-stop-putin-now-110264>

Major Reynolds, J. *Deterring and Responding to Asymmetrical Threats*. Kansas: School of Advanced Military Studies United States Army Command and General Staff College Fort Leavenworth. p. 11

Manning, R. (2014). *The Future of US Extended Deterrence in Asia by 2025*.

Executive summary. Washington: The Atlantic Council of the United States. p. 6

http://espas.eu/orbis/sites/default/files/generated/document/en/Future_US_Ext_Det_in_Asia.pdf

Markey, M. *Extended Deterrence and Japan: How Much is Enough?*

Livermore:Center for Global Security Research. p. 7

<https://cgsr.llnl.gov/content/assets/docs/Japan.pdf>

McNamara, E. (2016). *Securing the Nordic-Baltic Region*. NATO Review Magazine.

<http://www.nato.int/docu/Review/2016/Also-in-2016/security-baltic-defense-nato/EN/index.htm>

Mearsheimer, J., Hardin, R. (1985). *Ethics*. (Vol. 95 Ed. 3). Special Issue:Symposium on Ethics and Nuclear Deterrence. p.414

<http://mearsheimer.uchicago.edu/pdfs/B0001.pdf>

Mercheimer, J.(1985). *Prospects for the conventional deterrence in Europe*. p. 158

<http://mearsheimer.uchicago.edu/pdfs/A0009.pdf>

- Mitchell, A. (2015). *The Revisionists: The Case for Deterrence by Denial*. The American Interest.
<https://www.the-american-interest.com/2015/08/12/the-case-for-deterrence-by-denial/>
- Morgan, P. (2003). *Deterrence Now*. New York: Cambridge University Press. p.2
http://content.schweitzernline.de/static/catalog_manager/live/media_files/representation/zd_std_orig_zd_schw_orig/002/189/353/9780521822572_content_pdf_1.pdf
- Morozova, Y. (2016). *EXCLUSIVE - Putin's chilling 'missile base' in the heart of Europe: Inside Russia's secretive stronghold of Kaliningrad 'where World War Three could start'*. Daily Mail.
<http://www.dailymail.co.uk/news/article-4005448/Putin-s-missiles-pointed-heart-Europe-Inside-Russia-s-secretive-stronghold.html>
- NATO (2017). *NATO –Russia Council*.
http://www.nato.int/cps/it/natohq/topics_50091.htm
- NATO Response Force. (2014). p. 1
http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/sede/dv/sede240914natoresponseforcecomplete_/sede240914natoresponseforcecomplete_en.pdf
- NATO. (2014). *Statement by NATO Foreign Minister*.
http://www.nato.int/cps/bu/natohq/news_108501.htm
- NATO. (2014). *Wales Summit Declaration*.
http://www.nato.int/cps/ic/natohq/official_texts_112964.htm
- NATO. (2015). *Defence Ministers decide to bolster the NATO Response Force, reinforce collective defence.mp*. 18
http://www.nato.int/cps/en/natohq/news_120993.htm
- NATO. (2016). *Warsaw Summit Communiqué*.
http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133169.htm

NATO. (2017). NATO – Russia Council.

http://www.nato.int/cps/it/natohq/topics_50091.htm

NATO.(2015). *Defence Minsiters Meeting Statement*.

http://www.nato.int/cps/ru/natohq/news_121133.htm?selectedLocale=en

NATO.(2015). *Statement by the NATO Defence Ministers on the Readiness Action* .

http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_117222.htm

NATO.(2016). *Press conference by NATO Secretary General Jens Stoltenberg following a meeting of the NATO-Russia Council*.

http://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_134102.htm

NATO.(2017). *Russia's top 5 myths about NATO*. Fact Sheet.n

http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2017_05/20170515_1705-russia-top5-myths-en.pdf

Nikers, O. (2016). *Baltics to build stronger logistics within the EU and NATO*. The US Weekly.

<http://www.ukrweekly.com/uwwp/baltics-to-build-stronger-logistics-within-the-eu-and-nato/>

North Atlantic Treaty Organisation.(2017). *Russia's top 5 myths about NATO*.
Factsheet

http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2017_02/20170206_1702-russia-top5-myths-en.pdf

Obama's Estonia Speech on Defending Ukraine From Russia (2014)

<https://www.youtube.com/watch?v=PctIg9UIDzU>

Petersen, M. (2016). *The Perils of Conventional Deterrence by Punishment*.

<https://warontherocks.com/2016/11/the-perils-of-conventional-deterrence-by-punishment/>

Phippen, J. (2016). *The Russian Retreat From a Post-Cold War Nuclear Deal*. The Atlantic.

<https://www.theatlantic.com/news/archive/2016/10/russia-cold-war-plutonium/502652/>

President Trump full speech at NATO summit in Brussels. (2017).

<https://www.youtube.com/watch?v=L3JuowHGKs>

Rathke, J. (2016). *Dialogue: Defending the New Balance in View of the Warsaw Summit*. Washington: Center for Strategic & International Studies.

<https://www.csis.org/analysis/nato-needs-deterrence-and-dialogue-defining-new-balance-view-warsaw-summit>

Rathke, J.(2015). *Can NATO Deter Russia in View of the Conventional Military Imbalance in the East?* Washington:Center for Strategic & International Studies.

<https://www.csis.org/analysis/can-nato-deter-russia-view-conventional-military-imbalance-east>

REF/RL. (2016). *Former Top U.S. Officials Call For New Sanctions, More Aggressive Action On Russia*. Radio Free Europe.

<https://www.rferl.org/a/former-top-us-officials-more-aggressive-action-russia-ukraine/28494026.html>

Republic of Estonia Ministry of Defence. (2014). *Defence Minister Mikser signs Estonia's biggest arms deal*.

<http://www.kmin.ee/en/news/defence-minister-mikser-signs-estonias-biggest-arms-deal>

Rettman, E. (2016). *Nato battalions to defend Baltic states and Poland*..EUOBSERVER.

<https://euobserver.com/foreign/133809>

Rettman. E. (2017). *EU diplomats warn US of Russian military threat*.

EUOBSERVER.

<https://euobserver.com/foreign/137153>

- Reuters New Agency. (2015). *Baltic military chiefs to call for permanent NATO presence.*
<http://www.reuters.com/article/us-nato-baltic-russia-idUSKBN0NZ0T220150514>
- Ringsmose, J. (2016). *NATO's Response Force reloaded: How much support, to counter which threats?*
<http://www.friendsofeurope.org/security-europe/natos-response-force-reloaded-much-support-counter-threats/>
- Ringsmose, J., Rynning, S. (2017). Now for the Hard Part: NATO's Strategic Adaptation to Russia. *Survival* (Vol. 59, Issue 3). London: International Institute for Strategic Studies publication
<http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00396338.2017.1325603>
- Ringsmose, J., Rynning, S. (2017) *Now for the Hard Part: NATO's Strategic Adaptation to Russia.* *Survival* (Vol. 5 Issue 3), p. 135
- Ringsmose, J., Rynning, S. (2017) *Now for the Hard Part: NATO's Strategic Adaptation to Russia.* *Survival* (Vol. 5 Issue 3).p. 134
- Rostoks, T. (2016). *Atturēšana.*
<http://www.sargs.lv/Viedokli/2016/08/05-02.aspx#lastcomment>
- Russia Today. (2017). NATO buildup in E. Europe threat to Russian security, increases risk of incidents – Moscow
<https://www.rt.com/news/376862-nato-russia-buildup-threat/>
- Russia Today.(2016). *High alert: Russia tests army's readiness in massive snap exercise in west & south*
<https://www.rt.com/news/357146-russia-snap-exercise-alert/>
- Saeima. (2017). *Pilnveido Latvijas armijas sadarbību ar sabiedrotājiem.*
<http://www.saeima.lv/lv/aktualitates/saeimas-zinas/25876-pilnveido-latvijas-armijas-sadarbibu-ar-sabiedrotajiem-nato-un-es>

- Samp, L. (2017). *Statement before the House Foreign Affairs Committee Subcommittee on Europe, Eurasia, and Emerging Threats "U.S. Policy toward the Baltic States"*. Washington: Center for Strategic & International Studies. p. 7.
<http://docs.house.gov/meetings/FA/FA14/20170322/105756/HHRG-115-FA14-Wstate-SampL-20170322.pdf>
- Samp, L., Rathke, J., Bell, A. (2016). *Perspectives on Security and Strategic Stability: A Track 2 Dialogue with Poland and the Baltic States. A Report of the CSIS International Security and Europe Programs*. Washington: Center for Strategic & International Studies. p. 19
https://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/161007_Samp_PerspectivesSecurity_Web.pdf
- Sargs. (2017). *Grībauskaite aicina pārceļt NATO štābus tuvāk alianses austrumu robežām. Sargs, militārs žurnāls.*
<http://www.sargs.lv/Zinas/Baltija/2017/03/17-02.aspx#lastcomment>
- Sargs. (2015). *Latvija paraksta līgumu par trīs radiolokatoru "TPS-77 MRR" iegādi. Sargs, militārs žurnāls.*
<http://www.sargs.lv/Zinas/Latvija/2015/10/01-01.aspx#lastcomment>
- Sargs. (2015). *Lietuvā sākti militārās infrastruktūras būvdarbi jaunu tāla darbības rādiusa radiolokatoru izvietojšanai. Sargs, militārs žurnāls*
<http://www.sargs.lv/Zinas/Baltija/2015/09/28-02.aspx#lastcomment>
- Sargs. (2015). *Rezerves karavīru mācības Latvijā varētu notikt jau gada beigās; iesaucamo skaitu vēl precizē. Sargs, militārs žurnāls.*
<http://www.sargs.lv/Zinas/Latvija/2015/03/02-01.aspx#lastcomment>
- Sargs. (2017). *Esam nopietna, labimotivēta un profesionāla Lietuvas bruņotospēkudaļa. Sargs, militārs žurnāls.*
<http://www.sargs.lv/Zinas/Baltija/2017/04/05-02.aspx#lastcomment>

- Sargs. (2017). *Igaunija par 60 miljoniem eiro iegādāsies lielkalibra munīciju*. Sargs, militārs žurnāls
<http://www.sargs.lv//Zinas/Baltija/2017/02/13-01.aspx#lastcomment>
- Sargs. (2017). *Igaunijas zemessardze «Kaitseliit» — būtiska valsts bruņoto spēku daļa*. Sargs, militārs žurnāls.
<http://www.sargs.lv/Zinas/Baltija/2017/04/19-02.aspx#lastcomment>
- Sargs. (2017). *Igaunijā uzstādīts trešais gaisa telpas uzraudzības radiolokators*. Sargs, militārs žurnāls.
<http://www.sargs.lv/Zinas/Baltija/2015/01/28-01.aspx#lastcomment>
- Sargs. (2017). *Turpinās Nacionālo bruņoto spēku apakšvienības Latgalē veidošana; vēl var pieteikties*. Sargs, militārs žurnāls.
http://www.mod.gov.lv/lv/Sargs/Zinas/Dienesta_gaita/2017/05/10-01.aspx#lastcomment
- Schelling, T. (1967). *The Strategy of Inflicting Costs*. p. 105
<http://www.nber.org/chapters/c5161.pdf>
- Sebastian, T.(2016). *Bad times for East-West diplomacy: Interview with Vladimir Chizhov, Russian ambassador to the EU*. Deutche Welle.
<http://www.dw.com/en/bad-times-for-east-west-diplomacy/a-19264987>
- SHAPE. (2016). *NATO Response Force / Very High Readiness Joint Task Force*.
<http://www.shape.nato.int/nato-response-force--very-high-readiness-joint-task-force>
- Shlapak, D., Johnson, M.(2016). *Reinforcing Deterrence on NATO's Eastern Flank. Wargaming of the Defences of the Baltics*. Rand Corporation. p. 1
https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR1200/RR1253/RAND_RR1253.pdf

- Simons, K., Stokes, B., Poushter, J. (2015). *NATO Publics Blame Russia for Ukrainian Crisis, but Reluctant to Provide Military Aid In Russia, Anti-Western Views and Support for Putin Surge*. Washington: Pew Research Center.
<http://www.pewglobal.org/2015/06/10/nato-publics-blame-russia-for-ukrainian-crisis-but-reluctant-to-provide-military-aid/>
- Snyder, G. (1960). *Deterrence and Power*. The Journal of Conflict Resolution (Vol. 4, No.2). Los Angeles: Sage Publications. p. 163
https://www.jstor.org/stable/172650?seq=1#page_scan_tab_contents
- Sokolsky, R. (2017). *The New NATO – Russia Military Balance: Implications for European Security*. Washington: Carnegie Endowment for International Peace.
<http://carnegieendowment.org/2017/03/13/new-nato-russia-military-balance-implications-for-european-security-pub-68222>
- Speck, U. (2015). *German Power and the Ukraine Conflict*. Washington: Carnegie Endowment for International Peace
<http://carnegieeuropa.eu/2015/03/26/german-power-and-ukraine-conflict-pub-59501>
- Starchak, M. (2016). *NATO-Russia Council Relations: Too Frayed for Cooperation*. The Center for Polish – Russian Dialogue and Understanding.
<http://intersectionproject.eu/article/russia-world/nato-russia-council-relations-too-frayed-cooperation>
- Statements By Defense Minister Shoygu. (2015). *The Middle East Media Research Institute*.
https://www.memri.org/reports/statements-president-putin-defense-minister-shoygu-russias-intervention-middle-east#_ednref2
- Stein, J. (1979). *Reviewed Work: Deterrence: A Conceptual Analysis by Patrick M. Morgan*. International Journal. Knowledge and Power (Vol. 34, No. 2). Los Angeles: Sage Publications. p. 303
http://www.jstor.org/stable/40201760?seq=1#page_scan_tab_contents

- Stocholm International Peace Institute.(2017). *World military spending: Increases in the USA and Europe, decreases in oil-exporting countries.*
<https://www.sipri.org/media/press-release/2017/world-military-spending-increases-usa-and-europe>
- Strazdiņa, I. (2017). *Stoltenbergs: NATO sekos «Zapad 2017» un aizvien ir gatava aizstāvēt dalībvalstis.* Latvijas sabiedriskie mediji.
<http://www.lsm.lv/raksts/zinas/arzemes/stoltenbergs-nato-sekos-zapad-2017-un-aizvien-ir-gatava-aizstavet-dalibvalstis.a237775/>
- Sytas A. (2017). *Baltic States seek more NATO help ahead of Russian exercise.* Reuters News Agency.
<http://www.reuters.com/article/us-baltic-nato-russia-idUSKBN15O2HZ>
- Szymański,P.(2015). *Between continuation and adaptation: The Baltic states 'security policy and armed forces.*
<https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2015-11-24/between-continuation-and-adaptation-baltic-states-security>
- Tadjeh, Y. (2017). *NATO Increasing Training to Counter Resurgent Russia. The National Defense Magazine.*
<http://www.nationaldefensemagazine.org/articles/2017/1/9/nato-increasing-training-to-counter-resurgent-russia>
- Tass Russian news agency.(2016). *NATO's actions create risks to European security – Russian NATO envoy.*
<http://tass.com/politics/909176>
- Tertrais, B. (2010). *The Future of Extended Deterrence: A brainstorming paper.Perspective On Extended Deterrence.* Paris: Fondation pour la Recherche Stratégique. p.7
<https://www.frstrategie.org/publications/recherches-documents/web/documents/2010/201003.pdf>

The Baltic Times. (2014). *Clearing brush first step in border demarcation.*

<http://www.baltictimes.com/news/articles/35609/>

The Baltic Times. (2014). *Germans oppose permanent NATO base in Poland, Baltics – poll.*

http://www.baltictimes.com/news/articles/35004/?fb_comment_id=600464466739378_601019393350552#fe41ca92e41928

The Economist. (2016). Military spendings by NATO members. *Does America contribute more than its fair share?*

<http://www.economist.com/blogs/graphicdetail/2017/02/daily-chart-11>

The Economist.(2016).*The threat from Russia. How to contain Vladimir Putin’s deadly, dysfunctional empire.*

<http://www.economist.com/news/leaders/21709028-how-contain-vladimir-putins-deadly-dysfunctional-empire-threat-russia>

The White House. (2014). *Executive Order -- Blocking Property of Certain Persons Contributing to the Situation in Ukraine.*The White House Official Webpage.

<https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2014/03/06/executive-order-blocking-property-certain-persons-contributing-situation>

Tigner, B (2016). *NATO agrees force deployments for eastern flank.*

<http://www.janes.com/article/64966/nato-agrees-force-deployments-for-eastern-flank>

TVNET. (2017). *Rinkēvičs aicina saglabāt nepārtrauktu rotējošo ASV karavīru klātbūtni Baltijas valstīs*

http://www.tvnet.lv/zinas/latvija/653852-rinkevics_aicina_saglabat_nepartrauktu_rotajos_asy_karaviru_klatbutni_baltijas_valstis

US Army Europe Twitter Account.(2017). *Quick Facts.Aviation Brigade Rotations in Europe.*

<https://twitter.com/USArmyEurope>

US Army.(2015).*Expanding the NATO movement control network*

https://www.army.mil/article/157240/Expanding_the_NATO_movement_control_network

US Department of Defense.(2017). U.S. Soldiers Prepare for Training With NATO Partners in Estonia.

<https://www.defense.gov/News/Article/Article/1066823/us-soldiers-prepare-for-training-with-nato-partners-in-estonia/> hsfp/998628806/? hstc=37816636.a56a4c773f89949c75cda0bb2ae1552d.1485907200091.1485907200092.1485907200093.1& hssc=37816636.1.148590720094

Vandiver, J. (2017). *Army beefs up Europe forces with arrival of aviation brigade.*

The Stars and Stripes.

<https://www.stripes.com/news/army-beefs-up-europe-forces-with-arrival-of-aviation-brigade-1.453161#.WRskcWnyjIU>

VISA-FREE FOR NATO? BALTIC STATES CALL FOR FREE MOVEMENT OF TROOPS. (2015).

<https://en.news-front.info/2016/05/25/visa-free-for-nato-baltic-states-call-for-free-movement-of-troops/>

Wales Summit Declaration.(2014).

http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm

Washington: American Political Science Association.

https://www.jstor.org/stable/1957394?seq=1#page_scan_tab_contents

Withnall, A. (2016). *Another Trump U- turn? President – elect says US is „Strongly committed” to Nato.*

<http://www.independent.co.uk/news/world/americas/donald-trump-nato-alliance-strongly-committed-u-turn-jens-stoltenberg-obsolete-a7435966.html>

Yarhi – Milo, K. (2013). *In the Eye of the Beholder. How Leaders and Intelligence Communities Assess the Intentions of Adversaries*. International Security (Vol. 38, No. 1).Cambridge: MIT Press. p. 11

http://www.mitpressjournals.org/doi/pdf/10.1162/ISEC_a_00128

Zagare, F., Kilogour, M. (2006). *The Deterrence-Versus-Restraint Dilemma in Extended Deterrence:Explaining British Policy in 1914*. International Studies Review 8.Oxford: Oxford Academic. p.24

<https://www.acsu.buffalo.edu/~fczagare/Articles/Explaining%20Brit%20For%20Policy.pdf>

Zakaria, F. (2017).*The Most Powerful Man in the World*. CNN Special Report.

<https://www.youtube.com/watch?v=052NH39opk>

Zapfe, M. (2015). *NATO's Spearhead Force*. Zurich: CSS Analyses in Security Policy (No.174, May) (CSS) . p.3.

<http://www.css.ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/gess/cis/center-for-securities-studies/pdfs/CSSAnalyse174-EN.pdf>

Zapfe, M., Haas, M. (2016) *Access for Allies?* The RUSI Journal, (Vol.161, Issue 3). p.38

Интервью итальянской газете Il Corriere della Sera. (2015). Kreimlin: Krievijas Federācijas prezidenta oficiālā mājaslapa.

<http://kremlin.ru/events/president/news/49629>

Натрускин, А. (2017). *МИД: развертывание сил НАТО в Прибалтике представляет угрозу для России*. РИА Новости.

<https://ria.ru/world/20170209/1487518415.html>

Dokumentārās lapas paraugs

Maģistra darbs „ NATO un Baltijas valstu mijiedarbība atturēšanas attiecībās ar Krieviju ”
izstrādāts LU Sociālo zinātņu fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie
informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Darba apjoms (neskaitot izmantotos informācijas avotus un pielikumus) ir 217 542
rakstu zīmes (ieskaitot intervālus).

Autors: Evija Vagale

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

(nevajadzīgo nosvītrot)

Vadītāja: Dr. sc. pol. Toms Rostoks _____ 30.05.2017.

(personiskais paraksts)

Recenzents: Dr. sc. pol. Nora Vanaga _____ .____. 2017

(personiskais paraksts)

Darbs iesniegts Politikas zinātnes nodaļā 19.05.2014.

Dekāna pilnvarotā persona: metodiķe Ingai Poļakai _____

(personiskais paraksts)

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē ____ .06.2017. protokola. Nr.
_____.

Komisijas sekretāre: doktorante Mg.sc.pol. _____

(vārds, uzvārds; personiskais paraksts)